فارسي خوانو د حيرت گوتي په غابښ کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي
ديوان

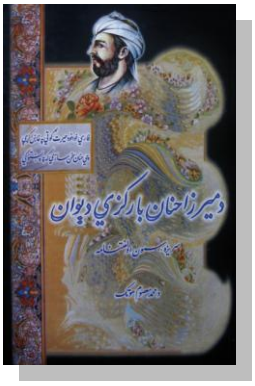

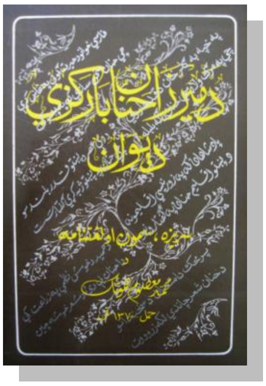

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

□□□

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۲۶۶۴۲۳۶- ۰۸۱
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبرې

د میرزا حنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وریسې د بلوچستان پښتو اکېډمی نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چارې د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولې دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده اومونږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو روندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومې بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازې د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. مونږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې هڅه کوو او کړې مو ده چي د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسه پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه خپرنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې یې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شپږ، اووه میاشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته ولیکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي ځخه کراچي ته راوړه او ما ته یې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به یې تاسي د همدې لیکني په یوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو میاشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه تر ورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصاید مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یادښتونه مي هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټې تړلې وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال
د روژې د مبارکي میاشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو یې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دیوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دیوان د ښاغلو سید خیرمحمد عارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمد عارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دې په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دیوان پنځه پنځوس غزلې او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دیوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده –۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکاپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دیوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دیوان کي خو دوا ویا ۷۲ غزلې، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځې او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړی دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دیوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دیوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لارې را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ور ته نښاني کړې وې او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کې نیولي وې. یوازې یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبره) کې د معیار د غه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مې د معیاري لیکني په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټې تر چاپ شپږ ډېرش غزلې، قطعې او قصیدې زیاتې دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دې له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوې ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کې دې د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کې د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګڼه ۱۳،۵ * ۲۰،۵

دا نسخه چې ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کې په کراچي "سندهـ" کې په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټې ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چې زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چې متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کې نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کې یو میناتور هم لري. په هر مخ کې یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کاږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چې د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چې "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چې وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چې ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چې د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چې ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چې ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چې د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به ترې جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال يې هم د هماغې بلې نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کې يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۲" غزلې قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتې دي.

بايد و وايم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کې خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما يې يادونه کړې ده، بدلون نه راغلی دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومې مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ايښی دئ. دا يې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه مينې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی ، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکويل – اونټاريو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښايي څو کاله وړاندي يې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړۍ ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروۍ د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي يې هم په کلام کي ستة. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعرۍ یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نور يې د تاریخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښېږو. نوموړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نیساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سږ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیدوار اوسه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني يې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېر بېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، ځرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه راسره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړي دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصـــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزي په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټي چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــاد درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولو ښږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۰مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـوان قـادر پخپـل قـدرت جـوړ کـړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی=۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دیوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې یې په حاشیه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلې دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چې زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونـــه یـــې پــه نـــور د جبـــین ونیـــو　　　درسـت جهـان یـې نبـوت پـه نگـین ونیـو
پــــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه گـــوره　　　چې مه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل یې ساده دئ "مه" چې څیري سي یعني "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کې ور ولوېږي، "مدینه" څني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت یې داسې دئ:

افلاکونـــه یـــې پــه نـــور د جبـــین ونیـــو　　　درسـت جهـان یـې نبـوت پـه نگـین ونیـو
پــــر نامـــه د مـــدینې معجـــزه گـــوره　　　چې ماه څیری شوه په میان کښې ئې دین ونیو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دئ. ځکه که (ماه) څیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدیناه) څني جوړېږي یا (مادینه) چې دواړه شکله یې سم نه دي.

تاریخي مادې:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دیوان په یوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زمـــا پـــلار محمـــد حســـن د دیـــن پنجـــه　　　خـدای دې ورکـړې پـه جنـت کـې سـراچه
لـه هوښـیاره مـې د مـرگ وکـړه پوښـتنه　　　را تــې و ویــل تــاریخ ســو مــرغ چــه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دیوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ھ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړیني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندې چې مې و ویل د حنان د دیوان د ترتیبولو په وخت کې زما سره یوازې یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رښتیا سره په همدې کال وفات سوی دئ که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکی نه لري، یوازې یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاریخي مادو بېلگې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلــه ګــاه مــی پــه عمــل لکــه بيضــه　　　د ريــا لــه غشــی ئــې خلاصــه فضــه
هــاتفي ئــې پــه وفــات کښــی دغــه وويې　　　چــې تــاريخ ئــې دا مقــام ســو روضــه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چې په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه ګــاه مــې و جــوار تــه د کــريم　　　شـــو روان الحکـــم لله الحکـــيم
لــه هوښــياره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه　　　ول تــاريخ يــې دئ لــه اجــر عظــيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسې نتيجه را ايستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښيې. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چې له ميرزا حنان غوندي قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چې د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقيده ده چې پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل ښکاره ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې — له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا څلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړی دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړي دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د کوټې چاپ نوموړې څلوریځه داسې راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــی پـــه زړه اوربـــلاوه		پـــه پوښـــتنه مـــی ئـــې هـــر ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ ئـــې دا هـــاتفي و وې		لـــه دا نیمـــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کې شکلي توپير سته خو له دواړو تاریخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چې د شاعر له مطلوبې سنې سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چې په لمن ليک کې يې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چې زما په خطي نسخه کې يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکې ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چې دغه تاریخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کې وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاریخي ماده (لدانيم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځنې راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کې د دوران نامي د مړينې تاريخ هم راغلی دئ چې نه زما په دېوان کې او نه د کوټې چاپ دېوان کې سته.

هغه داسې دئ:

د دوران د مـــرګ خبـــر مـــات کـــړم پـــر مـــلا		چـــې مشـــفق او مهربـــان و پـــر هـــر چـــا
لـــه هوښـــياره مـــې د مـــرګ پوښـــتنه وکـــړه		وې ويـــل تـــاريخ زردوه ســـوه اويـــا

دا نېټه بيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښې پېښيږي.(1)

وروستی تاریخي ماده د ميا جان محمد اخند ﷺ ده چې د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کې يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کې يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کې يې ۱۲۷۲ تر لاندې ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسې ده:

چـــې ولـــي و د خپـــل وخـــت فـــاني فـــی الله		نـــا اميـــده يـــې څـــوک نـــه تلـــه لـــه درګـــاه
يو هوښيار يې په وفات کښې داسې و وې		دا تـــاريخ مياجـــان محمـــد رضـــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کې بله تاريخي پېښه د

---

(1) زه چې د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادانښت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاريخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بيتونه داسي دي:

و جــوار تــه د مــولا ســـردار قـــرين ولاړ　　　چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسين ولاړ
اعتمـــاد بانـــدي د کـــړو نـــه دئ "حنانـــه"　　　چي "سردار مهردل" لـه دې دنيا يقين ولاړ

☒ ☒ ☒

تورنتو – کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ ع

---

(2) دغه مياجان محمد صاحب﷯ د کندهار د ذاکر شريف د ميا عبدالحميد صاحب﷯ زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ يو پوړنی – ۹۳ مخ د ليکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعري کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني ورونه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه ورونه زموږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.
(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر ميرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روايت سته خو د ده په ديوان کي مي د دي روايت ملاتړ و نه موند. د ميرزا حنان د ژوند او کورني په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازي چي زه خبر يم په دې باره کي د پښتو ادبياتو تاريخ "دريم ټوک" پښتو ادب تاريخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهير، اريانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي ديوان په سريزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقريباً ټول يو شانته خبري لري او ليکوالو د پښتانه شعراء څخه زياته استفاده کړېده. د ده په خپل، ديوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځايو پېښ سوئ يم چي د ژوند زيات اړخونه دي يې په روښانه سي. يوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم يې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وايي:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښياره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې و ويل تاريخ شو مرغى چه

"ديوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه يې يو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وايي:

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاريخ يې دا هاتفي و وې — له دا نيم برهانه مخ و ګرزاوه

"ديوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار او سېدنکئ و. د ده خپله وينا دا ده:

په خپه به ګلرخان د قندهار وي — چي په مرګ ولاړ شي "حنان" رنګه بلبله

"ديوان – ۱۳۵ مخ"

له حنانه قرار څه غواړې ناصحه — چي رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي

"ديوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره يې "ميرزا" هم کيښن. لکه په دا لاندي بيتو کي:

دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه" — له ژړلو چي مي نه دربږي سترګي

"ديوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټړ او بګيو يوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کليو څخه تېره او پای يې يوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي يوه هديره سته چي پوخ د ېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هديره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نيکه په نامه يادېږي. د غره لوېديځ لور ته د يوه يا دوو کيلومترو په واټن يو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.

د مرت کلا په شا وخوا کليو کي بارکزي ميشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخـوې دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه" دا نعمـت زائلـوې پـه دا غـم ولـې
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستا لـه غمـه نـه یـم څـه یـم چـې دا هسـې لا د دېرشو کالو نـه یـم مـوی مـې سـپین شـو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پورې رسېدلی و. دی وایي:

چـې پـه سـپینه ږیـره نـه اورې د ښـکلو آفـرین دي شـه "حنانـه" پـر همـت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چـې پیـرۍ مـې ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد راتـه ښـایي اوس عصـا د سـر و قـد
"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چې د سراو پای بیتونه یې دا سي دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ چـې مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمـاد بانـدې د کـړو نـه دئ "حنانـه" چـې "سـردار مهـردل" لـه دې دنیـا یقـین ولاړ
"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چې موږ د ده له خپلې خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د نورو ښاغلو محققینو څېړنې به هم پر وګورو او و به وینو چې څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نور دې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پورې یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چې دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلې وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې موږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي یې د خپل ورور برهان نومي د مړیني نېټه په یوه څلوریځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.[1] په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځایه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زیار کښ محقق ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).[2]

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقیق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي لیکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحمید مومند د دېوان په سریزه کي یې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي لیکونکي په زیار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" لیکلي دي.[3] دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار ولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښې کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقیق، همدومره ویلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امیر شېرعلیخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ویلوو هیڅ راز معلومات نسته.

تألیفات یې:
زموږ په واک کي خو دم درحاله د میرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهیر" نومي کتاب ښاغلی مؤلف لیکي: "میرزا حنان په پښتو او فارسي زیات شعرونه او مردف دېوانونه لري".[4]

زما په تیار سوي متن کي یوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ځوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ویلي وي، ښایي دېوان به یې هم درلود. خو داخبره راته لاینحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي دیوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې څلوریځه کي تاریخي ماده "له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه" ده. د نسخې د لیکدود له مخي د "برهان" مغیره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي باید د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم باید "هـ" محاسبه نه سي. زما په خیال له "نیم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نیم قیمت "179" له تاریخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه یې د ورور.
(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.
(3) و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.
(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهیر- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره ستهٔ په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کې د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کې یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَونه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چې په 1357 ش کال په کابل کې چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لارېښ:

د ميرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورايه ښکاري چي ده د پښتو ژبي د کلاسيکو شاعرانو او متقدمينو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم يې هم پر ښه ډول لوستي وو. خپل نکته سنج فکر يې د پښتو ژبي د نازکخياله شاعر عبدالحميد مومند "1148 ق ژوندی" له خياله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک يې غوره کړئ او پيروي يې کړې ده. زموږ د ادب تاريخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په يوه خوله دي چي ميرزا حنان د حميد د ادبي سبک ډېر ښه پيرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا ليکي: (د حنان شاعرانه تخيل ډېر لوړ او د نوو مضامينو ميندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حميد نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبيهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حميد مهمند يې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهميت ورکوي... په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګډۍ په پای کي کښېني او د حميد بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګډۍ په پای کي" د حنان له موقعيت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سريزه کي وايي: (ميرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حميد خوشه چين بولي پخپلو اشعارو کي يې د حميد د سبک پيروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقيدت له مخي وايي "حميد ته هيڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقيقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پيرو دئ).

د حميد د سبک د پيروۍ تصديق موږ د حنان په خپله وينا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حميد د سبک په پيروانو کي شامليږي:- کامګار ختک، قلندر، ثاني حميد، کاظم خان، خانګل خليل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، ميرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بياض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان- د سريزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (د کتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پيروي مې د "حيمد" موشګاف وکړه | ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات

"دېوان – ۴۲ مخ"

د حميد د شعر بحر ته "حنانه" | يو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابيات

"دېوان – ۴۵ مخ"

د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کې | دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين

"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چې مې وليدې د ترکو سترګي غوړي | نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي کوړي

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چې په غتو سترګو کوري نابينا وي | چاچي وليدې د ترکو سترګي غوړي

"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ | چې لمر پټ شو په سحاب

"دېوان – ۴۳ مخ"

حميد وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت | نبا پېرو مخ په حجاب

"دېوان –۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه | که سينه وه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ | چې سينه شوه د حميد دوکان د مشکو

"دېوان – ۲۳۴ مخ"

(1) د حميد د کلام اقتباسات د 1363 هـ ش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ه ســره آس د شــعر نــه ځــي — کــه "حنــان"پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان–۱۲۱ مخ"

حميد وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړې پــره — رابــه نــه وړي تــر نصــيب زياتــه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمينو اغيزي هم ليدل کېږي د هغو اشعار يې د تضمين په ډول هم اخيستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د يــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم — کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســترې

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشــــنا لــــه لاســــه زه يــــم پــــه زړه ســــترې — پــه فلــوس مــي پــه کــار نــه دئ درســت وګــړی

"دېوان–۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پير محمد کاکړ د يوې غزلي په اقتفاء يوه بشپړه غزل لري چي مقطع يې دا سې ده:

جــواب دئ دا غــزل "حنانــه" د اخونــد پيرمحمــد — کــه پــه قيامــت کــي پــه پنــاه د پيغمبــر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقيق غواړي او دا څو پاڼي سريزه د دا ډول تحقيق ګنجايش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي ليدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پيکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په رديف کي په "نوي طرحه" يوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه يې بللای سو. لاندي يې ولولو:

حنان وايي:

نېــــک بــــدا د ازل و قتــــوېش و — د چــا بــد چــا ښــه و د چــا بــېش و
دا فغــــان الــــه ردم د بلبــــل اف — روانــه يــخ ســخن کانــد لــرېش و
عشــق ايــم دام يــن لــره ســتي د — بلبــل تــاب رګ د ګلــو رېــش و
نســــترن رګــــس نبــــل الــــه شــبو د — اپکــوم ال و صــفت رتــا پــېش و

---

(1) و ګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

گـل شـرم خ پـه اڼـو کښې ه و نغښـت — اب يـې سـتا ديـدن و د اورپـېش و
چي مي وارا پـه يـاد شي ارقيب هم — اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و

ځـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش و

"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو — و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغـــان نالـــه هـــردم د بلبـــل لافـــه — تـاب يې ستا د ديدن نه و دارو پـېش شـو
عشــق قــايم مــدام مــين لــره هســتي ده — د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســـترن نـــرګس ســـنبل لالـــه شـــبو ده — دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت — ما تـه هر ساعت تر مرګ بتر را پـېش شو
چي مي يو وار را پـه يـاد شي يار رقيب هم — فروانه(1) هـيڅ سخن نـه کاندي دلرېش شـو

ځـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش شــو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت ځخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هرراز ادبي صنايعو ځخه ډک دئ، دلته به يې ځو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـې چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ — پـه دا چـين کـوي د چـين د مشـکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي — پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبی کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته | نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ | ویـل خـال مـي دئ امـام ورځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چــي لـــه بویـــه محـــروم کـــړئ و دلبـــر | پـــه کارمـــه لـــره دا ســـي ښکـــاره ســـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال در تــه حضــور کــړه | لـه دا وروسـتو هالـه ځان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمــــــد ســـــرور ســـــردار و د عــــــالم | عــــدل و حکـــم هـــم دوام واړه محکـــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" ویرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېښلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي بېخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ　　یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په بېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په درېيم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سربانډي لري. له څلورم مخ څخه دېوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې　　په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را　　سمندر رنګه د پتهي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوبې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وایي چي د کتاب د لومړۍ پاڼې او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاریږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه یې له "ن" څخه چي د "نړ" په شکل یې کارېږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښې) د (کښ) په توګه کارېږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروابناد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

---

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي. (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چې په هغه وخت کې د کابل مجلې مدیر و، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو لیکنو کې هغه نسخه چې د دېوان د ترتیبولو په وخت کې ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېرې طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چې سمې سوي نه دي. حتٰی په هغه غزله کې چې حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کې راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کې مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کې داسې نښې نښانې سته چې مرتب باید څوک د ختیځې لهجې و یونکئ پښتون و ګڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کې لږ څه بې نظمۍ راوستې دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چې (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجیع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکې د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کې چې د میرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چې په دغه وخت کې د څېړونکو په واک کې د حنان د دېوان دا سې یوه نسخه وه چې "تر جیع بند، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چې د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کې چې کومه نسخه وه. په هغې کې دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کې د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چې د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کې راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کې لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چې د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندې کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړې چاپونه هرو مرو نیمګرتیا وې لري.

لکه چې مخکې مې و ویل د دې متن په ترتیبولو کې ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. څکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چې د متن د برابرولو په وخت کې باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چې د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسې نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چې د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسې نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چې د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلي او په متفرقاتو کې مې راوړې دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتٰی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وایي:

یو څوبیته در ته وایم معنوي	نه قطعه ده، نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب	هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام	د دېوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته	زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحرتیا رکړ	ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې"رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخې زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلې څېنې بیتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، یا به یې توپیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د ردیف دوې غزلې،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب ږغېدلئ دئ. لکه چې وا یي:

چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې	جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتّی څلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندې وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخې پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځیني کسان چې داسي فکر کوي"، بلکې د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخې "چې" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کې له خپلې لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولې خبرې په پام کې نیولې او متن مې برابر کړئ دئ.
په پای کې د دې خبرې یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېرې نیمګړتیاوې ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

(2) دا دوې غزلې په 193 – 194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سریزې 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپل دقت کړئ دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هیله لرم.

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را — سمندر رنګه د پتي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره — لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي — د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله — په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا یې په زړه بله هوا ګرزي — د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله — په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱(۲) ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را ۷(3)

الهي ستا د عرفان له میو جام را — چي په مست یم د غه جام على الدوام را
چي بې تا که ګُلي خیال را څخه محوه — اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه — مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه — ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(۲) — له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم — بېزاري له ماسېوا څخه مدام را(۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره — پیروي د کاملانو پر اقدام را(۸)

۲ الهي د خپل حبیب له برکته(۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را ۱۵

---

(۱) چاپي دیوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (۲) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) واخیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما
ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما

پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره
که یار کښېت د مهرو که پر مزار زما

څو باریک لکه موی نه شي په دېر فکر
و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما

هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ
آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما

صفایي ځني څڅېږي لپې لپې
راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما

کې[2] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[3]
تن بې[4] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳
عقل هیڅ د عشق په باب کې را و نهښو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما
۲۲

ستا له خولې غخه که ګل زده کړه خندا
بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما

د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته
که دوا مي د دردو کړه مسیحا

زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غواړم
د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[5]

څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی
د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا

سوز د مینې هسې اور رابانډي بل کړ
بې شربته د مرګ نه لري دوا

له غیرته په اور و سوم په چمن کې
چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا[6]

۴
فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا
۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا
ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا

ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره
د مفلس له فکره نه وزي کېمیا

ژبې[7] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو
بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها

خزان کښېښوې[8] د ګل له ژړه رنګه
د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا

دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسې
صنوبر چي سر له باغه کړ بالا

سیا بختې لکه سایه را پسې ځغلي
چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵
تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[9]
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[10]
۳۲

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې زړه دا ستا په مینه کړ اشنا　　خپلې وینې مې د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهید قبر مې ولید　　چې کبلې ور ته پراته وو شا و خوا
پیروي د عقل هسې ده زاهد ته　　لکه یو ړوند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زلیخا کمه　　چې یې واخیست(1) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر یم طبیبه راشه　　ستا په دید سره مې شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فیضه هیڅوک محروم نه دي　　که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د یعقوب په شان شوم ړوند راشه یوسفه　　د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتیا(۴)

۶　　که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ
رحم بویه پر "حنان" بې دست وپا　　۴۴

زړه مې و ووت ستا د دید و جنګ ته بیا　　خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چې بیا به تېښته(7) راوړي　　ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړې چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پیدا کړه　　نوم مې ډېر ډېر یادوې چې هېر کړې ما
په بېزې لیندۍ د وروځو خدنګ ولې　　هسې رنګ چې خبر نه یم سم اذا(۹)
د بانو غشې یې بې توبریو مبتلې　　هیڅ ګزار یې له زړه نه درومې خطا(۱۰)
د عشق عیش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱)　　هر ورغوی لایق نه دئ د حنا

۷　　د خندا په موج یې لب راغله "حنانه"
په چمن کې کړ غونچې کمیس قبا　　۵۱

زما یاره زړه دې بایلو په رشتیا　　خبر نه یم یو وړ کومې(12) دلربا
د دې ښهر خوبرویان دې صدقه شه　　بندي کړئ یې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کې　　دا چې ناست یې لاس ترزنې ښنوا
ځولئ سر مدام په فکر ناست(14) یې　　دا د کوم یوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کې د بل ناسته(15)　　واړه عشق دئ چې درو ښودې وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چې یې کښېښود. (2) چاپي دیوان: "په یوه بوسه مې شي د زړه دوا ". (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (4) دا بیت په اصل کې نسته له چاپي دېوانه واخیستل سو. (5) "مهرباني "باید درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا- او هم باید و ویل سي چې په چاپي دېوان کې دا نیم بیتۍ له پنځم بیت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کې دا نیم بیتۍ د څلرم بیت وروستۍ نیم بیتۍ دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب یې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خویونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې   ته د یو د پاره(1) سل د پاره ستا

۸   و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومې
جریده به در پسې وي ترغه ځا(2)   ۵۸

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما   خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستئ لاچیچی و   اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباوه د زړه په وینو   اوس په لاس کښي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت   خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېری پر ماوکه چي یار راغئ   چي تر جار کړم سرو مال و هستي(3) کل زما
چي له ماتئ ما لیده(۴)هسې مړ نه شوم   حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹   راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما   ۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما   یو پر بل شو شواخون(5)پر شواخون زما
دا لا د پو د عاشقۍ نه یم وهلئ   چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم   چي آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷)   مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده   په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول مینې(۹) ژړا لویه خامي ده   د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰   هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما   ۷۲

څو به کړمه ستا(۱۰) د وصل تمنا   عقل و هوښ(۱۱)را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲)   که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم   ولي نه ده ستا د نیم وښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم   مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو. (5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون. (6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړم زه ستا. (11) چاپي دېوان: هوش. (12) چاپي دېوان: جودانه ده. (۱۳) چاپي دېوان "و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم[1] ... کـه څـه یـو ، یـو پـه رنـګ زه د کهربـا
په نیم دید که مي زړه[۲] و باخښه و تاته ... خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینا

۱۱ دا واړه د عشـــق اکســـیر اثـــر پـــر وکـــړ ۷۹
چـي یـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا ... دواړه سترګي دي نرګس[3] زلفي سنبل ستا
د اســـیرو زړو تـــړل دي بـــل څـــه نـــه دي ... چـي و غـوړو تـه خم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګــز نــه اروي زګېــروی د مهجورانــو[4] ... آفــرین دي وي پـــر هســـي تغافــل ســـتا
کـــه بـــه آه چیـــري[5] قبلېـــږي د عشــــاقو ... نــه دي وي هرګـــز د حســـن تنـــزل ســـتا
د یـــوه لښـــکر ســـپاه دي ســـره وژنـــي[6] ... وا عجـــب دئ د عشـــاقو تسلســـل ســـتا
ســـجدې د شـــکرانې کـــړم بســـمل طـــوره ... چي د زړه غوښي مي توی شي[7] پـه منګول ستا

۱۲ کـــه ژړا افســـوس فریـــاد کـــه[8] عیـــب نـــه دئ ۸۶
د رخســـار پـــر ګـــل "حنـــان" دئ یـــو بلبـــل ســـتا

دا یې سترګي کـه جادو دئ کـه نـرګس دئ غـه شـهلا[9] ... دا یـــې زلفـــي خـــال وخـــط دئ کـــه هجـــوم دئ د بـــلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي[10] ... دا یـــې غـــابښ پـــه خولـــه کـــي نمـــایي[11] او کـــه دئ دُر یکتـــا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ ... دا یې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سـنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حیرانېـږم ... نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل یـم لـه دې وینـا
دا خنجر دئ کـه مژګـان دئ[12] چي مي څرخ د زړه پـه میـان دئ[13] ... کـــه نـــاوک دئ نـــه پـــوهېږم قتلـــوي مـــي بـــې پـــروا
دا یې وروځي کـه کمـان دئ چي مي زړه ورتـه نښـان دئ ... بـــې صـــرفې کـــه ګُزارونـــه غشـــي نـــه درومـــي خطـــا

۱۳ دا یـې زنـه ده کـه سـېب ده د "حنـان" د زړه آسـېب ده ۹۳
چـي پـه تـش آرزو یـې[14] کېـږي د رنځـورو زړو دوا

له فتنې[15] پـه سـایه خلاص یـم د مژګـان سـتا ... خـــاطر جمـــع وي لـــه واړو پرېشـــان ســـتا
څـه الفـت[۱۲] زمـا غریـب او سـتا د غشـو ... دغـــه واړه دلجـــویي کـــوي پیکـــان ســـتا
ســر یـــې تـــل پـــر زانـــو اېښـــئ وي د فکـــر ... هغه څوک چي یې پـه زړه کي وي ارمـان ستا
لـــه حیرتـــه ســـترګي پټـــي کـــړي خولـــه وازه ... لـــه کتـــو ســـترګو تړلـــي دي[17] حیـــران ســـتا

---

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه. (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غابښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سيل راته راشي[1] ... چي تعريف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2] ... منفعل کړه ګلان وارېږه ارغوان ستا

14 زرغونه بې[۳] شي لاله ګلان له قبره ... ۱۰۰
دا چي ګور لره ارمان يووړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما ... مسخر نه کړ شوخ چشم پريزاد ما
سرو مال، دين و دنيا، دانش و صبر ... په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هيڅ اثر يې[۴] پر سنګين خاطرو نه شو ... يو په سله خوارۍ و کښېي تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ويل کېږي ... ګفت مي ورځ دئ په صدق[۵] د استاد ما
که خبر واى چي شانه بې[۶] ستا په کار شي ... پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زيارت به مي ځراغ له خپلو بل وي ... له رقيبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وايم اوس هر څه را رسېږي ... ګيله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[۷]

15 ما ويل غور د "حنان" د بېداد وکړه ... ۱۰۸
ويل شرلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا ... آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غوارېي، نه مي بولي، نه مي وژني[۸] ... حيرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقيب له ناکردو کړي[۹] ... ما مظلوم په داد نيولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا در کړه چي مي وژني ... حيرانېږم[۱۰] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د چښلو ... چي جام نوش که څوک د ميو لبالب ستا
په ديدن که يې سېراب کړې ښه به وکړې ... عاشقان د ديدار تږي تشنه لب ستا

16 توقف په دا کي مه کوه دلبره[۱۱] ... ۱۱۵
که پوره شي[۱۲] د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه يو زخم لکه ګل دئ نمايان زما ... غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[۱۳]
ګيله[۱۴] کفر ده له بخته و اسمان ته ... سيا بختي مي شوه[۱۵] د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سيل له را ته راشي". (2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته".
(۳) بې = به يې (۴) چاپي دېوان: هيڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به يې. (۷) دا بيت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بيتو شمېر يې يو زيات کړ. بيا هم له چاپي دېوانه واخيستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي" (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقيب له ناکردو کړې" (۱۰) چاپي دېوان: حيراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده"

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو — چي کینه لري(2) په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو لیري ګرزي سلامت وي — ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د شکلیو(3) — نه نرمېږي د غه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره — لکه بوی د ګل بې رڼغه شو فغان زما

۱۷ — په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه" / چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما(4) — ۱۲۲

چي مي ولیده رفتار ستا — توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده — غاښ درون دئ آبدار(5) ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ — که عرق دئ په(6) رخسار ستا
سره لبان دي سره یاقوت دي — خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي — چي وي تږی د دیدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ — خوشه چین دئ د انوار ستا

۱۸ — خال دانه زلفي دي دام کړي / "حنان" وینم ګرفتار ستا — ۱۲۹

یو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا — رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)
شمعه نه شي پتنګ له خپله ځانه — اور حیران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ — هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت — له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي — و مي نه لیده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له مادلبره — و ایستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹ — سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي / دواړه کونه قیمت نه لري یو موی ستا — ۱۳۲

مه غولېږه په راتله د بې وفا — هرګز مه دروه پرپله د بې وفا(8)
که هرڅو ټینګه وعده در سره وکړي — باور مه کوه په خوله د بې وفا

---

(۱) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کینه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن درې ځپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله يې پروا مه کړه — د لګيرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه يې غواړه — توبه وکاړه له پله د بې وفا
ځړولئ يې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ په قسم چي يې "حنان" اعتبار نه کړ ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرين ستا پر جفا(1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره — چي ارام نه شوي يو د م زما له غوغا
که مي ستا وصل نصيب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي — نمر له تا سره شي تېر لکه برېښنا
په مضمون يې نه پوهېږم څه يې لولم؟(2) — پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا(3)

۲۱ ستا د وصل په اميد يې عمر تېر شو ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا(4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د ميو مهيا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسي — پيوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال يد بيضا(5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تيار دئ په چمن کښې — د سبزې طفلان حاضر په تماشا
په آئينه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي روڼا(6)

۲۲ زړه مي غواړي چي توبه کړم بيرته ماته ۱۵۷
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بيا

---

(۱) دا او ورپسې درې بيتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي يې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او يو بيت نسته، نور بيتونه يې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بيتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" رديف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعيفۍ اخستی نه شم — که څه يو يو په رنګ زه او کهربا — ←دا بيت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېميا — ←دا بيت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بيت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خريد ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامين کوي سودا — ←دا بيت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسير اثر پر وکړ
چي يې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بيضا. (6) دا بيت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ب﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب　　جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ　　ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده　　له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري　　پرورش مومي ذره[1] په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو[2] سره زېب که　　قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ　　لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳　　ستا د مخ په درو بزه کي له "حنانه"　　۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب　　له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ　　چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي　　غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو　　له عقیقه[3] یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ　　چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي　　په مثال لکه حُباب

۲۴　　په تعریف د یار "حنانه"　　۱۷۱
څوک به وکه ستا[4] جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب　　معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي　　و قبلې[5] ته چي شا کړې ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي　　د هالې سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم　　دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمړی په شوخي غواړي　　په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم　　ورځ[6] په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵　　که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"　　۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب　　شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښي د ابرویو دي خال نه دئ　　دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښېږدي سـرو قـده		مردګان شي تول پـه زمکه کښي سبراب[1]
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه		قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه		رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بي په خواب کښي[2] خیال حاضر شو		ولـي څـه کـړم چـي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۲　　لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښېږدي　　۱۸۵
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب

چي يې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب		د هغــو رنګونـــه ژړ وي تشـــنه لـــب[3]
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم		چـي پـه دیـد سـره يې اورا خلـي مکتـب
دا د زلفو تـار يي کـوږ پـه رخسـار نـه دئ		و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم		پـر جبـین بانـدي چـین راوړې د غضـب
له عاشقه حیا څه غواړئ پـه عشق کي		لـــه مجنونـــه مونـــده کلـــه شـــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصـر		خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷　　لـــه حمیـــده ســـره آس د شـــعر نـــه ځـــي　　۱۹۲
اي "حنانـــه" بـــس کـــه و نیســـه جلـــب

ســپین رخســـار او زنخـدان د شـــکرلب		زړه مـــي يـــووړ ايـــن و آن د شـــکرلب
پـر درګـاه يـې دروېزه کانـدي د حسـن		د فقیـــر پـــه دود ســـلطان د شـــکرلب
وړي وړي مـــي د زړه مـــانې هالـــه دي		چـــي يـــې خیـــال شـــو را روان د شـــکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه		هســـي ورک شـــوه رقیبـــان د شـــکرلب
که مي سر کـه مـال کـه عقـل دئ کـه صبر		تـــر دیـــدن بـــې[4] کـــړم قربـــان د شـــکرلب
دی لـــري زکـــوة د حُســـن زه حقـــداره		وظیفـــه مـــي شـــوای لبـــان د شـــکرلب

۲۸　　همېشـــه بـــه د "حنـــان" کـــاني پـــه کېـــږي　　۱۹۹
چـــي بـــاور کـــه پـــه پیمـــان د شـــکرلب

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب		رقیـب کـړه د يـار لـه دره بـي نصـیب
سـر درد د عـاشـق نـه ور کېـږي دلتـه		صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د میني پـه مکتـب کښي		لکـــه ګـــل مـــروړي غوږونـــه د ادیـــب
چي جرس و ځای تـه رسي فغـان نـه کـه		فغان هم نـه کـه عاشق چي شي قریب

---

(١) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي — دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي ترلاسه — چي ځان خاوري که په درکي طبیب(1)

29 لـه نـا اهلـه چـي وفـا غـواړې "حنانـه" 207
لـه املوکـه مـزه غـواړې د زبیـب

راشـه و ګـوره ګفتـار د عنـدلیب — چـي پـاره کـړ ګـل آزار د عنـدلیب
چي ګـل نـه ویني خاموش لـه غمـه کښېني — دا وفـا ګـوره هـر وار د عنـدلیب
ځـان و ګـل تـه رسـوي پـه هـره توګـه — کـه څـه خیـږي تـر زړه خـار د عنـدلیب
چي د اور پـه شـانې(2) سرې لمبې تر سر ځي — پـه آه سـوئ دئ ګلـزار د عنـدلیب
و صـلت مـومي عاقبـت هغـه لـه یـاره — چـي قبـول کـه پـر ځـان کـار د عنـدلیب
ګـل چـي هسـې ځـوانیمرګ ځـي پـه پـوهېږم — فریـاد اروي هـر سـهار د عنـدلیب

30 چـي اثـر پـر ګلـو نـه کانـدي "حنانـه" 213
بـې فایـدې دئ هـر چغـار د عنـدلیب

﴿ت﴾

دا شـبنم پـر مـخ د ګـل دئ قطـرات — کـه عـرق دئ پـر رخسـار لکـه(3) نقـات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پربووت — کـه افعـي حلقـه وهلـې پـر حیـات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ کـه(5) — دم پـه دم راتـه ښـیي د مـرګ حـالات
مـخ یـې شـو زمـا قاتـل سـترګي شـاهدي — بـې قاضـي یـې زمـا قتـل کـړ اثبـات
قربـاني دي یـم د سـترګي روغ بـه نـه شـم(6) — پـر دغـو بیمـارو شـوئ یـم(7) خیـرات
پـه اول بـازي د مینـې پـه شـطرنج کـې — تـا پـه رخ کـړ زمـا د زړه پادشـاه رامـات

31 د حمیـد د شـعر بحـر تـه "حنانـه" 220
یـو څـو څـاڅکي دي لوېـدلي سـتا ابیـات

زرغونـه خـط دي رونـق کـړ د ریحـان مـات — ستا د مـخ ګلشـن کـړ رنـګ د ګلسـتان مـات(8)
سـتا د خـولي غـونچې لمـن کـړه د ګـل څیـري — پـه سـرو لبـو دي قیمـت کـړ د مرجـان مـات
وهـي لار د اسـلام سـتا جـادو د سـترګو — تـورو زلفـو دي ګـردن کـړ د ایمـان مـات

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کي یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مې وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاول[1] کاږم به دي زه له پرېشانیه　　هغه عهد دي لکه زلفې کړ آسان مات
د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه　　چي یو ځلې شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وې ګنډلې په بانو د بادام سترګې　　شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

۳۲
پیروي مې د حمید موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات
۲۲۷

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات[2]　　په آبرو صفايي کېږي د مرآت
د سیا چشمو د بوسې وعده بېځا ده[3]　　د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام[4] د شکرلب شي　　شي خجل له ښاره[5] و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ورکړ　　پادشاهانو له وري رعیت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي[6]　　چي يې[7] خط شو راته خضر خوله حیات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي[8]　　که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

۳۳
ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" یم مستحق را کړه زکوة
۲۳۴

را شه پرېږده د ګلرخو محبت　　سور انګار دئ همېشه د دئ[9] قربت
المدام يې[10] د هجران په اور کبني سوځي　　هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرويان واړه له خرمي ظالمان دي　　زړه سوی نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کښي د رخسار که يې څوک مړشو　　سره لاله يي زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که[11]　　تي امید کوې د شونډو د شربت
له رقیبه سره هردم خوشخويي که[12]　　له عاشقه بل څه نه که[13] بې نکبت

۳۴
بل څه نه دئ یو مزری دئ د یار هجر
چي یې پروت پر ما "حنان" هومره هیبت
۲۴۱

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت　　نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت
غافل مه شه هیڅ زمان له مړاوو سترګو　　په ناجوړه تن که[14] مکر دا بیمار سخت
چي ښاخونه يې د وروځو[15] هسي خم دي　　دا يې سترګو د بادامو[16] را ووړ بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه　　مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات". (3) چاپي دېوان: بېځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه   پته خوله غونچه بلبل که[1] په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګویه خفه کېږي   شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت
بس که[2] ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت

۳۵ ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت   لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي   د مارانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي[3]   هسي درومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه[4]   د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه   توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت[5]
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي[6]   لکه اوږد شي[7] د عاشق د انتظار وخت
چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

۳۶ ۲۵۵

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست   آه مي پرې نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښیښه مدام له سنګه ولي   ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که[8]   مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان[9] درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه   ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې[10]   لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه   په وعده په قول ډېر وي کریمان درست
هیڅ له خیاله ورته نه ګوري سیا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

۳۷ ۲۷۲

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست   ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست[11]
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که   ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ   لکه ګډ[12] شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نوخط د خط په وخت داد که ښایېږي   شي وړیا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه   ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي.(4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست   زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم　　بلبلان کاندي په ژمي کې گفتار سُست[1]

۳۸

د دې عصر[2] د پښتو قدر بلند شو
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي گفتار سُست

۲۷۹

په ځنځیر دي د گیسو کړم گردن بست[3]　　چې یوه خوا ته مې نه رسېږي د ست
په دریاب کې دي[4] د مینې هسې ډوب یم　　چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه سترگې آگاه نه دي　　نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست[5]
چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود　　کوم صیاد ونیو د کین غشې په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي　　چې دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه[6]　　مدام نه وي[7] دغه ستا د حُسن هست

۳۹

حق به غواړې د قیامت[8] په ورځ دلبره
چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

۲۷۲

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت　　راتې[9] وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي　　تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دي موزن و لید په سترگو[10]　　په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف لره دي زهر　　شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ　　بې نگینه گوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته[11]　　که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت

۲۸۳

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت　　تل وایه شي پر هغو باندي رحمت[12]
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه　　له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ　　د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته　　پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي گفتار سُست ".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځیر د گېسو شومه گردن بست.(4) چاپي دېوان: کې یې. (5) چاپي دېوان: "چې د شپې په غلونو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دېوان: مهر بویه.(7) چاپي دېوان: تل بهنه وي.(8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترگو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ — خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو — پـه مانـه کېـږي شـکران د دې نعمـت

۴۱ — چـي پـه سـپینه ږیـره نـه اوړي د ښـکلو
آفــرین دي شـــه "حنانــه" پـــر همـــت — ۲۹۰

سـتا تـر شـونډو لعـل نـه لـري قیمـت — ګـل دی نـه لـري و ګـل تـه نزاکـت (1)
پریـروی چـي عاشـق نـه لـري دئ هسـي — لکـه پیغمبـر چـي نـه لـري امـت
بـې کششـه زړه ورکـړه و یـار تـه مـه کـړه — چـي بـې سـته مېلمـه نـه لـري عـزت
پـه تـور خـال یـې کـل عـالم دئ قتـل کـړئ — خوشـي وا یـې چـي هنـدو وي بـې همـت
پــه لــویي یــې ابـرو خمـه ده و قدتـه — پـه حـرف کـم دئ لـه قیامتـه یـې قامـت
نـه در ګـرزم لکـه غـم سـتا پـه خـاطر کښـي — فرامــوش دي کـــړم دلبـــره عاقبـــت

۴۲ — که ښېښي کښېږدي د "حنان" پر سترګو باندي
ثـــه بـــه نـــه لـــري د دې نعمـــت منـــت — ۲۹۷

د عشـق غشـی مـي کـاري تـر ځګـر و ووت — چـي لـه زړه ځخـه مـي خیـال د دلبـر و ووت
لا مـي نـه و مـراد د وصـل پیـدا کـړئ — د هجـران د لمبـو(2) دود مـي تـر سـر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږده(4) — تـر ځګـر مـي سـتا د ظلـم خنجـر و ووت
مجنـون ببـد لـه حیرانـی و ښېښـو تـه ګـوري — پـه هـوا دا سـتا ، تـر بـاغ صـنوبر و ووت
د غمـزو د غشـو(5) جنـګ لـره یـې هـردم — لـه زخمـو مـي ډک(6) ځګر لکـه سپر و ووت
نور مي څه وژني پـه تېغ د خپلو(7) سترګو — د غمـزې تیـر مـي رسـا تـر ځګـر و ووت(8)

۴۳ — پـــر محـــک د امتحـــان د ســـخندانو
د "حنـــان" شـــعر چانـــدي لکـــه زر و ووت — ۳۰۴

دا ګیسـو(9) دئ د نګـار پـه لاس را کښـېووت — نـه پـو هېږم کـه ښـامار پـه لاس را کښـېووت
کـه اره لکـه شمشـاد شـم(10) پـري بـې نـه ږدم — کـه د تـورو زلفـو تـار پـه لاس را کښـېووت
خولـه غونچـه، سـترګي نـرګس، زلفـي سـنبل دي — خط ریحان دئ څه ګلزار(11) پـه لاس را کښـېووت
تــوري زلفــي مــړاوي ســترګي د ترکــانو — د راز عمـر د بیمـار(12) پـه لاس را کښـېووت
تماشـــه چـــي د خپـــل زړه د داغ کومـــه(13) — هم ګلشـن هـم لالـه زار پـه لاس را کښـېووت
د رقیـــب و ســـرته وړی تـــړی ناســـت یـــم — پري بې نه ږدم که یو وار پـه لاس را کښـېووت

۴۴ — زه "حنـان" پـه عشـق کـي نـوي طـالع غـوارم
کـه وصـال د هغـه یـار پـه لاس را کښـېووت — ۳۱۱

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کښږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښېي نن بيا د دلارام کښېووت — چې له قفسه دا مرغه ووت په دام کښېووت
هغه بندي ښه وي اميد چې د خلاصيت وي ورته — زړه چې په زلفو شي بندي على الدوام کښېووت
دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چې ښکارېږي تاته — دا تور هندو دئ چې په ميان کښي د اسلام کښېووت
انتظار نه که[1] د کوثر د اوبو تږی د ديد — چې يې په لاس کښي له ازله د عشق جام کښېووت
خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک — چې په بغل کښي يې وصلت د ګل اندام کښېووت
زړه مي طواف د يار د درکاوه په دغه اميد — چې به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښېووت

۴۵ — زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته[2] پوري — ۳۱۸
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښي مدام کښېووت

﴿ ټ ﴾

چې اشنا کړ په مرګ مخ را څخه پټ — ښايي اوس چې مدام ژاړم په ورټ ورټ[3]
چې له نازه به يې سر پر بالين نه ښوو — ګورستان له روان شو پروچ کټ
که هر څو مي[4] افسوس کړ فايده يې نه کړه — د لحد پر خوا يې مخ و ماتې[5] څټ
ماتول او سازول د فلک کار دئ — زنده سر واړه منګي دي د ارهټ
نه له ښه زړه ا لوته، نه په بد مرګ شته — د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ
چې مي يار قبر ته ولاړ او زه لاګرزم — په سل ځله تر ما به دئ د هند جټ

۴۶ — په فراق يې[6] زه "حنان" سترى ستومان شوم — ۳۲۵
بېلتانه هر ځای را وښود د غم کټ[7]

﴿ ث ﴾

يار مي يار شو له رقيبه الغياث — آه له دا توره نصيبه الغياث
چې له رنځه مي خبر دوا مي نه که[8] — له دي بې پروا طبيبه الغياث
په هيڅ نفعه سود يې نه يم پوهېدلئ — زړه مي بايلود بې موجبه[9] الغياث
هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که — د آزار له عندليبه الغياث
چې دي سر پاشي سبا په عامو خلکو — له هغه يار قريبه[10] الغياث
چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11] — له دا هسي رنګ اديبه الغياث

۴۷ — د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که — ۳۳۲
له دي هسي رنګ حبيبه الغياث[12]

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته(7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ".(8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو ".(12) په اصل کي "له دي بې پروا طبيبه الغياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ)

فلک وا چاوه په بخت کښي زما خوار پېچ   په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راته رام شي ترهېدلی آهو کله   بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چي وفا را سره کاندي هم وېرېږم   تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مي لکه ګل لا هوسېږي   نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې   که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ   او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸   شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ   ۳۳۹

(ج)

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج   لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3)   د ارم له شاپېرو څخه خراج
شیریني مي د وصلت کړه هجر هېره   آموخته مي شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم   چي طبیب مي درمانده شو(4) په علاج
چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي   ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5)   څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹   د بل عیب پوشېده لره "حنانه"
که خبر یې له احواله د حلاج   ۳۴۶

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج   که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟   مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي   په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ   مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چي یار یار شو له رقیبه، صبر بویه   ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي   ګیله هلته کړي نوکر چي شي بادار کج
چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو   خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰   چي مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه
له هیبته ور ته شو د "حنان" وار کج   ۳۵۴

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي
دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي څکه پېچ و تاب شوې   مخ په پورته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشه پرېږده د دنیا روزګار قبیح — په لاس واخله د نبي(ص) د دین تسبیح
له غیبته له بُهتانه ځان نګاه کړه — کلمه وایه په ښه زبان فصیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې — هلته نه شي چې اجل دي که (۱) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه — له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
د غفلت له خوبه ویښ شه صبحګاه ته — د فیاض باران اورېږي په ترشیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) په غوږ کړې
درته وکړه "حنان" څه ویل ملیح — ۳۲۱

(خ)

چې دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ — دا په دا چې بل یو نه ویني ترځان شوخ
د مژګانو له سایې یې الف لوېږي — د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
له حلقو یې زلفې سر ترپایه سترګي — چې لاس ور نه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمان پر موتې زاغ د تصویر ښکلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
دا زما سر افرازي ده په جهان کښې — په ښکنځل چې را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — په خم قد، په سپینه ږیره حُب د تُرکو
بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ — ۳۶۸

نظر ژغوره له کاکله د نګار شوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
له خجلته ګلان مخ په وینو وینځي — چې و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمي ترمي زړه مې جمع د یار مخ که — د کباب کترې پخېږي په انګار شوخ
په تش دید وړي زړه د زُهد له رستمه — چې کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قدم تې د کوهسار زرکه حیرانه — چې له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
فواره په زړه کښې سازه کړم له وینو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانه" بلبل کوچ و کړ له ګله
چې یې وارولېده په باغ کښې ستا ګفتار شوخ — ۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسې کړ هجران تریخ — لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
نو خطان که(۵) د عاشق له ژړا بد وړي — پر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کي، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(5) چاپي دېوان: چې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه وصـلت کـې لـه رقیبـه نـه خلاصـېږم — پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تـریخ
مې حرام دي په مجلس کې چې یار نه وي — بـې لـه ګلـه و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـریخ
چې مې نوم ستا د هجران په ژبه واخیست — لا تـر اوسـه مـې پـه هغـه دئ زبـان[1] تـریخ
دا سـتا غـم مـې زړه بتـر سـره خفـه کـړ — شي لـه سپې مېرمنې عـیش د مهمـان تـریخ[2]

۵۴ — کـه فرهـاد تـه و[3] شـېرین غـم د شـېریني
دا ستا غم کړ شـېرین عمر پـر "حنان" تـریخ — ۳۸۲

﴿ خ ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـېڅ — پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـېڅ[4]
چـې دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم — سـتا دیـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـېڅ
چي په مې دي د مخمورو سترګو مست یم — نسـته کیـف د انګـورو د شـراب هـېڅ
خط آیات، مخ دي کاغذ، شونډي دي وقف — سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـېڅ
چـې دي و ویشـتم پـه غشـو د مژګـانو — اوس که کړې راته د زلفو پېچ و تاب هېڅ
د ارم[5] نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو — و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـېڅ

۵۵ — پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګورې
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـېڅ — ۳۸۹

﴿ د ﴾

خـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـې نـا ښـاد — پـه وصـلت مـې کـړه دا تللـئ زړګـی ښـاد
بـې مـدده یـې د زلفـو سـترګو بنـد کـړم — ښـکار بـې دامـه نیـوه کـار دئ د صـیاد[6]
چـې لیـده نـه شـې سـمند لـه چابکیـه[7] — بنـدي شـوئ یـم د هغـه پریـزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګیلـه کېـږي — رحـم نـه لـوېږي[8] پـه زړه کښـې د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پادشـاه کېـږي — تـه پـاد شـاه یـې لـه تـا وکـړم پـه چـا داد
د آخـري تېشـې کـار یـې پـر ځـای وکـه[9] — پـه اول سـعیه بېځـای وه[10] د فرهـاد

۵۶ — پـه مکتـب کښـې یـې "حنانـه" لـه اولـه
د وفـا حـرف یـې ور و نـه ښـود[11] اسـتاد — ۳۹۶

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښن او معنا هم ورکوي. (6) ب: "ښکار په دام کښې نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي ړیره سپینه کړه خم قد ... را ته ښایي اوس عصا د سرو قد (1)
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي ... نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده ... په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي ... تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي ... مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم ... چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد (2)

۵۷ ... چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي ... ۴۰۳
پـه مذهب زما "حنان" یې بولم رد

چي هوا کړې د ګلرخو (3) د ساعد ... له زړه و باسه د غه خیال (4) فاسد
دا کوتره د حرم ده ښیښه نه ده ... چي و وینو ته یې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم ... ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي (5) ... زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه (6) ... په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم مو ږ ګناهکاران یو (7) ... که جنت په عبادت غواړي (8) عابد

۵۸ ... همېشه که پرخو بروېو په دا فخر (9) ... ۴۱۰
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد

اې چي یې د عاشقانو د لپسند ... نور بایده دي د عاشق سره پیوند (10)
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست (11) ... لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم (12) ښایي ... که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ ... چشم زخم تې (13) پر اور ایښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه ... یاد مي نه کړ څکه سېب د سمر قند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه ... نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹ ... د وصال ښادي یې (14) نورو ته رسېږي ... ۴۱۷
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورةاللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: "د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".

(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یارۍ کي نشته سود   ستر ګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري   پښېماني لره بېږ(1) خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته   و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي   ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي   همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو   نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰ چي د یار هجر(2) ټوک ټوک نه کړي "حنانه" ۴۲۴
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادۍ په عید   له ما شو هوس بعید(3)
خط یې راکړ د خپل حُسن   زما د زړه د ورو رسید
بې جنونه په مجاز کي   بل څه نه بولم مفید
دئ د میني په حکمت کي   افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ   ستا د نیم و بښته په خرید
غزالان پراته پر قبر   ستا د سترګو د شهید

۲۱ ستا په جور له "حنانه" ۴۳۱
ورک شو ګفت و که شنید

(ډ)

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ   او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي   که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم   که هلک دی حبشی شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ   دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه(4)   شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه(5)   عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

۲۲ ګل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" ۴۳۸
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ   همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه   که د خط د سبزې رنګ شو په رخسار ګډ
خپلي ستر ګي یې و خط ته هسي ګوري   لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېوني دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم　　شو تر حشره پوري دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي　　له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځې مګر له قبره د شهید خپل　　چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ
۷۳　　صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"　　۴۴۵
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ　　زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله　　دا په دا را څخه (1) ستړئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته　　چې هرڅو مې چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ　　ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو　　هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم وینې له درده　　هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ
۷۴　　که روح ورکه (2) په دا زېرې "حنان" ښایي　　۴۵۲
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کا کل پر رخسار (3) نه دئ د دلدار　　دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې (4) خبرې کړي دوې سترګې خود بخوده　　عجب نه ده پرته تل وایې بېمار (5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې (6)　　شوخ کاته یې بیا ملهم ږدي پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته　　بانړګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کباببېږم　　چې هردم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که　　د هندوانو وي له اوره سرو کار
۷۵　　پېچوتاب یې (7) شو کاکل په دا "حنانه"　　۴۵۹
چې یې تاب د کمر ولیده د یار
دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار　　که سرلوح د قرآن ده په زنګار
په (8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري　　د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې　　زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار (9)

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه سترې دئ کاغذ ".(2) چاپي دېوان: ورکړي. (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه   په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي   پښې یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دي لکه موی هسي باریک کړم(2)   چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

٢٦ تورې زلفې پر رخسار وینم "حنانه" ۴٦٦
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار   بیم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته   تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي   لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وایم   په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخۍ ټکي معلومېږي   نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زنې په آرزو مې عمر صرف شو   دا سبب نه شو نفقه د دي بیمار

٢٧ که یې خوله له خندا نه تولېږي څه شو ۴٧٣
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار   ولو له مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته   کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم   که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دي به ګناه ډېر کوم کریمه   د سخي کېږي له لرې بخښنه عار(4)
چي رحمت مي تږی ولید و عصیان ته   خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي   ستا رحمت به هر ګز نه و معلومدار(5)

٢٨ د احمد په روی مي و بخښې احده ۴٨٠
زه "حنان" یې مدام سپی یم(6) د دربار

څو لا نه یې له مرده و سره شمار   غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښې   ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو   چي هوري به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې   نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهي خلک   سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي   چي دلې له لاري واخلي د چا خار

٢٩ وایه ربّنا ظلمنا ډېر "حنانه" ۴٨٧
چي توبه دي که قبوله کردګار

---

(١) چاپي دیوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه ".(2) چاپي دیوان: هسي ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.
(4) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار — د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک — دغه اور نه کله له دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پته خوله غونچه بلبل په نارو سرکه — مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه — په د وو ژبو دوې خبري نه کړي مار(2)

۷۰ که له ورځي د جزا بیم کړي "حنانه" ۴۹۴
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار

نن په مهر راغئ یار — کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه — په خانه کښي د بېمار
توري زلفي پر مخ پروتي — د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي تري وکړ — وي ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5) — هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه — او کا کل لکه تور مار(6)

۷۱ تر دا هسي مهرباني ۵۰۱
همېشه شه "حنان" جار

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر — ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ — له غروره په قرآن نه یې خبر
ددنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود — چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړه — له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ — هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي — چي په دین او په ایمان نه یې خبر

۷۲ لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه" ۵۰۸
ته له قهره د یزدان نه یې خبر

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

چي لـه بويـه محروم کړئ و دلبر   پـه کارمـه لـره دا سي بېکاره سر(1)
هر چي و وايم لـه جوره د مهرويو   کلـه سم ګوري پـه دا وکړه باور
يار بـه داد د بوسي کلـه پر ما وکـه   چي لـه جوره جبرې(2) ګڼيم پر هردر
هاى و هوى کړم د دلبر لـه بي رحميه   دا پـه دا چي هاى و هوى کړي مرور
چي لـه ياره سوال جواب کوم اميد مي   کړي پيدا پـه بېهوده ويل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروى وا يي   بيا پر کوم لوري بـه دومي برابر

۷۳ چي بې اسمه مي دا و وايه پـه دا دئ
چي لـه اسمه سره عيب و يکسر 515

هومره بخت ښايي لـه کومه زما د سر   چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
لـه دې خپلـه زړه ګيلـه کړم ډېره ډېره   چي د يار کو ځې تـه تئ(3) نې کړم خبر
کـه عاشق لـه خلکو ليري ګرزي ښايي   زخمي نـه شي تلاى لـه سپله برابر
نېک بختي پـه سعي نـه ده تمام عمر   کـه پر سر باندي تېرې د هُماى پر
هر شپه دا د فلک بخيلي ګوره   پـه بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر(4)
زړه مې(5) وور هډونې(6) و سپځل له مخه(۷)   اور نـه ګوري پـه ځنګله کي خشک و تر

۷۴ چي د حُسن بحر يې موج واهه "حنانه"
تويې کړه پر کناره د خط عنبر 522

ښايسته کړه د نېکۍ پـه افسر سر   نـه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پيروي هره ګړۍ د هغو بويه   چي يې خاوري د بېديا وي پـه ګذر زر
چي دلې د عوايق لـه پاره خلاص شي   د هغو وتـه آسانه دئ د محشر شر
پر کبليو باندي رحم د سپو نـه شي(8)   د رقيب لاسونه مه شه پـه دلبر بر
چي تشبيه يې(9) کړلـه قده د ګلرخو   ځکه نـه لري پـه باغ کي صنوبر بر
محبت مي زړه لـه زلفو سره يوور(10)   د مارانو ځاى وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ حذر ځو وکړي "حنان" د عشق لـه اوره
همېشه وي(11) دا وَر خلاص پر سمندر در 529

ځو بـه کړې پر آس د عشق جولان د شعر   نـه طى کېږي پـه رفتن ميدان د شعر
چي يې و وهي برېښنا د يار د هجر   تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د يار جور چي حواس متفرق کـه(12)   د هغو شي برابر مېزان د شعر

(۱) دا غزله پـه چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر يې. (3) تئ= تلئ (ميرفت)، نې= نه يې. (4) دا بيت پـه چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي يې. (6) هډونې= هډونه يې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونى دى له مخ د سپځلو".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "يې" پـه اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما پـه دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د يار جور".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کې ... پـه لاس نـه ورځـي هرګـز ګرېـوان د شـعر
د زخمـي زړونـو خونـاب دئ بـل څـه نـه دئ ... څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسـان سـینه(1) ګـاه بحرګـاهي برشـي ... مـدام نـه وي آراسـته دوکـان د شـعر

۷۶ ... بکـر(2) خیـال د یـار لـه خـولې وایـه "حنانـه" ... ۵۳۶
چـي شـېرین دي وي مـدام دېـوان د شـعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور ... خانـه زاد غـلام د دغـه خانـدان تـور
پـر ګردن یـې ول ول نـه دي پروتـې(3) زلفـې ... پـر چنـدڼ دي ګرزېـدلي ښـاماران تـور
د کاکـل یـې څـه کمالـه اسـتادي ده(4) ... چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو(5) ... مـا هـم کـړ د زړه پـه دود سـره اسـمان تـور
د لالـه پـه دود مـي داغ(6) دئ پـه زړه ایښـئ ... و غمزو تـه(7) ستا پـه دا چي وي ښبان تـور
دا تور مار پر سپین چنډڼ دئ ګرزېدلئ(8) ... که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تـور

۷۷ ... آهـو چشـمو څـه پـه وکـړه نـه پـوهېږم ... ۵۴۳
لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي لـه زړه مـي صـبر ولاړ لـه سـترګو نـور ... کـوم شـوخ چشـم کـړ بسـاط(9) را څخه چور
دا پـه غـم د کـوم ګلـرخ هسـې ابتـر یـم ... چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چـا د لـب د میـو پـه آرزو کـې ... چـې تنـاکي مـي د زړه لکـه انګـور
کـه هـر څـو زړه د روي، دراوه نـه شـي ... د ژړا سـېلاب اخیسـتئ وي مهجـور
همېشـه د آتشـین رخسـار لـه شـوقه ... ډ کـه ورم سـینه پـه اور لکـه تنـور
احتیـاج کـه د رقیـب کـوم ښـایېږي ... نـاروا پـر ځـای روا شـي د ضـرور(10)

۷۸ ... چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ... ۵۵۰
نـه پـوهېږم زه "حنـان" پـه دا دسـتور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور ... بـل څـه نـه دئ کړېـده دي پـه سـره اور
پـه لحظـه لـه نـام و ننګـه مـړی باسـي ... پـروا نـه کـوي پـه شـرم پـه پېغـور
احتیـاج د زمـانې هسـې بـلا ده ... و دلاک تـه پادشـاه کښـېنوي سـر تـور
اختـه مـه شـه هیڅ سړی د عشـق پـه خوړو ... چي دوا یـې نـه پـه پـلار شـي نـه پـه مـور
کله هسې اور پر بل شي توان یې نه وي ... کلـه هسـې افسـرده شـي لکـه سـکور
کلـه دم و هـلای نـه شـي خـاموش کښـېني ... کله وي چي شي د خیال(11) پر براق سپور

۷۹ ... نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشـق پـه سـیند کـي(12) ... ۵۵۷
خـدای دې(13) و سـاتي(14) لـه دې ګردابـه نـور

---

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم ".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي یې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر　　لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مې یووړه ډېر و اوښو　　لکه شي پر آبادۍ باندې طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ　　په مېزان کې ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده　　و سره اور ته چې پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسې چارې وکړې　　لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چې ښکارېږي　　ګرز شو پاته چې د حسن شو کاروان تېر

٨٠　　د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4]
کـه لـه نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر　　٥٧۴

چې یې خوله وروړه نزدې غوږ له ره تیر　　ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر[5]
خم د زلفو یې زه هسې پر ملا خم کړم　　چې مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بڼو د پېرې بویه　　مصور چې کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم　　چې کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کې ستا بې خولې په تمام عمر　　بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مې د نفس د وړو سَت غواړي　　چې خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

٨١　　ستا د خط اندوه په هسې شان ضعیف کړ
چې تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر　　٥٧١

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر　　چې دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم　　چې په خوله مې[7] د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم　　ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه　　ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چې دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم　　چې و غاړي ته مې[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي　　که مې نه شي دا د عشق پیر دستګیر

٨٢　　ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر　　٥٧٨

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر　　که مصحف دئ چې پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر　　چې کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(١) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کې داسې ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر　　لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چې پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کې نسته (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کې نسته.
(6) چاپي دېوان: چې یې. (7) چاپي دېوان: چې په ګفت مي. (8) په اصل کې "مي" نسته
(9) چاپي دېوان: "چې و پښو ته به مې ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کې "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مې په زړه ګرزي | چي کړې شوې راته سترګي د ځنځیر
چي بې فهمه يې شانه له زلفو منبلي | زړه مې سل(1) شګافه شي په دغه وير
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم | کاري نه منبلي د سُستي ليندی تير
هلته شي بتان نامبنده(2) چي خط راشي | په بغل کي مابنام لاس نيسي فقير(3)

۸۳ هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي(4) "حنانه" ۵۸۵
په څه شان يې تر خوله و باسم تقرير

(ر)

ښه ګلان له دې دنيا سره وو، که سپين ولاړ | که رعنا وو که زيبا که يا سمين ولاړ
د استوګي ځای دنيا نه ده خبر شه | پيغمبر زموږ خاتم المرسلين ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي | نازولي خلفاء الراشدين ولاړ
نور به څوک شي پر دا مينه باندي پاته | چي لوی پير د بغداد شاه محی الدين ولاړ
ګلرخسار خو بان چي قد يې لکه سروي(5) | هم يې زلفي وې له نازه چين پر چين ولاړ
چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي | د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دين ولاړ

۸۴ د قيامت خواری هورې دي(6) خدای رحيم دئ ۵۹۲
له دې ځا "حنان" له ياره په زړه شين ولاړ

و جوار ته د مولی سردار قرين ولاړ | چي مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ
د هنر د علم کان د حيا بحر | په خلعت د نېکنامی څه ښه رنګين ولاړ
په جيفه يې د دنيا ځان آلود نه کړ | د عمل په صابون پاکه جامه سپين ولاړ
و سخا ته يې حيران حاتم طي و | تکيه ګاه د هر فقير و د مسکين ولاړ
فيض رسانه لکه لمر و کل جهان ته | مستقيم پر شريعت حامي د دين ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو | سردار نه و د حضرت سليمان نګين ولاړ
په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر | چي تقرير يې و شېرين ترا انګبين ولاړ(7)

۸۵ اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه" ۶۰۰
چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ(8)

بد خوی يار پر تندي چين و واهه ولاړ | په هر چين کې(9) ملک د چين و واهه ولاړ
داد به څوک کړم د بې رحم يار له جوره | پر سينه مې(10) تېغ د کين و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو(11) کړي | چي پر زړه يې زما(12) حزين و واهه ولاړ

(۱) چاپي دیوان: شل شګافه. (۲) چاپي دیوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دیوان: "لاس په تخرګ کي نمانبام و نیسي فقیر". (4) چاپي دیوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دیوان: لکه سرو. (6) چاپي دیوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي دیوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم — چې یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چې سیالي کړه بنفشه د یار له خطه — ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو — چې یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲
په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ
۲۰۷

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ — په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چې دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو — مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره — تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو — په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان ښه یم — چې پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه — په افسوس مي لړمون قې لکه رباب کړ

۸۷
په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره
چې "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ
۲۱۴

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ — د جفا په تېغ یې غوڅ د دین مزري ولاړ(3)
چې تاله یې له یوسف سره ستا حسن — ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه — چې مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلې یې غمزه ده ستا د سترګو — چې آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چې جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4) — په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه — که مي آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸
د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ
۲۲۱

چې قلم مي ستا د مخ په تعریف سر کړ — بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چې مي ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ — دانسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره — چې د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکي سِحر — دا ستا سترګي چې عالم یې مسخر کړ
چې پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده — موهومي نقطه ده، هر چې مي نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسي سرخي ده — چې په کان کي د یاقوت ویني ځګر کړ

۸۹
له مانه شي حال د زړه چې درته وایم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ
۲۲۸

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین.(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوڅ د دي مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی یې جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرورکړ   هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم   چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم   محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي   زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال و خط سره لښکر شو   چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]   د انار په دود مي زړه له وينو پور[7] کړ

٩٠ "حنان" کله غړاوه سر له فرمانه ٢٣٥
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ   همګي واړه بېځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9]   د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله   پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]   چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي   چي نخجير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

٩١ چي د زلفو خيال دي څوک که لېونی شي ٢٤٢
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره   ځو بيا بهار راځي دې بلبل هو مره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه   جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

٩٢ قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو ٢٤٩
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ

سترګو بيا راباندي پو د سحر دم کړ   چي ببرون مې له خاطره ګُلي غم کړ[16]
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ   که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(١) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: بېځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـپه و ورځ ده د نـوروز سـتا مـخ و زلفـي — دا نـوروز دي پـر مـا ولـي محـرم کـړ
د شـبنم پـه دود رسـېږي و ګلـرخ تـه — هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ
هـیڅ ممکـن نـه دئ نجـات لـه هغـه شـوخه — چـي پـه سـترګو یـې آهـو ښـکار د حـرم کـړ

٩٣ — په جهان، په ځان، پـه هیڅ شي خبر نـه دئ
دا "حنـان" دي غـم لـه هـري خـوا بـېغم کـړ — ٢٥٢

پــه خنــدا دي د ګــوهر قیمــت ارزان کــړ — منفعــل دي لبــو لعــل د بدخشــان کــړ
تــورو زلفــو دي خــراج لــه چینــه واخیســت — تــورو ســترګو دي آهــو مــخ پــر بیابــان کــړ
صــفا یــې دي مــخ لــه لمــره څخــه(1) یــو وړه — پــټ پــه ابرســتا جبــین مــاه تابــان کــړ
چــي یــې نــه مونــده و صــلت ســتا د لبــانو — دا پــه دا لړمــون لــه وینــو ډک د پــان کــړ
ستا رخسـار بیـا څـه پـه وکـړه(2) نـه پـوهېږم — پـه آئینـه کـي یـې تصـویر هسـي حیـران کـړ(3)
ســتا لــه خطــه د پســرلي ســبزه شــرمېږي — پــه رخســار دي(4) ګــل خجــل د ګلســتان کــړ

٩۴ — د ګلرخـو عشـق کیمیـا نـه ده نـو څـه ده؟
چي یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ — ٢٢٣

د یار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ — چـي لـه درده مـي پـاره پـاره لړمـون کـړ
د جنـون ځنځیـر بـه واچـوي پـه پښـو کـي — کـي پـه غـوږ تعریـف د حُسـن افلاطـون کـړ
پــه یــوه وطــن کــي دوه ســلطانه نــه وي — دا ســتا عشـق مـي لـه بدنـه روح بېـرون کـړ
چـي پـه فکـر یـې د خـط د سـبزي ولاړم — لکـه مغـز د پسـتي هـله مـي زرغـون کـړ
پـه ډېـر وخـت سـره ورځـي لبـان د زخـم — لګېـده(5) د دوو مصـرع مـي ځګرخـون کـړ
د جنـت د ګلـو بـوی تـرې ځـي حیـران یـم — چي مي خلاص پهلاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

٩۵ — چــي د مــرګ وعــده دي کــړې وه "حنانــه"
پــر اقــرار رقیــب پښــېمانه د پــرون کــړ(6) — ٢٧٠

زمـا امیـد و چـي دلبـر مـي کـړي فـردا مـړ — هجران وکړه پېشد ستي کړم یې پخوا مړ
و دیـدن تـه یـې(7) دئ تـش رمـق را پاتـه — انتظـار د راتلـو کړمـه(8) بـې رضـا مـړ
طاقـت نـه لـرم و یـار تـه نـژدې لیـري — وصـل و هجـر یـې کړمـه(9) زه جدا جدا مـړ
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم(10) — چـي یـې زه کـړم د سـرو لبـو پـه دوا مـړ
هـیڅ پـروا بـې پـروا یـار زمـا و نـه کـړه — لکه شاه چي خوار سړی که بې پروا مړ
هسـي نـه چـي زه تنهـا مقتـول د ده یـم — ډېـر عـالم(11) یـې دئ د مـخ پـه تمنـا مـړ

٩٢ — وفــا کــړي لــه رقیبــانو تــر حــد زیاتــه
پـه خنـدا یـې کـړ "حنـان" بـې دسـت و پـا مـړ — ٢٧٧

---

(١) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ " (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان
د یار لیدون کړ ".(7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بایـد چـي قلـم کـړم لـه وېښـته جـوړ — چـي پـه کـاږم حال د خپـل صـورت نـا جـوړ
پـه دولــت کــي یــې د حُســـن نا امیــد یــم — چــي د وږي پــه حــال څــه خبــر وي[1] مــوړ
چـي پـرواز مـي د هـوس پـر مځکـه وکـړ — لـــه حاصـــلو خـــالي ولاړم لکـــه پـــروړ
ژر پــه ژر لښــکر د خـط وربانـدي وخـوت — ساده رویو[2] چي میدان پـه خپـل مخ خـوړ
د بوسـي پـه وخـت عاشـق لـه حالـه وزي[3] — بــې ادبــه شــي پــر وخــت د خـوراک ووړ
خدای غوخ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره[4] — چـــي رقیـــب لـــري لـــه مـــا ســـره اروړ

٩٧ — نـن "حنـان" د خـط لـه خضـره سـره ناسـت دئ — ٧٨۴
نـــا خبـــر عـــالم یـــې ولـــي بـــولي زوړ

پــه پــوهېږم[5] زړه مــي بیــا دلربــا یــووړ — پـــه اســـانه یـــې رضـــا بـــې رضـــا یـــووړ
جبـین غوټـه، وروځـي غوټـه، زلفـي غوټـه — هـــري غـــوټي زړه لـــه ځایـــه جـــدا یـــووړ
نـه یـې وېـره، نـه یـې تـرس او نـه یـې بـیم و — لـه سـیني مـي خـراب زړه بـې پـروا یـووړ
آفـــرین دي وي پـــر هســـي نظـــر بانـــدي — د دیـدن تـر مـلا قـات یـې پخـوا یـووړ
مـا لا عشـق هـوس بالـه[6] پـه خبـر نـه وم — ګلرخـــانو لـــه مـــا زړه پـــه رښـــتیا یـــووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي[7] — هغـه زړه مـي خپـل اشـنا پـه خنـدا یـووړ

٩٨ — پـر عُـذار یـې بنفشـه د خـط ښـکاریږي[8] — ٧٩١
او کــه زړه د "حنــان" خــط د ترســا یـــووړ

ستا کاکـل د چـین لـه مشـکو میـدان یـووړ — ســـرو لبـــانو دي هـــم آب د مرجـــان یـــووړ
حیرانېـــږم دي د ســـترګو و تـــاراج تـــه — لـــه زاهـــده یـــې جلـــب د ایمـــان یـــووړ
د چـــا قتـــل یـــې پـــه زړه کـــي مـــدعا ده — چـــي و غـــوړتـــې[9] د ابرویـــو کمـــان یـــووړ
کـوم صـیاد و ښـکار تـه ځـي پـه خبـر نـه یـم — چـــي ارام یـــې د آهـــو د دامـــان یـــووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو — زړه مـي کـوم یـوه حیـران یـم تـر میـان یـووړ
نزاکـــت تـــه یـــې د مـــخ پـــه تعجـــب یـــم — چـي لـه ګلـه یـې دوام پـه څـه شـان یـووړ

٩٩ — دا طوفـان دئ کـه سـېلاب دئ نـه پـوهېږم — ٧٩٨
کــه "حنــان" د خپلــو اوښــو بــاران یـــووړ

---

(١) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي ". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوڅ یې کړې د خپل کمان په توره ". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چې داستان مې ستا د مینې کړ آغاز ... زه هاله شوم(1) په عالم کې سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم ... چې په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونریزیه(2) په طلب کې ... پټې سترګي مدام ناست یې لکه باز(3)
د رقیب د پند پومبه دي دي(4) په غوږ کې ... ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یې څوک مومي ... په پیرۍ کې نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسې و عاشق ته ... لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز(5)

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي ... ۷۰۵
بې دردان کله خبر دي په دا راز(6)

څوک چې سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز ... له حیرته سترګي پټې کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي ... بد خویي به څه رنګ ښېله کړي له ناز
خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته ... د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کې که وای(7) ... د محمود مینه به نه وه له ایاز(8)
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه(9) ... دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه ... د تصویر د مرغه څه دي له آواز(11)

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي ... ۷۱۲
د "حنان" پر قد یې سکښتي ده غماز

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز ... پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز(12)
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې ... مستمع د دي ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی(13) ... له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چې مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14) ... منتظره د سهار(15) نه یم هرګز
تماشا چې ستا د مخ د ګلشن وکړم(16) ... خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو(17) ... چې یو دم ځنې وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي ... ۷۱۹
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز(18)

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز ".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي ". (8) چاپي دېوان: "د محمود د میني څه و له ایاز ". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دي توان شي ".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز ". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عیب جنه ده د "روي " مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال " پر ځای "دیدار " وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان " د مصرع سر ته یووړ. (13) چاپي دېوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي ". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز ". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: " زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو ". (18) په چاپي دېوان: کي مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز — سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل — لکه پېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ — نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
ځوک به وګنډي زما د زړګي زخم — نا پیدا دئ په دا ښهر کي دلدوز
که ژړا نوې عاشق کوي ګرم نه دئ — کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو — په جنت کي را ته شین شو دغه ځوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3] 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

ځو به زه له شېرین لبو کړم پرهېز — چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي — د شېریني لب نصیب شوه[4] د پرویز
هسي قتل کړم بې دریغه تورو سترګو — چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو باڼوګانو — ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ — د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي — کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز

104 په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ 833
چي "حنان" شو په دا دور شکرریز

﴿ ړ ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوړ — بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوړ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه[6] — چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوړ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي — غوږ یې و مرورې ویل چي کوي تار کوړ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي — چي اول خښتې[8] کږه شي[9] وې دېوار کوړ
د آزار اسباب معلوم دئ په هرڅه کي — د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوړ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږې — هغو خلکو چي ترلئ یې وي بار کوړ

105 پرېوتلي ترغرو سم شي اې "حنانه" 840
نه سمېږي هغه ځوک چي کړي آزار کوړ

---

(١) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي (4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوړ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پـه حلقـو د زلفـو مـه وهـه د يـار لاس
دانسته ځوک نه منډي په خوله د مار لاس

د ګلرخـو اشـنا يـې پـه اختيـار نـه شـي
پـه رضـا ځـوک ننباسـي پـه انګـار لاس

حـذر بويـه د زخمـي زړونـو لـه آهـه
مـه شـه پورتـه و هيڅـا تـه د آزار لاس[1]

رنګارنـګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي[2]
که پر خاک باندي مي کښېښـوو[3] ګلعذار لاس

ستا د مـخ تماشـې[4] نـه ښـايي رقيـب تـه
پـه ګلشـن کـي ايلـه مـه شـه د اغيـار لاس

لـه رګـو[5] مـي اواز خېژي چـي ځـان ګـورم
لکه چيري[6] چي مطرب وهي په تـار لاس

847 ځکه پښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي 106
چـي دي ورکـړه[7] و "حنـان" تـه د اقـرار لاس

کـه هـر ځـو زاهـد را اچـوي و سـواس
وابـه نخلـم سـتا لـه مينـي ځخـه لاس

سـتا تعريـف پـه کـوم زبـان[8] کـوم دلبـره
چـي ښايسـت دي بـالاتر دئ تـر قيـاس

سـتا تـر نـازو تـر غمـزه بـې[9] صـدقه کـړم
که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]

چي ساقي شي يار په بزم کي[11] مې نوش کړه
لـه قاضـي او لـه مفتـي مـه کـړه حـراس

تمـام عمـر يـې لـه وصـله بـې نصـيب يـم
لکـه زخـم د ناسـور حاصـل مـي يـأس

اخـلاص نـه لـري هرګـز تـُرکان لـه خلکـو
عالمونـه يـې غـرق کـړي[12] پـه لبـاس

854 ورځ و شپه، [13] مياشت و هفته په هر ساعت کي 107
لــه اســمانه دي بــلا د "حنــان" راس[14]

هر ځوک رزق خوري ستا له خوانه ځخه بس
کـه انسـان دئ کـه مېـږی دئ کـه مګـس

په چا سـر د زمکـي غـوارې پښـې تنها کـي
ځـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس

چـا تـه نـه رسـي کربـاس و شـړی لـځ دي
ځوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]

چا تـه ور کـړي رنګارنـګ نعمت بې سعئ
ځوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه وړي نـس

ځـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو
چا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس[17]

شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر يې
نشـته ځـوک چـي در تـه و وهـي[18] نفـس

---

(۱) ب: په ازارلاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي "له "ب" ځخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو "کلمات مي له "ب" ځخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو.(8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ.(14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس ".(15) ب: ځوک بازی که. (16) دا بيت په "ب: کي ځلرم بيت دئ. (17) ب: چاته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

108 تــي پــه غــور[19] ورســبره ذُالجلالــه 861
بــې تــا نشــته د "حنــان"[20] فريــاد رس

ستا د مخ تر گل گلان دي د بوستان پس ... زمـا تـر شـورو تـر فغـان دي بلـبلان پـس
دا يې خط پر رخسار نه دئ چي ښکاريږي ... پورتـه شـوئ گـرز د حُسـن د کـاروان پـس
ژړا نـه کـوي اثـر د خـط پـه وخـت کـې ... لکـه بـې وختـه چـي و اوري بـاران پـس
پـر تېـر شـوي کـار يـې نـه رسـي لاسـونه ... نوخطـان واړه ببخـا[1] کـوي ارمـان پـس
نوخطــان پــه عاشــق هســي زهيرېــږي ... لکه پـېښ شـي د مفلـس کـره مهمـان پـس
نتيجــه د ســخي ځــه ده بــې نېســتيه ... لـه پاشـلو شـي خـالي لاس د دهقـان پـس

109 دا پــر لبــو يــې[2] ســياهي د برېتــو نــه ده 868
پــر آئينــه د مــخ يــې آه دئ د "حنــان" پــس

اي پــه کبــر کــې محبــوس ... د بــل عيــب لــره جاســوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي ... تــه ببکــاره تشــه بــوس[4]
تـر نصـيب بـه زيـات رانـه وړې ... کـه څـه ولاړ شـې تـر قنـدوس[5]
دنيــا ځــاى د آرام نــه دئ ... څـه شـوه پاتـه لـه کـاووس
د عرفــان څــراغ نــه وينــې ... څـه گيلـه کـړې لـه فـانوس
چــې نقصــان د دنيــا درشــي ... هغــه دم لــه خــداى بــړوس

110 پــه لاتقنطــوا "حنانــه" 875
اميــد وار شــه لــه قــدوس

چـي د نفـس پـه مقتضـا تلـم پـه هـوس ... لــه مطلبــه خــالي ولاړم لکــه خــس[6]
د ښـادۍ رخ مـې و نـه ليـد پـردا غـولي ... چيــه ځغلــم ببهــوده لکــه فــرس
پـه لـويي د زمـانې خوشـې غلـط شـوم ... لکـه دود پـر سـر د اور درومـې عـبس[7]
قافلــه د عمــر درومــې خبــر نــه يــم ... ببهــوده وهــم نــاري لکــه جــرس
خبـر نـه يـم هـيڅ لـه ځانـه هسـې ولاړم ... لکـه بـوى د گـل چـي ځـي پـه نـيم نفـس
چـي پـه هجـر کـې فريـاد و فغـان ډېـر کـړم ... خيـل مقـام شـو راتـه اور لکـه ققـنس

---

(۱) چاپي ديوان: نوخطان که کړي ببخا کوي. (2) چاپي ديوان: دا پر شونډو يې.(3) چاپي ديوان: کښت کړي.
(4) چاپي ديوان: "ترببکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چي اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
څه بېځایه قیل و قال کوي، نور بس 882

﴿ش﴾

چي یې سر د تور کاکل شو دام فروش   په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چي یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ   شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح را نیسم هم رالره ښایي   چي قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کي مخ توري ده   د نګین په شان چي څوک شي نام فروش
چي د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي   شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چي یې و لیده خمار د یار د سترګو   ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کي چي یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسي شوم مدهوش   چي ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم   په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسي نمایېږي   لکه شاه چي شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي   دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي   چي یو ځله دې(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چي را وخیژي ستوري نه وي   ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چي "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چي زه افګار ساتم همېش   هسي په سینه کي ګویا مار ساتم همېش
زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګي نرګس دي   زه باندي باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چي په رقیب مي پېرزو نه شي   ځکه په ځګر کي ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چي مجلس لره ور درومم   پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چي دي زما په زړه کي ګرزي   زه پټ په ځګر کي(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مي ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8)   ګوره(9) په وجود کي دا بېمار ساتم همېش

114 سترګي مي ځلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي یې. (4) چاپي دېوان: "چي یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښي. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ   له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف   په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي رېز مرېز زما صورت کړ   پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کې   ته پرڅه شوې(2) د رقیب په حمایت خوښ
د یار د هر هجر کړم موړ له خواږه عمره(3)   شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چې تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم   بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ(4)

115 څه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو 910
چې خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ   که هیبت د افعي مار شو را ته پېښ
په نګاه سرې(6) زخمي کړم مړاویو سترګو   له بیماره دا آزار شو را ته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم   د نوروز لیل و نهار شو را ته پېښ
چې غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو   دو زبانه ذوالفقار شو را ته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي   جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو را ته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي   دا عجب د سترګو خار شو را ته پېښ

116 بې اغیاره، یار تنها راله راغئ 917
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ   تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي   که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ
دا عجبه ده، هغه چې مسلمان وي   چې تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چې مې خط ولیده زړه مې قرار ونیو   د ارام ځای د آهو دئ مېړتون خوښ
چې نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که   د زاهد تر کار مې، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو   چې په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117 نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که 924
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ

---

(۱) چاپي دیوان: غزال (2) چاپي دیوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا د هر عمر کړم موړ له خوږه عمره ". (4) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته (5) چاپي دیوان: څه شکوه به کړې (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ص﴾

اشـــنايي ســـره رســـېږي پـــه اخـــلاص ... د دريــاب کښــتۍ چلېــږي پــه اخــلاص
پــه لبــاس مريــد لــه پيــره برخــه نــه وړي ... د ايمـــان څـــراغ بلېـــږي پـــه اخـــلاص
چي لـه سره غـواص تېر شـي دُر وکـاږي(1) ... لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص(2)
چي خپل سر په صدق لاندي کړه(3) تر خاورو ... دا نــه ګــوره زرغـــونېږي پـــه اخـــلاص
د بلبـــل ســـوې ژړا پـــه لبـــاس نـــه ده ... پـه خنـدا چـي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص
مګـــر تـــه د ده لـــه امـــره مخـــالف يـــې ... کـه نـه هـر حاجت قبلېـږي پـه اخـلاص(4)
د اســتاد شــفقت کــم لــه پــلاره نــه دئ ... چـي شـاګرد و تـه قهرېـږي پـه اخـلاص(5)

118 د ســکوت مهــر پــر خولــه کښــېږ ده(6) "حنانــه" 932
مـراد د پټـي خـولې حاصـلېږي پـه اخـلاص

﴿ض﴾

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض ... هغـه شـاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض
آه فغــان د يــار لــه جــوره بــې فايــدې دئ ... نــه قبلېــږي د ګلرخــو پــه دربــار عــرض
بېهـــوده څـــه نصـــيحت کـــوې ناصـــحه ... عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7) ... هــر ســړی پــه مهَـر اخلـي د بيمـار عـرض
سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي ... مګر کړي يې(8) ستا پر غوږ د زلفو تار عرض
ســتا د عمـــر د دولـــت پـــه مـــراد دلبـــره ... همېشـه کـړم د پيرانـو پـه دربـار(9) عـرض

119 نـــه پرنيســـي غـــوږ لـــه ډېـــري مغروريـــه 939
کـه هـر څوکـوي "حنـان" پـه انتظـار عـرض

﴿ط﴾

هسـي راغـئ پـه شـتاب پـر مـخ د يـار خـط ... چـي مـي نـه ليـده(10) راتلـه د دې غبـار خـط
هـيڅ کـا فـر هسـي شـبخون پـر اسـلام نـه کـه ... لکـــه وکـــړ د ګلرخـــو پـــه رخســـار خـــط
مورچـه ګـانو ځـای پـر پـاڼي د ګـل ونيـو ... کـه پـر مـخ د صـنم ونيـوه قـرار خـط
د ميګونــو شــونډو قــدر يــې ډېــر کــم کــړ ... څـــه بېحـــده ظلـــم وکـــړ د نګـــار خـــط
د ګـل پـاڼي پـه سـبزه کـي شـوه پايمالـه ... کـه عـذار د دلبـر ونيـو وار پـه وار خـط
د خاشـاک شـعله(11) تـر يـو سـاعته نـه وي ... اعتمـاد مـه کـړه پـر دا نـا پايـدار خـط

120 چـــي يـــې قـــدر د شـــېرينو لبـــو کـــم کـــړ 946
زه "حنـان" يـې کـړم پـه دا سـبب پـه دار خـط

---

(۱) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: "پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ(1) په عنبر خط
پر ساده رخسار یې هسې عرق زېب کي(2) — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي — چې د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چې به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چې افعي(3) یې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له ببري(4) پاړوګر خط
ستا په خیال پسې مې زړه هسې بېرون شو — لکه ولېږي په زوی پسې پدر خط

121 — سرخرویي د "حنان" هله شي و یار ته
که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط — 953

(ظ)

وا مي نه خیست له جهانه څخه حظ — نه له یاره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان(5) مي په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي(6) له بارانه څخه حظ
خنک زړه مي په سینه کي لاخفه شي(7) — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ یې هیڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د یار خیال چي راشي اوښي په عذاب که(8) — سپۍ مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

122 — لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي
هسي ورک شو له "حنانه" څخه حظ — 960

(ع)

چي مي ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع — را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دي مه پنهانوه له ما ضعیفه — تر سبا پوري لګېږي د بیمار شمع
ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع
غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که(9) — چي یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مي په تن کي اور پیدا شو — لکه بل کي(10) د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ(11) پر طالع ډېره کینه راشي — بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123 — چي شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه"
پس له مرګه بې(12) لګېږي پر مزار شمع — 967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کنبلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: وانبه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنګ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه کړه[1] — چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پر اور وکړېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تېل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 — که مخ پټ کړي له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع — 974

(غ)

دا چي ایښئ پرسینه زما صنم داغ — رب دې[۴] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
څو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 — لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ — 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شين، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[۷] — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[۸] — د لاله په شان[۹] بې وي پرسینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[۱۰] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 — له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ — 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفايي يې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي يې تېل وي.(4) دې = دي يې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حيران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ".(9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ".(11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف | کله شي د هغه یار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي | په قیمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتیاز د ښو د بدو سره نه شي[1] | ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُرِ گرانبها دي | که یې وزن په کنده[2] کړې د انصاف
چي و بل ته یاوه وایي یاوه اروي | دا قلب زر به بیرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته | په کشمیر کي قدر نه لري شال باف

١٢٧ چي رقیب و تاته ځان په لباس تېر کړ 995
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف | ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل | رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ویني | فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي | جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په یوه څاڅکي شي له بحره | کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد | بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه 1002
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولې طرف

په جهان کي دي د حسن نسته کُف | له عاشقه سره بویه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه | چي یې قبر ته ارمان یووړ یوسف
که مي وژنې که مي بولې[5] رضا ستا ده | و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه یې په ماکښه دا ستا له میني | په یوه دیدن دي ولي شو[6] چف چف
اند ښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښه | هیڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف
د قیامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9] | که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط څُف

١٢٩ چي د یار و اغیار فرق در باندي نشته 1009
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړې. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هیڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قیامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسي تللئ یم په فکر د خپل یار غرق
لکه سنګ د ښیښې کړه د نار غرق

کوم ګلرخ[1] بیا نن په سیل د ګلشن ځي
چي ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق

دا د چا د زلفو باد پر[2] برابر شو
چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق

له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ
په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق

د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي
د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق

د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو[3]
د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

۱۳۰ مړ یې کړ "حنان" له ډېره انتظاره
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق 1016

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق
د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق

کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي
له تمکینه یې آهو د رم سبق

د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم
چي په خیال د لب د میو کړم عرق

سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه
په شکوه مي یار ته نه رسي نطق[4]

دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ
لمر چي وینه هره ورځ چښې د شفق

هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم
هسي یم د یار په خیال کي مستغرق

۱۳۱ ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه[5]
چي د حُسن د زکٰوة دی مستحق 1023

هو مره توان را څخه نشته نه توفیق
چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق

نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو
هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق

له وصلته دي رقیب بوجهل مایوس دئ
د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق[6]

د کم عمر رسن کله ور رسېږي
د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق

ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم
چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق

تر قیامته به په مست یم[7] له خماره
که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

۱۳۲ شعر تل په اندازه وایه "حنانه"
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق[8] 1030

---

(۱) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:

ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ
ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ک)

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک ‌ ‌ ‌ کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي ‌ ‌ ‌ باري تا رنګه[1] یو نه وینم چالاک
رحم بویه[2] چي له دې غمه بېغم شم ‌ ‌ ‌ ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک[3]
چي یو ښکلی چیري[4] و ویني بندي شي ‌ ‌ ‌ خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک[5]
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ ‌ ‌ ‌ زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک[6]
د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟ ‌ ‌ ‌ د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښېږي ‌ ‌ ‌ په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک[7]

۱۳۳ ‌ ‌ ‌ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان[8] هلاک ‌ ‌ ‌ 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک ‌ ‌ ‌ نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي ‌ ‌ ‌ لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه ‌ ‌ ‌ شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه ‌ ‌ ‌ لکه تړی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای ‌ ‌ ‌ شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسې کاندې[9] عیب نه دئ ‌ ‌ ‌ په وصلت کښېي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ‌ ‌ ‌ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښېي[10] څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک ‌ ‌ ‌ 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک ‌ ‌ ‌ ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک[11]
د غم سنګ[12] چي پر خوله وخوري زړه خبر شي ‌ ‌ ‌ په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده[13] ‌ ‌ ‌ بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم ‌ ‌ ‌ پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی ‌ ‌ ‌ خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع ‌ ‌ ‌ نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ ‌ ‌ ‌ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور[14] پر لور خلک ‌ ‌ ‌ 1052

---

(۱) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښېي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

عاشقان ولې له کاني دا فلک هر آهن کله مېنود شي پر محک
زیبايي د خوبرویانو ستا په مخ ده طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرګردانه هسي رېږدم(۱) شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئینه کي يې خال نه دئ په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقیب هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

١٣٦ زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
1059 چي د باد له مخه ځغلم لکه ککک

د وفا طمع به نه کوي له تا ځوک چي خبر وي ستا په ناز و په ادا ځوک
یو ښه باغ دئ د دنیا، فلک بې مراده(۳) فرصت نه کاندي چي وکه تماشا ځوک
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا ځوک
ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر بېرېږم(۴) چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا ځوک
بې ملګري سر انجام د کارو نه شي بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها ځوک
له کرمه يې پر حال(۶) پوښتنه بويه چي دا ستا کوځه له ضعفه کړي ماءوا ځوک

١٣٧ دا محاله ده(۷) چي خوار سړی پادشاه شي
1066 زه "حنان" ځوک، ستا د لبو تمنا ځوک(۸)

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي ځوک دا توښه په دا سفر څه کوي ځوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي بې له وينو لېمه تر څه کوي ځوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰) ملګري د پرده در څه کوي ځوک
وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ سرمايه د شور و شر څه کوي ځوک
زما و مرګ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه د مېږي په مرګ حشر څه کوي ځوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه په مجلس کي نوحه ګر څه کوي ځوک

١٣٨ که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳)
1073 ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي ځوک

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربږم.
(5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا
د لبو تمنا ځوک ". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که ځوک ساتي. (10) اوښي = اوښې يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي دېوان:
خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ　　لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي یې د عشق یم هسي محوه　　چي آئینه شوه راته تکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ یم　　کړم له دې میو فارغ نشي د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که　　لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي　　نه په زور میسر کېږي نه په جنګ
دا یې لب په پانو سره نه دي خبر شئ　　وایې خیست زما د زړه له وینو رنګ

۱۳۹　　شیرین شعر دي صیقل د زړو که نه وای د "حنان"　　1080
شعر به نه ووړ د زړو زنګ

﴿ل﴾

ستا د وروځو خیال کړم خم لکه هلال　　لا د ناز تصویر دي نه راځي په خیال
چي جدا له ګلرخانو یو ساعت شم　　اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خیال(۳) د سم قد نه راځي په خوا کي　　الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سیاه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴)　　تمام عمر مي و نه لیده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېونۍ شي(۲)　　کې په خوب کي ولیده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه　　ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

۱۴۰　　چي د خط تعریف یې تل وایې "حنانه"　　1087
دا په دا شو(۸) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل　　څه پروا لري په قتل د بیمار خپل(۹)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه　　که قیمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقیبانو پر هېز نه که　　ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د یار کوڅه ده　　هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" ردیف ښېځي نه لري. بله نسخه:
نن مي بیا شو په زړه باغ د جهان تنګ　　نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بیت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بیت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خیال را پېښ شو　　چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي یې خیال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه ولید ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چیرته ولید ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بیتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پري ایښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد ، یم — ټکی نه پرېږدي بېرون څکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته — له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه" — چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل — ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته — آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو — ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته — په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره — ستا د مخ او پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي — د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره — د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په څګر کي مي بلېږي د عشق اور تل — وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ — چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو — معلومېږي را ته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم — چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه — تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه — چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ — سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل — زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښي ونیسم په شپه کښي — له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي — که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي — سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه — د یاری په کور کښي هو مره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ — و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه" — زه غرق کړئ یم د پر صبر و تحمل 1115

---

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل   آشفته به کاندي زلفي د سنبل [1]
تن يې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا   لکه واچوي باد يو پر بله ګل
څه تاراج يې کړې د سترګو په وهلو   قافلې د دل و دين د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست   زورور سېل مدام وړي له ځايه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه   تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي   که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵   چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه"
ځکه شوه دا ستا سينه روضه د ګل   1122

يو بلبل نه دئ تنها ګريان د ګل[2]   په فراق يې[3] دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو   دا په دا وي[4] مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي   ګوره څيري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خيال کي مي د زړه ويني څڅېږي   زما له ځا د يار تر ځا خيابان د ګل
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې   په خزان وي[5] آسو ده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ   د ګلچين وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶   بيا د چا و خونريزۍ ته ځي "حنانه"
چي يې واغوستې جامې په شان د ګل   1129

(م)

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام   هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ويني يو ځای خوري   که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه   که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما يوه غمزه کافي ده   په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم   په جنت کي دي کافر ايښئ دئ ګام[6]
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر[7]   بې له تا مي د زړه کله شي آرام

۱۴۷   بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ
چي يې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام[8]   1136

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم   په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم — قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم(1)
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که — د عصیان نامه پاکیږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته — حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي — نفع وړې ده عالم په دغه رم(2)
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته — د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم(3)
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف — که له خدایه امید واریې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه — چي د عمر د یوال زود وهي دا زیم(4)
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته — کل غمونه به دي هېر که دغه غم(5)

۱۴۸ ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي(6)
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم 1145

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم — پتنګ کله له ډیوې ساتي ځان یو دم(7)
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ — له میږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سیني څخه ژر وزي — په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نیستي ده — لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېر و اوښو مي صورت له واکه ویوست — نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو — باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ د صورت زندګاني واړه بې روح ده
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم 1152

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم — د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم(8)
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به — ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا — د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره — لکه غونچه د زړه له وینو سور څګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر — که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي — که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم 1159

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دیوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دیوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دیوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړنـد لـه مطلبـه پـه پـرواز د هـوس ولاړم
تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه
سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخـت مـي د دولـت رخ مقابـل د نظـر نـه کـړ
کوز پـه دي عرصـه کي پـه رفتـار د فـرس ولاړم
هیڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه پـه دنیا کي
سپور پـر اور د دود پـه شان هوا تـه عبث ولاړم
نـه شـو راموجـود پـه شـپه مجلـس د اهـل دلـو
ځکـه لکـه شـمع پـه تـش بـاد د نفـس ولاړم
طمع د دانـې چـي مـي د نـس پـه رضـا وکـړه
ځکـه د مرغـه پـه دود بنـدي د قفـس ولاړم

۱۵۱
زاد و راحلـه د لـوی سفر واخیسـته خلکـو
زه "حنـان" چـي پـر زېرمـه د نـس ولاړم[3]
1166

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم
نـور بـه څـه لـره ګیلـه ماتـه لـه تـا کـړم
جفـا جـور، ظلـم خـوی دئ د بتـانو
زه بـه ولـي لـه تـا طمـع د وفـا کـړم[4]
سـتا لـه غمـه راتـه هسـي معلـومېږي
چي بـه پس لـه دي و کـل هـوس تـه شا کړم
پـه ظـاهره کـه زرغـون ښـکارېږم څـه شـو
غـم، لړمـون لـه وینـو ډک لکـه حنـا کـړم
مـخ دي یـوورِه خوشـالي لـه ماغرېبـه
نور بـه څـه لکه ګل خولـه پـه خندا وا کړم
ځکـه مبتـلي رقیبـان زمـا پـه غوښـو
ببلتانـه دي مـزه دار لکـه حلـوا کـړم

۱۵۲
مالـه یـاره څخـه پـرې کـړه د ښـو طمـع
اې "حنانـه" زړه اختـه پـه تمنـا کـړم
1173

د ګلرخـو د دیـدن هـوا خـراب کـړم
چـي دا هسـي آرام نـه یـم اضـطراب کـړم
لکـه ونیسـي وښتـه د اورو تـاب تـه
پېچـو تـابي زلفـو هسـي پېچ و تـاب کـړم
همېشـه دي[5] د ګلګـون رخسـار لـه شـوقه
تماشـې د نسـترن او د ګـلاب کـړم[6]
پـه ځنځیـر د تـورو زلفـو یـې بنـدي کـړم
حوالـه یـې بیـا د سـترګو پـه قصـاب کـړم
لـه خجلتـه سـره[7] شـراب لکـه اوبـه شـي
سـره لبـان چـي مقابـل د مـې و نـاب کـړم
د زړه مـراد مـي لـه تـا نـه مونـده حیـران یـم
چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳
د هجـران پـه اور دي[9] سـوی زه "حنـان" یـم
لـه سـوختنه تـل ژړا لکـه کبـاب کـړم
1180

ستا هجـران پـه نـاتوانۍ هـومره خبـر کـړم
چي مېږی پـر لاري ځـي ځني حذر کـړم[10]
ستا له شونډو له غاښـو بـه زړه پـرې نـه کـړم
کلـه شـي چـي تـرک د شـیرو د شـکر کـړم
هـومره بـار د لطافـت وړي حیرانېـږم
چـي نظـر دي و وښتـه تـه د کمـر کـړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښه — کـه يـاقوت يې مقابل که يې ګوهر کړم
ستا لـه وصله مـې دلبره يأس حاصل دئ — و دا زړه تـه کـه هرڅو تسلي ورکـړم
لمر ځان پټ که له خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چي لـه مهرويو ګيله سر کړم

۱۵۴ زما "حنان" پـر خاطر مشـک و عنبر اوري 1187
د نوخطو پـه تعريف چي قلم سـر کـړم

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم[1]
کـه زړه يـو دئ خـو ستا مهـر ځـای نيولئ — مګر غم لـره دي بـل زړه لـه چا پـور کـړم
طاقت نـه لـرم بـې تـا نـه ستا د وصل — عاشقي پـر بـد قدمه فـرس سـپور کـړم
دا ستا جـور، زما صـبرو دلبره — عاقبت چي دي د کم د لوی پېغور کـړم
چي د ستا جفا تـل وينم لاس نـه اخلم — دغه واړه ناچاري ده پـه زړه زور کـړم
زمـا نـاري بـه آرام يو سـي لـه عالمه — که دا ستا د هجر ږغ پر جهان خپور کړم

۱۵۵ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي 1194
زه "حنان" دي پـه ژوندوني سر پـه ګور کړم

چي دا ستا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم — د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم[2]
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلئ — را پـه يـاد چي ستا د زلفو پـېچ و خـم کـړم
کـرېږ تـوري مـې پـر زړه بانـدي ځرخېږي — چي را يـاد کله دا ستا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـي — د تعريف شرحه دي کنبل پـه کـم قلم[3] کـړم
فرق يې نه کېږي يو موی په زيات و کم کي — زمـا صـبر سـتا جفـا چي سره ضـم کـړم
د خـط مشـق دي د ازل کاتـب وهلـئ — نـور بـې زه[4] صـفت پـه کـم قلم رقم کـړم[5]
لـه شوخ چشمو مي جفـا ډېـري ليـدلي — چي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم[6]

۱۵۶ زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه ځکـو لـم 1202
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم — لـب دي زړه لـه وينو ډک لکه مرجان کړم
پـه بازار کي د عشق څه د سود سودا ده[7] — نقـد د زړه بـې تـر نسيه ديـدن قربـان کـړم
پادشـاهان آبـادوي خـراب ملکونـه — خيـال دي ولـي زه ويـران پسـي ويـران کـړم
پرو ښته تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره — چي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مي زړه لـه وينـو ډک دئ زه پـه خوښ يم — دا پـه دا چي دي خونخور خيال مهمان کړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه — هغه دم چي[8] يې مهمان د خيال سلطان کړم

۱۵۷ چي يـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم 1209
زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې را نقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1] ... تـه شـېرين خانـدې زه آه کـوهکن کـړم
لـه محنتـه د غربـت کـه مړشـم ښـايي ... چي دا ستا لـه بدخويي ترک د وطن کړم
تـه کـه خال پـر مخ لـرې زما پـر زړه داغ دئ ... مـاتوې تـه زلفـي، زه د زړه شـکن کـړم
بـوی د ميـو مـي لـه زخمـه د سـيني ځـي ... د مخمورو سترګو خيال چي زه غمجن کړم
لکـه زخـم د ناسـور يـأس مـي حاصـل شـو ... تسـلی مـي د زړه نـه کېـږي شـېون کـړم
بـې رحمـي چـي را پـه يـاد کـړم د ګلرخـو ... مـې بايـد چـي تـرک د ګلـو د ګلشـن کـړم[2]
پـر سـبزه کـه ګـل پيـدا شـي عجـب نـه ده ... دا عجـب، د سـبزې ديـد پـر نسـترن کـړم[3]

۱۵۸
1217 لــه حســرته ســتا د زلفــو معلــومېږي ... زه "حنان" به خپـل ځان[4] خاوري د ختن کړم

عاشـقي دي خـوار و زار لکـه مجنـون کـړم ... بـل دي هجـر ربـز مربـز پـه زړه زبـون کـړم
جـدا ګـرزم لـه عالمـه سـتا لـه مينـي ... چي پـه روغ عـالم بـه پـوري دغـه پـون کـړم[5]
پـه قيامـت مـي دي مـخ تـور او شـرمنده شـم[6] ... چـي بـې تـا بـه پـه بـل چـا د زړه تـرون کـړم
دا سـتا خيـال چـي راولـم د زړه تـر کـوره ... خوشـحالي هـوا هـوس واړه بېـرون کـړم
سـتا د لبـو عنـاب راکـړه سـخت بيمـار يـم ... امتحـان پـه دا نسـخه د افلاطـون کـړم
چي لـه خولې مـي شپه و ورځ د سوز نـالې ځي ... دا سـتا هجـر لکـه نـی خـالي لړمـون کـړم

۱۵۹
1224 مـرګ مـي سـل ځلـه قبـول دئ کلـه کېـږي ... چي "حنان" به ستا لـه لوري مخ را ستون کړم

بيـا نګـار دي پـه زړه زور کانـدي پـوهېږم ... چي را تلـه زمـا پـر لـور کانـدي پـوهېږم
کـه د بـاغ پـر لـوري ورشـي زه ضـامن يـم ... ګـل بـه حُسـن ځنـي پـور کانـدي پـوهېږم
کـه هر څو يې د حيا پـه حجاب[7] نغاړم ... عاشـقي بـه مـي سـر تـور کانـدي پـوهېږم
زمـا و صـبر سـتا و حُسـن تـه چـي ګـورم ... مـا بـه هـم د مجنـون ورور کانـدي پـوهېږم
چي رقيب دا ستا و زلفو تـه ډېر ګـوري[8] ... دا کاتـه بـه يـې شـبکور کانـدي پـوهېږم
چي مـدام و يـار تـه ګـډ وي پـه د روغـو[9] ... دا ويـل بـه يـې مختـور کانـدي پـوهېږم

۱۶۰
1231 کـه يـې دا د خـولې پيالـه، د شـونډو مـی وي ... خوار "حنان"[10] بـه پـر نسـکور کانـدي پـوهېږم

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خاربنت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و يار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستی لکه الف وم په قد سم   پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم(1)
یو راسته وېښته دي نشته په ابرو کي   کج مژګان دي نه لري د راستی چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي   کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښېي دي   چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي   د ابرو کجی دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه   بانوګان دي د زړو بار وړي په هر دم

۱۲۱ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم   1238
چي هر څو کږې کوې زه بې(2) زغمم

په جنت نه یم خوښ هرګز په درد یار مي قسم   خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده   په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه   په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(۳)   په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو   په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر   په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

۱۲۲ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو   ۱۲۴۵
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم   مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله   که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو   بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې(۶) چین له قهره راشي   هغه دم چي په غورږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره   چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته(۷)   نزدېکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

۱۲۳ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته   ۱۲۵۲
زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم(۸)

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم   په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي ببتا باغ لره ورشم سروقده   قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹)   منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښي   مستغني نور له دوا د مسیحا شم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۶) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: اېسم، یسم = اېسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مي څوک په ځای خبر دئ — چي چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چي دي ګرزم (1) په کوڅه کښي ګلرخسار — د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ — د قیامت علامې و وینم په سترګو / زه "حنان" چي یو ساعت له تا جدا شم — ۱۲۵۹

ستا له میني به زه کله دست بردار شم — د منصور په دود که سل ځله په دار شم(۲)
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه(۳) — و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵) — هر طرف چي ځم په سیل د ګلزار شم
چي طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(۶) — هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم(۷) — چي یو ښکلی چیري ویني(۸) ګرفتار شم
چي ناصح توبه راکاږي ستا له میني — هغه دم د ده له لاري(۹) توبه ګار شم

۱۲۵ — زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کي(۱۰) / نه په دا چي بې دید نه دي(۱۱) هوښیار شم — ۱۲۶۶

د کږو وروځو په خیال چي یې خم شم — په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(۱۲)
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده — چي په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسي راکښږي — سینه چاک ویني خوراک لکه قلم شم
چي بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو — هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ — ما "حنان" پخوا لیده دا چي بندي یې / په جادو د تورو سترګو د آدم شم — ۱۲۷۱

قد دي دئ تر سروي سم — مخ دي ګل، عرق شبنم(۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کي — کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه — ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي — ستا د زلفو تر هر خم
مرجان خپل صورت سوری کړ — ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو — نازنین یې د عالم

۱۲۷ — په کاغذ دي "حنان" یاد کړ / اوکه شوې سهو القلم — 1278

---

(1) چي دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه". (۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چي راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دې له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښي". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم — نه مي د رومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي — مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خیال په زړه کباب کړم — چي له سترګو سرېږ[1] نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي — له هغو څخه[2] چي کاندي دلارام رم
که مي هر څو جستجوی ور پسي وکړ — و مي نه لیده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د یار بې ذکره په کار نه دي — که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۶۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه"
1285 څوک چي واخلي د خپل یار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم — عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله[3] امداد له کردګاره — هم الهام ور لره و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ[4] — هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدورو — هم مطهر آل و اولاد یې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل — له واړو هر دم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم لره هر دم کړم — هم سلام له ما دوام اوسه هر دم

۱۶۹ معما مي ده د اسم[5] دوه سمکه
1292 حا و دوو سمکو ورکړه دا علم[6]

چي ترلئ وي کمر لکه قلم — وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر یې[7] غواص د عقل کاږي — ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه یې حال د رومي — چي سر پرې که[8] په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي — چي سم د رومي برابر لکه قلم
د شیطان په ویل نه ګرزي له لاري — چي و ښو تې[9] وي نظر لکه قلم
له طیرانه د هوا مرغان پرېبا سي — چي یې غشی وي بې پر لکه قلم[10]

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
1299 شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا یي د خپل دلبر شوم — دا په دا په سترګو ړوند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر — ښه چي اوس یې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه یار بېلتون دوزخ باله نور خلقو — تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فریاد کړم فایده نه که — چي د یار ملګری نه، په دا سفر شوم

---

(۱) سرې = سره یې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک یې..." دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ویل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "یې" نه لري (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته یې. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځي په داغ د جدائیه[1]   لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره څخه نه ځي   په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم
۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2]
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم 1306

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم   خندنی د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم   زه غریب د پاڼ و پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم   د اشنای له هجره هسي سر ګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي   سودايي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه   کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم   چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم
۱۷۲ په یاري کي يې ما دروه درلود "حنانه"
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم 1313

زړه مي یووړ تورو زلفو سپین رخسار هم   قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4]   نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه   که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي   که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي   که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ   کړې وروځي مي د یار وژني، دستار هم[6]
۱۷۳ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه
جوړ کاروونه تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم 1320

ستا د جور په همت هسي خراب یم   چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو   نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې   د نرګس له ګله ځکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي   چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم   چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم   چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]
۱۷۴ زه "حنان" يې[12] د ګُلګون رخسار له شوقه
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم 1328

---

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "يې" نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دیدن دي د رخسار لکه ګلاب یم   بې دیدنه دي د مخ لکه تراب یم(1)
د سپین مخو دلبرانو په آرزو کي   همېشه په اضطراب لکه سیماب یم
چي هوس ستا د بوسې لرم په زړه کي   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم
په پنجه کي دي د هجر زما دلبره   زبون صید په پنجه کي د عقاب یم
چي قالب یې کړ خالي ستا و قدم ته   کباب شوئ له غیرته د رکاب یم
دغه ستا د زلفو تاب دئ بل څه نه دئ   چي مدام لکه مار هسې پېچو تاب یم

۱۷۵   چي یو ښکلی چیر ته ویني باندي چوروي   1335
زه "حنان" د زړه له لاسه په عذاب یم

پرورده نن په شراب د محبت یم   چي مدام د یار له خیاله هم صحبت یم
په وصلت کي یې له هجره آرام نه یم   همېشه له دغه غمه په هیبت یم
دا چي تل زه رخسار ستا یمه له شوقه(2)   و ګلرخو و ته تېر په دا بابت یم
هر ساعت مي د خپل زړه کباب غذا ده(3)   آرزو مند یې د سرو لبو د شربت یم
د جبین له نوشتې مي حال معلوم دئ   لکه لوحَ شنه پر سر د هر تربت یم
ستا جفا شوه تر حد تېره(4) زه ناتوان یم   ظلم مه راباندي کړه اهل غربت یم

۱۷۶   زه "حنان" به څه پر هېز ور څخه وکړم   1342
چي ژوندی د شکر لبو په قربت یم

هسي رنګ حیران پر حُسن(5) د نګار یم   نه له ځانه له جهانه خبر دار یم
له دوزخه له جنته خبر نه یم   هسي محوه پر جمال د مخ د یار یم
د چمن د ګلو سیل په ما نه شي   واړه خوله حیران په سیل د رخسار یم
چي تشبیه مي ستا د قد وکړه له سروي   پر دا قول تر قیامته شرمسار یم
په غمزه د شوخو سترګو یې زخمي کړم   هره شپه یې(6) لکه زلفي بې قرار یم
کې وژلی دئ عالم په تبغ د وروځو(7)   زې د سترګو په نګاه سره بیمار یم

۱۷۷   زر یو سفه یې د حُسن مشتري دي   1349
په دا جمع کښي "حنان" کله شمار یم

هسي مست د استا د سترګو په خمار یم   چي خبر نه په ما ښام نه په سهار یم
که هر څو سعيَ کوم کار پر مخ(8) نه ځي   سرګردان په اول کار لکه(9) پرکار یم
که سل تېغه د جفا یې پر ځګر خورم   عذر نه لرم هنوز یې شر مسار یم
له خندا که مي لب نه ټولېږي څه شو   باطن زړه له وینو ډک لکه پرهار یم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم ".(3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۲) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تبغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده — چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم — دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره — همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم[3]

١٧٨ کـه هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ — 1357
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم — نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم[5]
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه — لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم — په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته — همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم — سر ګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پانو و نه یم باغوان بې مهره — عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

١٧٩ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم — 1364
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم — په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم[6]
چي له مخه یې شم ببرته توان مي نه شي — په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه — په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼې سترګي — د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم — د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور — همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

١٨٠ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره — ١٣٧١
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم — هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع — چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي[7] ځای نیولئ — سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره — د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم[8]
دا اثر دي(٩) د بېمارو سترګو نه دئ؟ — چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(١) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره — د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړهویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (٩) چاپي دېوان: دا اثر یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مې د زړه نه شي[1] په هیڅ طور — نا امیده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱ زه "حنان" دي[۲] د دنیا له کاره خلاص کړم — ۱۳۷۸
چې په فکر همېشه ستا د غرور یم[۳]

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم — چې تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه — دواړه زلفې دي کږې دي لکه جیم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه — د بوسې خواست دي له خولې څخه که میم
غتهٔ سترګه صاد نیولې ستا و لور ته — شین له غمه سکاره قې کړه د جحیم[۴]
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو — پر صفحه دي د رخسار و کېښ حامیم[۵]
پس له مرګه ګُذر قبر ته را وکړه — جمع کېږي مې په تا عظم رمیم
چې خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي — په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم[۲]

۱۸۲ "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ — ۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم[۷]

د اشنای له غمه[۸] تل مخ پر بیابان یم — لکه سېل ځنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مې نه را معلومېږي د استوګې — لکه کانې د مچلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم — په خدمت مې ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنه[۹] پر تندي وړم — د هجران له تابه تل سوئ زبان یم
چې یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې — سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر[۱۰] لکه ګل خاندم په دا څه شو — د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم[۱۱]

۱۸۳ ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم — ۱۳۹۳
زه "حنان" له کانې[۱۲] روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم — تر علاج مې شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کې سفر کړم — همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چې تعریف یې کړم د زلفو وینې قې کړم — د قلم په دود پر سر باندې روان یم
چې پر ځای د ګیاه غشي د خدنګ خورم — زه هغه صید د مینې د بیابان یم
لکه ګوی چې آرام نه وي په میدان کې — ستا په عشق کي(14) هسې بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خیال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي — "حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم — د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه

د اشنا د جفا درده هسي درونده يې — چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم(١)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه" ۱۴۰۰
لکه وړکی پر بخنبل باندي(٢) پښېمان يم

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم — دا په دا د هري جمعي افسانه يم(٣)
بېره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه — ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل — چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه دربغوه تش نظر د سترګو — چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته — زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده — چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم ۱۴۰۷
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم

د خپل يار له غمه(۶) هسي دېوانه يم — چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې ناري، (٧) بې ږغه سوځم — پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم — د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ — د مېږي په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره — په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي — دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه"(٨) ۱۴۱۴
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم — که اميد د وصل نه وي نور مرده يم(٩)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي بېرېږي — په وصال کي(١٠) له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه(١١) — په دغه وينا تر اوسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي — نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو(١٢) — په خدمت د دوو بېمارو درمانده يم
له جملې کاره وتلئ يم دلبره — څو اخته دا ستا د سترګو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو ۱۴۲۱
زه "حنان" دي(١٣) په کړو کتو بنده يم

---

(١) چاپي دېوان:

د آشناى د هجر درد يې هسي نه دئ — چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(٢) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (٣) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وېره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (٧) چاپي دېوان: بې نالې. (٨) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (٩) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:

که طمع د وصل نه وي زه مرده يم — په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(١٠) چاپي دېوان: په وصلت کي. (١١) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (١٢) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (١٣) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

پـه دا عصـر کـي پيـدا شـوه کاتبـان — چـي فـرق نـه کـا د بتـان او د بيـان[1]
مريـد وکـاړي مرتـد پـرې خبـر نـه وي — نـه صنم لـه ضـم وېش کـړلای شي عيـان
خاص محرم کاړي مجرم لـه خپلـه فکـره — جـم او خـم کـاړي قلـم سـره يکسـان
توبـه وکـاړي ثوبـه، ثوبـه توبـه کـا — پـر عـم خـال د غـم ايـږدي هسـي کـوران
قبـل، قتـل پـه رقـم کـي نوشـته کـا — خشـم، چشـم، سـتم سـيم کـاړي آسـان
د سـنبل د سـيل هـيڅ امتيـاز نـه کـا — هـم د بت د تـب پـه ميـان کـي وي حيـران

۱۸۸ صـداقت مـي صـد آفـت نـه کـړي قـادره
پـه نصـيب زمـا "حنـان" کـړي سـتا جنـان ۱۴۲۸

نـه طـی کېـږي د عشـق لاره پـه دويـدن — لا زيـاتېږي لکـه تـاک پـه بريـدن
تکلـم چـي يـې لـه لعلـو جلـوه گـر شـي — مـخ تـې[2] ځـي زمـا لـه غـوږو شـنيدن
زړه تـړل پـه دنيـا کـار د پخـو نـه دئ — جـدا کـړي مېـوه لـه ښـاخه رسـيدن
د يـار ديـد پـه انـدازه درلـره بويـه — دغـه گـل پژمـرده کېـږي پـه ليـدن
مـاتوي تونـده سـر که همېشـه کـانې — نـرم کـړي ترخـه ويـل زړه د ښـمن[3]
د زړه ورو د پـاره کـوم دلبـر را دروسي — چـي مـي زړه کـه پـه سـينه کـي طپيـدن
دا راوړي سبا پيغـام د کـومي مهـرو يـي — لېمـه کانـدي لکـه سـتوري پريـدن[4]

۱۸۹ رم ذاتي خوی د سياه چشمو[5] دئ "حنانه"
ځـه ښـيي و دا آهـو تـه رميـدن ۱۴۳۷

بـي لـه تـا مـي احـوال هسـي دئ خـراب نـن — چي مجلس مي شو لـه لاسـه پـه عـذاب نن[6]
د زړه سـوخت مـي کـړ پـه اوښـو عشـق روښـانه — لا تـازه کـړ ژړا اورد دې کبـاب نـن
انتقـام دا سـتا لـه مخـه خـط زر وکـيښ — پـرې يـې ښـود دغـه تنـدري دا آفتـاب نـن
زړه خـط يـوړ، عقـل سـترگو، صـبر زلفـو — لا يـې عشـق لـري لـه مـا سـره حسـاب نـن
دا د چـا د خـط پـه خيـال کـي مسـتغرق يـم — چـي يـې يـوړ لـه مـا شـغل د کتـاب نـن
پـه کلشـن کـي دي د مـخ مچمچـی گـرزي — چـي اورېـږي د بـاران پـر ځـای گـلاب نـن

۱۹۰ پـر لبـانو يـې خـط ښـه ابسـي "حنانـه"
دا د بنگـو نشـه بِـه ده تـر شـراب نـن ۱۴۴۳

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب"کي نسته. (2) تې = ته يې. (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بيت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن — دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي گُمان شو د پري[2] سترگي — چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوځ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3] — چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به گلرخ راشي — په گلشن کي لمر کړه خپل گلان نثار نن
په گرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ — چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوځه کي گرده شپه وم چي نا امیده — لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترگي عالم وژني عجب نه ده — عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

191 د ”حنان“ صحت په دم په افسون نه شي — پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن 1451

راشه وگوره زما پرېشان احوال نن — خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده گل باندي ښکارېږي — که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت گوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید — شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8] — که سور گل دئ مورچه گانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول — څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟ — د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

192 نوی خیال د یار د خولې وایه ”حنانه“ — شنیده خبري مه نیسه پر فال نن 1458

د عالم الفت بلا ده پر مجنون — له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د گلو هیڅ پروادار نه وي — چي گلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنگدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده — عریانی، سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نگین د سلیمان نه وي[11] — له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12] — د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13] — خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

193 دا جامه پر هوښیار زېب نه که ”حنانه“ — ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون 1465

---

(۱) چاپي دېوان:

کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن — دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن

ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترگي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) گوتې = گوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نگین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې ولیده د یار چین د جبین — په هر چین کې د جبین یې[1] هزار چین
دا یې چین[2] د جبین نه دئ د زړو چین دئ — په دا چین کوي د چین د مشکو چین
په هر چین کې د جبین یې چین معلوم دئ — له غیرته یې د چین پر جبین چین
د جبین په چین یې زړونه واړه چین کړه — وایې خیست په دغه چین له چینه چین
چې چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي — چې چین چین کاندي جبین زړونه که چین[3]
د غضب چین چې ماهروی پر جبین راوړي — لمر په چین د اورو پټ که خپل جبین[4]

۱۹۴ — د جبین په چین یې چین د خلکو وکړ[5] — ۱۴۷۲
زه "حنان" یې کړم په چین د جبین چین

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپین — دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپین
په امید د مېلمانه مې زړه کباب کړ — انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپین
هیڅ خبر مي بیا د ورک یوسف را نه غئ — که یعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپین
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه[6] — د هندو په لاس مې ولیده قرآن سپین
مرتبه به د اوو شهیدو مومي — که چا ځان مړکړ د یار پر زنخدان سپین
دا ګوهر دئ په حقه کې د عقیقو — که په لبو کې یې[7] زېب کوي دندان سپین

۱۹۵ — رقیبان چې پر خوله ورشي هغه وایې — ۱۴۷۹
څو به کړي[8] "حنان" له دې تهمته ځان سپین

رسا قد او رسا زلفې رسا حُسن — په بشر کښې موجود نه شو دا ستا حُسن[9]
توري سترګې، تور مژګان او نرۍ وروځې — چې پوره یې وي دا ټول دئ د چا حُسن
چې د خدای عطا پر وشي ښایست ورکه — ګڼه نه شي رانیوه په بها حُسن
ستا ښایست لره حاجت د زېور نشته — نه زیاتېږي د هیچا په حنا حُسن
څو دولت د حُسن شته دلبري بویه — زېب کوي چې وي سره له وفا حُسن
د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ — دا چې نن دئ، بیا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ — خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره — ۱۴۸۶
چې خدای درکړ نن و تاته یکتا حُسن

که امین وکه پر دا روح الامین — د رقیب ځای شه اسفل السافلین
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو — خیال د زلفو یې کړم تېر تر چین ماچین
که فلک مي سنګین زړه تر موم کړ نرم — دی مې هم د زړه په دود سره کړ شین
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم — چې جلوه یې د قیامت د لمر که زین
په خِرام رفتار یې زه تر موی باریک کړم — چې ملا وتړي د ناز پر کمر چین
خامَوش ناست د زړو ښکار ته دئ پوهېږم[10] — پټې سترګي مشق د وینو کړي شاهین

۱۹۷ — د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې — ۱۴۹۳
دا "حنان" یې دئ د شعر خوشه چین

---

(۱) یې: په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چې چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کې. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چې خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو
چې خدنګ تې(1) امید نشته د ختو

شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته
نازک تن یې زخم کېږي په کتو

څه ګیله(2) له خال و خطه کړم له زلفو
کښېي ایستلئ یم(3) په ډېرو آفتو

کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي
ازمو یې مې په هزار ازمویښتو

کله خواست د بوسې کله د کنار کړم
د مخ آب را څخه توی شو په خواستو

د ناصح په ویل نه ګرزم له عشقه(4)
چې مې غوښتئ و له خدا په خیراتو

۱۹۸ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو(5) ۱۵۰۰

یو دي کړم مین د سترګو په جادو
په څنځیر دي بیا بندي کړم د ګېسو

ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي
نه نیو کېږي په څنځیر رم د آهو(6)

د زړه زخم مې ناسور شو(7) نه رغېږي
دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو

د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم
نګهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو(8)

چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده
د قُمري په شان(9) مې زړه وایي کوکو

دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي(10)
که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو

بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي
چې سجده که و محراب ته د ابرو(11)

۱۹۹ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه
د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو ۱۵۰۸

سِحر کړو سترګو ستا په ډېر جادو
رم کاته دربده زده کړه په آهو(12)

په محراب کې د کعبې یې قبر بویه
چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو

دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کې
دي ګلان په وینو سره لکه سالو

د یار زلفې له رقیبه نه خلاصېږي
ولې مشک اسانه نه بندي هندو

له غیرته مې پر سر ډېري اوري
چې رقیب دي کله وینم پر پهلو(13)

بېهوده ضایع کوي دوا طبیبه
زه مریض یم د عشق(14) نه مې شي دارو

۲۰۰ که یې ځای پر استانه غواړي "حنانه"
په بانو یې کړه د در خاوري جارو ۱۵۱۵

---

(۱) تې = ته یې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښېي ایستم. (4) چاپي دېوان: له میني. (5) چاپي دېوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.

(8) چاپي دېوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپین مخ کي معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چي رقیب وینم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: یم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار نه دئ سيم و زر د دنيا دارو — حساب غوارۍ په محشر د دنيا دارو
د حِرَص کيکه يې ګرزي په شلوار کښې — ارام نشته پر بستر د دنيا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چي غوړ شي — نصيحت نه که[1] اثر پر دنيا دارو
لکه سېل چي په تلوار له غره را لوېږي — په دولت نشته باور د دنيا دارو
لکه مار چي پر ګنج پروت وي برخې نه وي — دغه کار دئ سراسر د دنيا دارو
ويده پښ[2] د ډول په ږغ نه بيدارېږي — غفلت زيات په شوروشر د دنيا دارو

٢٠١ زه ”حنان“ په دا له خدايه ډېر راضي يم
چي په حال نه شوم[3] خبر د دنيا دارو ١٥٢٢

زړه تپېږي ياره ستا له سورېدو — چي ځي بيا په قصد د چا په خوارېدو[4]
په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهېږم[5] — چي فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندي چي ورشي هغه سوځي — مګر خوښ يې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کي چي قامت ستا جلوه ګرشي — صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غوارې مخ ته يې ګوره[6] — شېرازه د دې اوراق شي په ليدو
چي په آه يې اسمانونه عرش لړزېږي — اجتناب کوه[7] د زړه له نړېدو

٢٠٢ ”حنان“ ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ١٥٢٩

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو — که ځای غوارې په درګاه کي د دلبرو
ستا د مخ خريداري نه که نور څه که — چي ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده[8] — صفا يي مومي آئينه[9] له خاکسترو
چي تشبيه يې ستا له قده کړه دلبره — صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چي له تارنګه سنګدله آشنايي که — د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دي زلفي هسي معلومېږي — لکه پروت مفلس هندو[10] پر سپينو زرو

٢٠٣ ”حنان“ خوشي اميد ستا د ورانه کاندي
له غريبه بالبنت څه غوارې د پَرو ١٥٣٦

دا يې واخيست له عُذاره نقاب ورو ورو — که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځايه بوزي[11] — په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه — بې صاحبه سراى آخر شي خراب ورو ورو

---

(١) ب: نصيحت نه کړي.(2) ويده پښه. پښه له بيت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه يم. (4) چاپي دېوان: "چي ځي بيا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه يم. (6) چاپي دېوان:
"که حواس دي جمع غوارې مخ يې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بويه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دى.
(9) چاپي دېوان: ښيښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

نــازک خیــال آخــر رســېږي و معنــا تــه ‌ ‌ ‌ هـلال و ګـوره څـه شان شي مهتـاب ورو ورو
د ســپین مخــو پــه وعــده مــه غلطېــږه[1] ‌ ‌ ‌ تــږی و بــولي و ځــان تــه ســراب ورو ورو
د مشــرق مغـرب لارطـی پــه یــوه ورځ کــړي ‌ ‌ ‌ چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ ‌ ‌ ‌ پــه تعجیــل نــه مونــده کېــږي مــراد "حنانــه"
طالــب لــولي پــه ډېــر عمــر کتــاب ورو ورو ‌ ‌ ‌ ۱۵۴۳

بیــا پــه غـم هسـي اختـه کـړم هجـران ورو ورو ‌ ‌ ‌ لکــه بوخــت چــي پمــن وي پــه ځــان ورو ورو
جــوړ پــه زړه مــي اموختــه شــوې د یــار زلفــي ‌ ‌ ‌ لکــه و نښــلي پــه غوښــو مــاران ورو ورو[2]
نمــدې ســترګي[3]، ګونــه ژړه، وچ هډونــه ‌ ‌ ‌ ستا پـه عشـق کـي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو
حــال د خپــل پایمالــه و پوښــته چــي څــه دئ[5] ‌ ‌ ‌ لکــه تېــر پــر مېړتــون شــي سـلطان ورو ورو
یــوه شــپه مــي پــه خــواب و لیــدې ســتا زلفــي ‌ ‌ ‌ لا تــر اوســه مــي خــاطر دئ[6] پرېشــان ورو ورو
زړه مــي ورک و، ګرزېــدم: تــا خنــدا وکــړه ‌ ‌ ‌ ستا پـر خولـه بانـدي مـي کېـږي ګُمـان ورو ورو
بیــا مجلــس کــړې لــه رقیبــه در پــوهېږم ‌ ‌ ‌ چــي شــړې لــه دره بیــا عاشــقان ورو ورو[7]

۲۰۵ ‌ ‌ ‌ یــا نصــیب چــي بــه لــه دې غمــه آزاد شــي[8]
"حنــان" بنــد شــو ســتا د غــم پــه زنــدان ورو ورو ‌ ‌ ‌ ۱۵۵۱

در تــه وایــم د مجــاز د عشــق لــه کــړو[9] ‌ ‌ ‌ چــي کــوي هغــه حســاب دي پــه ســړو
د پیغــام پــه بوســه نــه شــي د زړه ســوده ‌ ‌ ‌ مــات چینــي نــه پیونــد ېږي پــه اوړو
قــلاده[10] ده د قصــاب زړونــه پــه زانګــي ‌ ‌ ‌ دا مېخونــه چــي ښــکارېږي د ښــو
خلــق خوشــي آهــو بــولي دا ســتا ســترګي ‌ ‌ ‌ آهــو رم لــري[11]، دا ښــکار کــوي د زړو
هــر کاتــه دي[12] د خنجــر کــار کــه پــه زړه کښــي ‌ ‌ ‌ نــه رغېــږي زخمــي شــوئ[13] د چــړو
بېهــوده زاهــد دعــوه د عاشــقۍ کــه ‌ ‌ ‌ ښــځه کلــه جنــګ تــه وزي د مــړو

۲۰۶ ‌ ‌ ‌ رنــګ تغیــره، ګونــه ژیــړه، وچ هډونــه
د "حنــان" شــاهدان ډېــر دي پــه جــوړو ‌ ‌ ‌ ۱۵۵۸

مــخ یــې لا صــفا د میــو پــه اثــر شــو ‌ ‌ ‌ دا ګــلاب لــه دې شــبنمه تــازه تــر شــو
زمـا پـه قتـل یـې لاس هسـي مضـطرب شـي[14] ‌ ‌ ‌ لکــه پــر د طــوطي تــوی د تېــغ جــوهر شــو
مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال ‌ ‌ ‌ نــا محــرم پــه دا اســرار ولــي خبــر شــو
یــې و ووت لــه ســینې زړه ورســره ووت ‌ ‌ ‌ کــورنی لــه دې مهمانــه همســفر شــو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق۔ کړی۔ چنګک" په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سگان را قلاده می بندد ‌ ‌ ‌ چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـي تعریــف د شــکرلبو تــل پــه کــاږم — لـه خامې خخه مې توی شهد و شکر شو
پــه راتلــه د طبیــب دمــه د بیمــار شــي — ستا په دید سره مي روغ زخم(1) بتر شو

۲۰۷ نصـــــیبه ازلـــــي ده را رســــــېږي(2) ۱۵۷۵
چـي "حنـان" او د یـار غـم مـخ و اسـتر شـو

د بلبـل د مـاغ چـي سـتا لـه بویـه پـور شـو — هـره شـپه د ګـل خنـدا ورتـه نـا سـور شـو
د سـینې لــه زخمــه بــوی راځــي د میــو — چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کي نرګس ګوره — زرغونـه امسـا پـه لاس ولاړ رنځـور شـو(3)
چـي شـبنم کـه ځـان فنـا و لمـر تـه رسـي(4) — تـر هغـو چـي دی هسـتي وه منـزل دور شـو
د شـکرو نـی د فـیض لـه نـارو خـلاص دئ — دنیـا دار محـروم لـه حـورو لـه قصـور شـو(5)
پـه لـږ عمـر سـره بـار د ګنـاه سـپک وي — اسـرحت(6) پـه کوتـاه ورځ کـي د مـزدور شـو

۲۰۸ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو(7) ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

سـتا د مـخ پـه ننـداره مـي بوسـتان هېـر شـو — پــه آرزو ســتا د رخســار ارغــوان هېــر شــو(8)
تــوري زلفــي دي نــاز کانــدي پــر ســنبلو — پـه سـبزه د اسـتا د خـط مـي ریحـان هېـر شـو
سـتا د قــد پــه تماشــا شــوم هســي محــوه — چي په باغ کښې مي د سروي نښان هېر شو
پـه صـورت تـر ګـل لطیـف یـې پـه زړه کـانې — سـتا تـر زړه پـوري مـي یـاره سـندان هېـر شـو
غــم دي هســي ربــز مربــز کــړم زړه کــوټلۍ — چــي لــه مــا خخــه د مینــي بیــان هېــر شــو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي — د دې مــخ پــه ننــداره ګلســتان هېــر شــو

۲۰۹ عاشـقان یـې و نمانځـل پـه د شـنامونو ۱۵۷۹
بـدبختي ګـورئ عالمـه، "حنـان" هېـر شـو

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو — د یــار غــم پــه هغــه دم زمــا همــراز شــو
دا د چـا د راتلـو ږغ شـو پـه ګلشـن کـي — چي ګـل سـر تـر پایـه غـوږ پـه دا اواز شـو
لـه غیرتـه پـه اور وسـوم چـي مـي ولیـد — په چمن کي چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا یـې سـتا د خـولې، د زلفـو شـرح کښـله — د قلـم چـي د سـت کوتـاه زبـان دراز شـو
چــي د زړه طلبــه مــي تــل ورتــه نیولــه — دا پـه دا یـې رامائـل د سـترګو بـاز شـو
پـه دولـت د حُسـن ولـي بـې نیـازي کـړې — سـرو مـال مـي صـدقه دا سـتا د نـاز شـو

۲۱۰ د ښایسـت محمـوده رحـم(9) بانـدي وکـړه ۱۵۸۲
دا "حنـان" دي خـاص غـلام لکـه ایـاز شـو

---

(۱) چاپي دیوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دیوان: ور رسېږي. (3) چاپي دیوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دیوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دیوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دیوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دیوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دیوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شير د غره په ګلو رنګ شو — لـه سائې د اورو ، ملک لکه پلنګ شو
معتدلـه شـوه هـوا د جنـت مثـل — بـرف و بـاد د ژمي يخ واړه پـر څنګ شو
د لالـه پـه لاس کښـي جـام دئ د شـرابو — زرغون موج د دامان هسي لکه بنګ شو[1]
ځـه سـبزه ده لکـه خـط د ګلعـذارو — له غيرتې د آئينې په زړه کښي زنګ شو
درم رېـزه شـګوفه ده پـه هـر بـاغ کښـي — د کېميا معدن د هري شبلي سنګ شو
سـايه بـان د اورو ګـرزي پـر سـر بانـدي — تنابوني[2] د باران ځاځکي خوشرنګ شو

٢١١ — د لالـه پـه شـان يې داغ دئ پـر زړه بانـدي
و "حنـان" تـه بې لـه يـاره جهـان تنګ شـو — ١٥٩٣

په لېمه مي عکس ستا د رخسار ګل شو — چې مژګـان مـي اشـيانه د هـر بلبـل شـو
دا د زلفو تـار دي کوږ په رخسار پرېووت — کـه پـر پـاڼې د ګـلاب حلقـه سـنبل شـو
دغـه زمـا اسـير تـړل دي بـل ځـه نـه دي — چې کـوږ شـوئ دي وغوړوتـه کاکـل شـو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي — پـه رخسـار دي د حبشـو تسلسـل شـو
بېهـوده وايـي پـه صـبر مـراد حصـلېږي — زمـا د کـار خـرا بېـده پـه تحمـل شـو
د مهجـور لـه آهِ سـرده و وېرېـږه — تـر حد تېر چي دا ستا جور وتغافل شو

٢١٢ — کـه توبـه کـوې "حنانـه" وقـت(دغـه) دئ[3]
لـه تـوبې توبـه کـوه موسـم د ګـل شـو — ١٦٠٠

بيا دي جوړ پر سپين رخسار د زلفو دام شو — چـي د زړه مرغـه مـي هسـي نـا آرام شـو
زهـر د سـترګو دي[4] پـه مـا کـي اثـر وکـړ — چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — پـه سـبزه کـي دا آهـو لـه رمـه رام شـو[5]
اضـطراب د يـار د خـط د زلزلـې دئ[6] — چـي دا هسـي مـي د زړه آرام حـرام شـو
چـي مـي نـه پېژانـد پخـوا د وصـل قـدر — نبه چي هجر مي نصيب على الدوام شو
ډک د ترکو پـه تعريـف نـه دئ نـور څـه دئ — چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

٢١٣ — لېونتـوب چي پـه کوځـه د عشق داخل کړ
لـه "حنانـه" ځخـه پاتـه ننـګ و نـام شـو — ١٢٠٧

بنفشـه چـي دي پيـدا پـر نسـترين شـو — لـه غوسـې دي غـم مېلمـه زمـا حـزين شـو
و تصوير تـه د رخسـار دي حيران کښېناست[7] — چي نـاظر ورتـه نقـاش د چـين مـا چـين شـو
لـه مـا مـه پټـوه حـال زه درخبـر يـم — د زړګي مـرات مـي هسـي رنـګ دوربـين شـو
لـه دې غمـه ولـي نـه ژاړم سـرې سـترګي — چـي اشـنا مـي لـه رقيبـه همنشـين شـو

(١) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابوني = تنابونه يې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو يې. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حيران کښېناست و تصوير ته د رخسار ستا ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي — لا د دېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1) ۱۷۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو — چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچې له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم — چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سړه شي ۱۷۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استا نه شو — رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر — غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) — ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ږغ که(4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړې ځان خراب که(5) — د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سرکشان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم ځراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري ۱۷۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کا شانه شو

ما وې بخت به په فرمان شي، ولي نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و — چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وې — چي بې(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم — ماوې مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه — چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۷۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو — دا په دا مي په رقيب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو كړه په زړه كي(1) — د بادام په دود مي تن سورى سورى شو
چي يې لافي ستا له خولې سره وهلې — د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مي له تېزيه سهي نه كړ — نه په وهېږم برق و، باد و كه پېرى شو
ما به څوك له ياره واړوي ناصحه — تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازى د يار هسي رنګ ضعيف كړم — چي مي سپى باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ ۱۲۴۲
چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو

نيک بدا د ازل و قتويش و — څنو ته لړو چاته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف — روانه يخ سخن كاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د — بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د — اپكوم ال وصف رتا پيش و
كل شرم خ په انو كنبي ه و نغښت — اب ستا د بدن درلوريش و
چي مي دا را پياد شي ارقيب هم — اته رساعت رمرک بترا پيش و

۲۱۹ څه په نوي طرحه شعر كړې "حنانه" ۱۲۴۹
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و

د تقوا مالونه چور كړه بيا نوخطو — هوا عيش را پوري سور كړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره كړې وروځي — مار لړم راته حضور كړه بيا نوخطو
شاپېرى د ارم واړه خود بخوده — ګډ په شرو په فتور كړه بيا نوخطو
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات كړ — جوړ داغونه مي ناسور كړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوى(3) له جوره — اخترونه مي عاشور كړه بيا نوخطو
خالي شوي مي جامونه وه له ميو — له دا بنګو څخه(4) پور كړه بيا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې كاندي ۱۲۵۲
رقيبان يې په معمور كړه بيا نوخطو

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو — بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ — را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په ختن كي يې د مشكو قدر كم كړ — څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت كوي د مخ ساتنه — راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي ديوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو كړ په زړه كي". (2) دا غزله كټ مټ و ليكل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) كي و ګورئ. (3) چاپي ديوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي ديوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي ديوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې ناستي دي په خیال پهلو و لمرته
څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي
په شپه و ګوره روڼا د تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غابښ چیچي له درده ۱۲۶۳
چي "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو

هسي ډوب یم همېشه په خیال د ترکو
چي خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مي د زړه و ګورئ عالمه
پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت
بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده
پر پرهار دوړوي مالګي قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلي شي له تابه
هسي زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼي د ګل ناست دئ خبر نه یم(2)
که پر سپین مخ باندي ایښئ(3) خال د ترکو

۲۲۲ په ویشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي(4) ۱۲۷۰
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو
ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چي د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره
له خُتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چي یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو
ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا یې(6) زلفي په رخسار باندي ځړېږي
کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفي پر مخ نه دي غوړولي
اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چي لیدلې یې(8) جفا ده له نو خطو
زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ۱۲۷۷
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9)
په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کي یې فارغ کړم له نرګسه
راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قیامت بې(12) شهید ګونګ وي نه پوهېږم
ورکړه چا دا هسي شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم(13) نه ساته کېږي
دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحي شي ببرېږم
پر قدم به مي وي ایښې خوله د سترګو(15)
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي
راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" ۱۲۸۴
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(۱) چاپي دیوان: کاږي. (2) چاپي دیوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دیوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دیوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (6) چاپي دیوان: وايي. (7) کي = که یې. په چاپي دیوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دیوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دیوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دیوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دیوان: کړده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دیوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار یې آبداري یووړه له ګلو — په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو[1]
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ — توري زلفي یې باج اخلي له سنبلو
چي یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو — په نازبړم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې یې قبر بویه — چي شهید یې شو[2] د سترګو په ویشتلو
چي یو زخم مي روغ نه وي بل پرو شي — د سیني زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنیا کي — عادت و نیسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ چي دي نه رانیسي دُر څوک په کودري
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ویلو ۱۲۹۱

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و — چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و[3]
و عرق ته د رخسار دي حیرانېږم — چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو — دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلګ ماران بولي ستا زلفي — که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ — له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خیال کي — د هغو چي ستا په مینه کي کار سم و

۲۲۶ لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و ۱۲۹۸

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو — بل یې[4] هیڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که — دا چي لاس پورته نیولئ دئ مژګانو
حریفي یې ستا د سترګو کړلای نه شوه — بیابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که — هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو[5]
شکرخند دلبر که قبر لره راشي — مقبره به سیل ګاه شي د طوطیانو
زېغ د وینو مي بلند نه شو دلبره — چي دي مړ کړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه — چي یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو[6]

۲۲۷ پاړوګر "حنان" به ستا زلفي پرې نه ږدي
د مارګیرو ګذران وي[7] له مارانو ۱۷۰۲

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هیڅ. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سر و کار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو — توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ — په چلِه یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده — زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده — خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه — ګاهي ګاهي احوال نسه[1] له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ — چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸ د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوور[2] ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږیانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و — هغه درد مي د دي خوږ زړګي درمان و[3]
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه — په د قیق نظر مي کوت دارالامان و
ژړ یي مړ کړم ښه یي وکړه زما ګله — له هغه یاره سنګدله دا ګمان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟ — له سُستی د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده — چي مي یار را څخه پاته په ارمان و
چي په خیال کي یې د مخ د ګلشن ولاړم — چي لیده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹ چي یې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دي قربان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و — هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دي عصر مغروران نوخطان واړه — چي لیده مي پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي[4] — دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال[5] د مهمانۍ مي واړه صرف کړه — چي په سترګو کي مي دُر[6] د ګریانۍ و
که هرڅو میخانې غواړم نه یې مومم — هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه — دا ګُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

۲۳۰ چي یې زلفي په رخسار باندي خورې کړې[7] ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما[8] د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو — زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو[9]
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو — زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي — چي یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي — تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه ورمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو یې زړه یوور حیرانېږم چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ که په ظلم سره ترکو بازار ونیو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نیسي اقلیمونه
د پښتو اقلیم "حنان" په ګفتار ونیو ۱۷۳۴

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو دې صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو(1)
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاږي که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پر کنار باندي د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیڅ په میان که حائله زموږه نشته(2) لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله یو د بل په رفاقت سره پخته یو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته یو(4) ۱۷۴۸

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او که میگیرد به مژگان صید دلها باز خوی او(5)
اگر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او گر لحظء گردد فراموشم رخم را زین گناه بادا سیه مانند موی او
چو برگیرم قلم از گریه ام تر میشود نامه ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت اگر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ریزد شکر شاید
که عمر خویش را کرده است صرف گفتگوی او ۱۷۵۵

---

(١) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (2) چاپي دیوان: "هیڅ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دیوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1)   ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي   پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مې له دا(2) نفس اماره کړې   په بد خوی سره مې کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه   لکه تېر چې له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته   په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله   چې اعضا مې شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵   د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې
بې له تا زما "حنان" نشته پناه   ۱۷۷۲

و رخسار ته چې دي ګورم بې حجابه   لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته   لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچې له بانو شي چې تا وینم   د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي   پېچه کېږي(5) تل و ښېته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ   چې د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو   په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶   د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد
چې صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه   ۱۷۷۹

چې رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه   په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي   او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي   تر دا هسې انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه   چې مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي   دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هيڅ معطلي مه کړه   وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷   شوخ چشمان چې وحشت و نه خوري بېرېږم
دي تر سپین و ښېته "حنان" لره خضاب بِه   ۱۷۷۲

که روزي مې شي د یار دیدن رقیبه   ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي   ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چې یې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چې درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي — ته به شي په دوو لېمو لچن رقیبه
که ما و وینې له یاره سره وصل — زړه نا سور به شي بېمار په تن رقیبه
که یار داد د بوسې و کاندي و ماته(1) — له دغه غمه دي دئ مردن رقیبه
که یار، یار شي ته به درومې له وطنه — لکه سپی چي و شړي ځښتن رقیبه

۲۳۸ — ۱۷۸۳
نور به نه وکړي(2) د یار د رخسار سیل
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقیبه

زما زړه دي له ما یووړ د لفریبه(3) — ګلرخساره بې طلبه بې موجیبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حیرانېږم — چي د آب دستار یې واخیست له غریبه
ته په اصل کښي خدای نېک وې پیدا کړئ — دا بدخوی دي نوی زده کړ له رقیبه
مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه — دا مثل، ادب زده کېږي له ادیبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له میني — د عشق درد چي مستغني دئ له طبیبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — شو پاره د ګل ګرېوان له عندلیبه

۲۳۹ — ۱۷۹۰
ستا د حُسن په دولت کښي خپلي بخري
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصیبه

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه — چي تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم — دا چي شمع په تلوار ویلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سیل څوک دئ راوتلئ — چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حیران یم — پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه — چي د زړه وینې(6) تر خوله تویېږي نن شپه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي — که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي — په ګلشن کي چي بلبل ویېږي نن شپه(8)

۲۴۰ — ۱۷۹۸
دا د یار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم
دا چي سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه

که د زلفو بوی دي باد یوسي خُطاته — د خُتن مشک په بیانه وړي و سودا ته
د دیدن طاقت یې نه لرم حیران یم — زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره — بخت مي خوی د اجل وښوو مسیحا ته
چي بانړو مات شي په سترګو کي دید کم که(11) — د ملا خیال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي دیوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دیوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (5) چاپي دیوان: د کوم مخ دئ.
(6) وینې=وینې یې. (7) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (9) چاپي دیوان: زېری کړي. (10) چاپي دیوان: اضطراب که. (11) چاپي دیوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښي دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه سر مي واچاوه د مینې و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور و سپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط يې زېږه د راتلو نه شي کړای و مخ ته لکه ګرم سړی چي بیا يې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالښت پر يې بانو د پري بویه چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو يې زما له دله نه ځي د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ لاس و پښې وهي ببڅا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي څوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ پاني رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7) چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا راکړه روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید ازمویه(10) نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) بې اختیاره يې ځان و سپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي دا ځنځیر نه اچوي(12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي يې تغیر و تبدیل نه کړه(13) حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

(١) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي   زړه یې نه شي چې بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه   التفات یې لږ و نه کړ[2] زما و ښکار ته

۲۴۴   ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3]
ګونډي راشي سرو قد و دا جویبار ته   ۱۸۲۲

چې نامه مې وه لیږلې وخپل یار ته   هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مې رم که[4] له سیني په خبر نه یم   مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کې اوښې هم را څخه ځغلي   که څه خپل وي که پردي ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم   د زړه حال مې خوشي و وایه رویبار ته
خدای مې نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګې[6]   هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چې نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7]   سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵   د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه"
شعله کاندي هر چې خس لو یږي[8] و نار ته   ۱۸۲۳

چې یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته[9]   د لاله په زړه کې داغ شو له غیرته[10]
چې نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه   ولې هسې شو محروم له[11] بصیرته
چې یې ستا د خولې خندا ملاحظه کړه   پستې وازه خوله نیولې له حیرته
بوی چې لافې ستا د زلفو د بوی کړلې   لاس یې ولې و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابې که[12]   چې ګلاب ګرېوان کړ ځیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کې[13]   غونچې واچاوه پورنې له عشرته

۲۴۶   د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده
ما "حنان" دي ازمویلي څو کرته   ۱۸۴۰

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته   له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]
چې یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه   له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چې ریحان سیالي کوله ستا له خطه   دا په دې دستي یې وینم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسې   چې ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ".(4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چې د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ".(8) چاپي دېوان: وانبه لو یږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښې ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه   قد يې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ   له رخساره دي ګلاب که اخيسته

۲۴۷ دا ستا خيال له ما "حنانه" ارام يووړ   که روان يم که ولاړ که نشسته ۱۸۴۷

که بيده يم، که ولاړ که نشسته   له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي   سزا وار يم چي مي دا تر خوله يسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترا وايي   مايي مثل غونچه ولي راوسته
چي يې ستا له خولې سيالي کړه ځکه هسي(۱)   له غيرته پر ميان و چاوده پسته
لابې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړي   عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)
همېشه چي درکوي تعليم د جور   دا په دا مي کړه رقيب اينه ورسته(۳)

۲۴۸ "حنان" کله سرپيچه دا ستا له حکمه   په ځنځير چي دي د زلفو کړ بسته ۱۸۵۴

که له زړ سره مي ستا(۴) د سترګو جنګ شته   له دي جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه   د غونچې په دود چي زړه و خوله يو رنګ شته
بې لاله مي بل يار نشته په دا باغ کي   چي پر زړه باندي يې داغ زما په رنګ شته
بې طبيبه يم بيمار لکه ستا سترګي   چي کاته راباندي بار لکه د سنګ شته(۵)
دا ستا شوق اميدوار کړی يم چي هسي(۶)   بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)
يار ساقي، پياله پر لاس، مطرب حاضر دئ   هسي شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)
له رخساره يم فارغ د ګلعُذارو   چي په خيال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹ په دربار کي دي خاکسار يو "حنان" نه دئ   پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰) ۱۸۲۲

د فلک که سود(11) په ماه و په پروين شته   په رخسار يې زما د يار زلفي چين چين شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي   په ګلشن کي که نرګس و ياسمين شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو   ستا پر خوله سبزه د خط عنبرين شته

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سيالي ګويې وه دا هسي".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقيب کړه زما ينه ورسته".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي يار لکه د ننګ شته. (۲) چاپي دېوان: کړئ يم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه"   چي په سرکي دي تر اوسه خيال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته

لکه خوند چې ستا د زنې دئ دلبره　　سمرقند کې کله سېب هسې(1) شېرين شته
په ګلشن کې ګل تر تا خوشاله نشته　　نه په مېنه کې بلبل تر ما حزين شته
يار بې رحمه، زه بې بخته، طالع شوم دئ　　لا هنوز د کج فلک را سره کين شته

۲۵۰ د ملا خيال دي زه "حنان" لکه وېښته کړم
نه غلط شوم کله موی هسې مېين شته ۱۸۲۹

نه پوهېږم يم بېخوده چې يار نشته　　څوک يم، څه يم، زه حيران چې نګار نشته(2)
اوښکې دُر، رنګ کهربا، زړه لکه لعل　　جنس مې ډېر، ولې رونق د بازار نشته
چې طبيب شو په علاج را پورې ستړی　　هسې درد په هيڅ ايام د بيمار نشته
واړه زړونه يې په خيال دي هسې محوه　　چې پر سر د مځکې يو زړه هوښيار نشته
جدايي مو تر ميان مه کوه رقيبه　　چې طاقت د نه ليدو د دلدار نشته
که مې سروه دعوې کاندي په قد څه شو　　رښتيا وايي شاهدان د رفتار نشته

۲۵۱ د زړه وينې خوري "حنان" له دغه غمه
چې په درست عالم کې يار وفادار نشته ۱۸۷۲

دا ښايست لکه چې ستا دئ د لمر نشته　　ستا د زلفو په شان مشک و عنبر نشته
توري زلفې، توري وروځې، توري سترګې　　د حبشو، د چين هسې لښکر نشته
شيريني چې ستا د لبو ده دلبره　　په چشمه کې د زمزم(3) د کوثر نشته
کام د زړه دلته حاصل که له نو خطو　　په جنت کې د ريحان معطر نشته
لار به نه وکړې په زړه کې(4) څو سم نه شي　　د حلقې مقام د ننه تر در نشته
په مجلس کې د ګلرخو نه ځايېږي(5)　　چې يې شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲ چې تور د بو رقيب يې رام نه کړ(7) پوهېږم
چې په آه کې دي "حنانه" اثر نشته ۱۸۸۳

ستا په طفيل کې مې دښمن کړ کل جهان و ځان ته　　له تامې نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)
دا ستا د زلفو له ځنځيره څخه نه خلاصېږم　　که وايم وِرد و اورادونه هر زمان و ځان ته
څوک چې دا ستا د زلفو خيال په زړه کې نقش کاندي　　حواله کړې يې په لاس دي ښاماران و ځان ته
که مې سينه شوه مشبکه، بادام رنګه څه شو　　چې مې را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فارغ له ګلو له ګلزاره له چمن هردم يم　　چې خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چې ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي　　هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ که دا د کوې د بوسې و يې کړه نن ورځ دلبره
د ژوند اميد نشته هرګز د دې "حنان" و ځان ته ۱۸۹۰

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښې هسې سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. (3) چاپي دېوان: د حيات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومې و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومې". (6) چاپي دېوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چې تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته — منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته[1]
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه — چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه[2] رقیب خپل کړ — د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده — عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي — له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه — په کتو دي خلل اچوي و دین ته[3]

۲۵۴ وړکېده د "حنان" وینم له وطنه — ۱۸۹۷
چي اشنا یې[4] ملا تړلې ده وکین ته

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته — نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته — لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي — چي د لمر شغلي کوي له هره وته
نه دربږي په هیڅ طور زما اوښي — که لاس نیسم که لستوني و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته — نصیحت کله وایه شي و بیده ته[5]
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو — سپین و تور به څه ورو ښېي ړانده ته[6]

۲۵۵ چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته — ۱۹۰۴
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7]

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه — چي د بل برخه وړه کړي خپله غټه[8]
ازار ورسوي بل ته خبر نه یې — د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ — لا ترخو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري — په خزان کښې اوبه پاکي شي له متېه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ — چي حلال مي کړای فلانا سړی له ختېه
تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې — یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښې — ۱۹۱۱
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سې ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم — منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ — د هجران اورې[2] تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي[3] — پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5] — د مېړي کمه[6] هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي دګل ناست دئ — که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7] — چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم — ۱۹۱۸
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه

کارېم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله مخه[8]
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره — نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې — دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
ستر ګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د ستر ګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم — یم پر سمه لار ستړی ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي — ۱۹۲۴
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ ستر ګي چي روښانه ستا په دید شوې — په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو ستر ګو — رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي — پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده[10]
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښايي[11] — چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړې — سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15] — ۱۹۳۲
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي ". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه ". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده ". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده ". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده ". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده — و خنجر ته د غمزې دي سینه څه ده(1)

لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري — ستا و مخ ته د سکندر خزینه څه ده

که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه — ستا د لبو و حیات ته چینه څه ده

زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره — په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه څه ده

څه تعریف کوې د میو و زاهد ته — و ړانده ته د بلور آئینه څه ده

زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي — دا په دا چي و ښیښې ته پینه څه ده

۲۲۰ — ستا په تش ماڼي کي دئ قتل "حنان" — ۱۹۳۹
نور يې مرګ ته ستا په زړه کي کينه څه ده

د یارۍ یې هسي ګرانه ما شوړه ده — چي د عقل په لاس نه راځي کوړه ده

د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي — چي خوړلي یې د صبر کروړه ده

د خپل یار هجر(2) خوړلئ هسي شان یم — چي ترا وسه مي پر زړه باندي موړه ده

ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو — ستا جفا زما خواري سره جوړه ده

له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم — ګنهه کله زما ژبه ګانګوړه ده

زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي — په دا خه شو، پوهېدلئ یم دوړه ده

۲۲۱ — دا جواب د علیخان د غزل و شو(3) — ۱۹۴۷
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوړه ده

چي غونچه وي(4) غوړېدلي هو مره ښه ده — یار تر خوله خبر یستلي هو مره ښه ده

معامله د عشق سرې له پردي باسي — چي په زړه کي وي(5) ساتلي هو مره ښه ده

د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو — صحیفه چي وي لیکلي هو مره ښه ده

توري زلفي سراسر مضمون د کفر — دا نامه چي وي پېچلي هو مره ښه ده

سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه — دا فتنه چي وي ځملې(6) هو مره ښه ده

سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو(7) — دا مېوه چي وي پوښلي هو مره ښه ده

۲۲۲ — په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسي(8) — ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلي هو مره ښه ده

چي اغوستي یې بیا هسي سره جامه ده — په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده

د کړو کتو طاقت یې د چا نه و — اوس ابرو، مژګان و زلفي(10) عمامه ده

هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ — چي لېږلي مي و یار و ته نامه ده

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼي کړه لاندي". (8) چاپي دېوان: "په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښي. (10) زلفي = زلفي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ(1) — له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد — او تمام عمر(2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3) — چي مي طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳
چي يې ملا ټينګه تړلې ده "حنانه"
په تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)
۱۹۶۰

د ریا په زهد غره مه شه زاهده — دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده(6)
حرموني اولاد کله په ښه کېږي — د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي — سجده کاندې و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوٰی خرقه اغوستې — په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې — تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې — درپوهېږم ګرزوې مي له شاهده

۲۲۴
چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده
۱۹۶۷

اشنایې د دې دنیا څه په کار نه ده — روښنایي د دې برېښنا څه په کار نه ده(7)
چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي — دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړې — له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منتِه — و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کَار دئ — نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره — و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵
د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه"
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده
۱۹۷۴

ستا له میني(9) مي سینه کله خالي ده — چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به ربېز مربېز کړم — ماتېده د زنګ وهلي قلف کلِي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو — تل نصیب د صحرا شینو(10) جاَهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست — چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي — د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ — چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶
هره چار له خپله وخته سره زېب که
"حنان" لاس له میني(11) واخیست نوفلي ده
۱۹۸۱

---

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرویو د مخ هسي صفایي ده　　چي یې وړي له آفتابه روښنایي ده(1)
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو　　د تور بخت له تورو زلفو آشنایي ده
له هر ښکلي نن خیرات د حُسن غواړم　　چي اخیستې مي کاسه د ګدایي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هیڅا ته　　نه یوازي یې له ما بې پروایي ده
که له نازه چاته سم نه ګوري څه شو　　ولي خوی د دلبرانو خود رایي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي　　د ګلرخو د مخ هسي زېبایي ده

۲۲۷　　ده سختي د زکندن ور ته اسانه　　۱۹۸۸
و "حنان" ته د اشنا تر جدایي ده

زړه عیش څه که چي په هجر شي میده　　و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي　　سر پرېکړئ ښه دئ نه پز برېده
له صحبته د خسیس حذر بایده دئ　　نیم وښته له دیده منع کړي دیده
تعلق چي ګُلي پرې که خدای ته رسي　　کالي روغ که چي(2) اول شي بریده
ډېر زخمونه دي چي خاوري یې ملهم دئ　　نه رغېږي په تارو خوله دریده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه　　چي یې زړه در څخه واخیست(3) نادیده

۲۲۸　　د "حنان" اوښي که درومي عیب نه دئ　　۱۹۹۵
زلیخا د عشق له درده څښېده

چي د لمر په شان دي مخ و ځلیده　　د زړي په دود مي زړه و لړزېده(۴)
د شفق لبان سهیل په غاښو ونیو　　مګر ستا د زني سېب یې ولیده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ　　غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خیال د قامت وکړ　　په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه　　که دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا که　　لکه ګل چي په باران هوسېده

۲۲۹　　د ازل په ورځ روحانو ګټي وکړې　　۲۰۰۲
پر "حنان" دا ستا غمونه اورېده

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه(۵)　　ما به کله مینه کړه په هسي منډه
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه　　چي میده دي کړم د هجر په کرکنډه
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه　　پر هر دربانه دي وېېرم لکه کونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدایه غواړم(۶)　　چي مي ساه شوه ستا له غمه را تنډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بیته ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه یووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ ... له ډېرو وي فارغه ونه شنډه
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم ... په دا غم مي شي د عمر رسۍ لنډه

۲۷۰ په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ
په نصيب زما "حنان" شوه د عشق ونډه ۲۰۰۹

زړه مي بند هسي په زلفو شو يکباره ... چي هرګز نه شي و تای(1) له يوه تاره(۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه ... د پسرلي پر موسم(۳) بېره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه ... طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه ... ګڼه چا ليدلې سروه ده بار داره
د عقيق د آب په رنګ يې تن معلوم دئ ... هره ورځ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده ... دا ميراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱ چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري
ژبه و تړه "حنانه" له ګفتاره ۲۰۱۲

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره ... سنبل مويه، عنبر بويه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سيم غبغبه، خوش ادبه ... سيم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام يشمه، ډک له خشمه ... موی کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله ... په قد سمه(۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبينه، تن سيمينه، ډک له کينه(۷) ... په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(۸) ... خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

۲۷۲ موی ميانه، کج مژګانه، ميم دهانه
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(۹) ۲۰۲۳

اې مدام د بل په کمه روا داره ... نېکي نه کوې بدۍ لره تياره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم ... نه چي دغه پښه دي و مښلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لړ که ډېر دي ... دا چي نن يې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښايي ... چي رانده شيطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکيه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته ... که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صياد طلب دا ستا د روح که ... ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳ که دا پند د "حنان" و نيسې په غوږ کي
دئ بهتر تر هغه ګنج(۱۲) بې شماره ۲۰۳۰

---

(۱)وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "ه" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سېمين (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صورت نهال رېبي د مرګ اره ... لا تر څو يې د دنيا په مال غره(1)
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ ... پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولې زړه په مال فرزند تړې بې بخته ... بې له خدايه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي ... دا نفس لکه اره دو سره
د دغو مېوو حساب به سبا غوارې ... دا چې نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر را خېژولئ ... ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ — له حميده سره آس د شعر نه ځي / که "حنان" په حرص مځکه کړي پره — ۲۰۳۷

که مې سترګي شوې(2) د وينو فواره ... خونخور خيال يې بيا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کې د مهرويو هسې زېب که ... لکه برېښي په سحر کې سِتاره
تل مې دئ د زړه آرام په اضطراب کې ... د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳) ... چې له سنګه څخه وزي(۴) شراره
چې لاس و خيږي له ځانه آرام مومي ... درياب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته ليري نه ځم ... که مې روح او دا زړه يوسي يکباره(۵)

۲۷۵ — چې له خياله خالي نه شوه د بتانو / د "حنان" سينه به خود کېده(۶) پاره — ۲۰۴۴

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره ... آئينه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرويانو، د دې عصر له ترکانو ... چې په دا زمان کي(۷) واړه ستا رعيت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د يار ولې هسې خوی دئ ... چې په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه(۸) رقيبان واړه، خون يې نه دئ در په غاړه ... د خنزير قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشې هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو ... په دا هسې ښامارانو ويسا مه کړه پاړوګره
زړه يوه قطره د وينو زياته نه ده حيرانېږم ... چې چشمه د وينو ولې زما له سترګو ځي يکسره

۲۷۶ — پر مرګي دئ ستا له غمه، يو وار ورشه عيسٰی دمه / د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره — ۲۰۵۱

چې ګېسو دې په رخسار کړه را خواره ... پر خاطر باندې مې پرېوته تياره
د اميد کښت به مې کله را پخېږي ... چې دې ورېږي د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ ... پر جهان چې(۱۰) د بېلتون تخم کاره

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (2) چاپي ديوان: شي. (۳) چاپي ديوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي ديوان: خېژي. (۵) چاپي ديوان: "ښه چې زړه و روح مي يووړه يکباره". (۶) چاپي ديوان: به څوکېده. (۷) چاپي ديوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي ديوان: ولې هغه خوی دئ. (۹) چاپي ديوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې یې د زړو د ښکار کوله سترګو[1] زړه زما اوله وځاره
که یې و ویني دوزخ ور ته حیران شي ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره تل مې[2] ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که
رقیبان دي کړه د عیش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري لـه ګفتاره[3].................. هـر طـرف......................
په ګلشن کښې یې نرګس ستر..... هر سحر یې ګل سبق وړي له رخساره
چې کفر ته عالم ځکوي پوهېږم تار د زلفو یې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چې صباح پر ملکو... مشک یې ویاسته بالفوره له تا تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زیب که د مخ حُسن یې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که دی د زړو پـه وړو فـارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم
عقل وړي په مړاویو سترګو له هوښیاره ۲۰۶۵

توري زلفي دي پر مخ نمايي دلبره که نوروز دئ[4] شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ د سايې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خیال یې روح له تنه څخه وزي دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دو سره[5]

۲۷۹ چې پتنګ په شپه[6] ناحق وژني "حنانه"
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چې ځوک شی اخلي په زوره ارمان دا دئ چې پیدا نه وای له موره
چې د مار په شان ازار کاندي د خلقو د افعي په دود به سر باسي له ګوره[7]
چې یې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښې د حُباب په شان کاسه یې شي نسکوره
ایمان دُر دئ امانت او شیطان غل دئ له دې غلو[8] څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائیل وي چې خلیل رنګه سالم ووزې له اوره
ولې نه اخلې عبرت په سترګو ځیر شه چې تر تا کشران مړه شوه[9] په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې
"حنان" بې تا بل ځوک نه لري غمخوره[10] ۲۰۷۹

---

(۱)چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل ځوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وایم ستا د خط له شرو شوره ... پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بې[1] زه دواړه لېمه ږدم ... د یار خیال چي را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشي یې[۲] تېر تر سینه وزي ... امان غواړه د پېژۍ لیندۍ له زوره
له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه ... سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم ... لېوني کله بېرېږي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي[۳] ... بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره[۴]

۲۸۱ که یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده ۲۰۸۲
اې "حنانه" د خپل یار په رضا ښوره

ستا په غم کي[۵] ژبه لال شوه له تقریره ... پس له دې مي ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو ... اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدواریې کړم و وصل ته ستا زلفو ... چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثیره
چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه که[۶] ... آه فریاد که خوشي کاندې بې تدبیره[۷]
چي هردم مزری د هجر ورته ګوري ... لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخجیران د زړونو[۸] پرېواته له شوقه ... چي یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره[۹]

۲۸۲ په دولت کي د ځوانۍ یې رحم بویه ۲۰۹۳
مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره ... ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګیره[۱۰]
د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې ... حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه ... صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره
د بوسې خواست دي د خط په وقت کي بویه ... چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښي له عالمه جدا ناست یم ... مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ ... نه خلاصېږي هیڅ نخجیر له دغه تیره

۲۸۳ پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو ۲۱۰۰
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره

بې تا څه کوم صحرا و بوستان[۱۱] دواړه ... په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم[۱۲] ... عشق دي یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم ... چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو ... چي لرې په لاس کي تیر و کمان[۱۳] دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښي نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې وروځې توري سترګي سره ګوره   بل څه نه دي بلکې قوس و مېزان دواړه(1)
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کې   چې ګل ځيري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کې(۲) حق غواړه "حنانه"
در پسې دي مدام نفس و شيطان دواړه ۲۱۰۷

له جادو د تورو سترګو(۳) امان غواړه   آبادي د زړه کړي يو ساعت ويجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري(۴)   په يوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کې(۵)   په خواب تللې دي نرګس و شهلا واړه
چې هردم يې زړه ګنډم دا پاره کېږي   دا سينه مې(۶) له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که(۷)   د آهو چې کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي   مرغلري بې د دريابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ويوست(۸)
ورته راوړئ د اشناى د ژبې لاړه ۲۱۱۴

دا دنيا و مافيها چې وينې واړه   ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذَا حَكَمتُم بَينَ النَاسِ) واروه   حق باطل سره جدا کړه مه يې نغاړه
مداماً(۹) چې لکه باز غوښې د قام خورې   عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوې نوي قصرونه خبر نه يې   نن سبا دي ابادي وينم ويجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږې   د دنيا پر لانده پاڼ باندې ولاړه
مور و پلار عزيز په هيچا دي ښه نشته   لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه"
د همزولو قافله در څخه ولاړه ۲۱۲۱

وايه نه شي و بېغم ته غم د زړه   څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه(۱۰)
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه   چې مې خيال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مې پښې زخمي د عشق په لار کې   چې ايښوو به مې هر ځاى قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ   په تدبير نه نيوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي   و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قيامته به پر پښو باندې سم نه شي   چې(۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چې جفا له ترکو ويني پسې ځغلي
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه ۲۱۲۸

---

(۱) اصل: "په يوه ځاى کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له ميني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سينه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې يوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چې يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه
ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه

د قلم په دود مي توري ويني قې کړې
هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه

تر قاصد دي جار بدم و پېژانده نه شو
چي راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه

تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل
اوس هغه پخوا کړده فلک را بيا کړه

بې عرضې د هجران هسي رنګ(۲) ضعيف کړم
چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه

ته لري زګوة د حُسن زه حقدار وه(۳)
ستا د حُسن دروېزه کوم خه راکړه

۲۸۸ د رقيب د پند پومبه دي وه په غوږ کي
چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله يو وار مخ لکه آفتاب کړه
باغ ته ورشه په ديدن ګلان سېراب کړه

و طرف ته د باغ وګوره سياه چشمه
په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه

لکه خوار کړم هجر هومره وصل غواړم
د هجران ورځي له ما سره حساب کړه

نېکنامي را څخه تللي ده بدنام يو
اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه

ستا له غمه په خپل عمر يم موږ شوئ
د غضب(۴) تېغ مي په وينو کي خضاب کړه

په مجلس کي چي زاهده يار ساقي وي
د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چي د يار مى خوري "حنانه"
که شي پېښ(۵) د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه
تنګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه

جوش د ګل نژدې شو وخت د پيالې راغئ
خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه

د ګلزار سيل د مى تر نشه زيات دئ(۶)
د زړه جام دي پور په ميو د نګهت کړه

ښادي راغله استقبال لره يې درومه
عيش مېلمه دئ يو څو ورځي يې عزت کړه

وخت د ګل و د پيالې د صراحي دئ
ته هم و نيسه پياله ځان فراغت کړه

زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه
دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل موږ د ګل په ديد شو اې ګلرخه
"حنان" هم اوبه د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه
ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)

تمام عمر به شېرين در باندي تېر شي
د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه

چي ملک پاک وي دهقان نه درېغوي تخم
ته هم توى د ندامت اوښې سهار کړه

که د حشر په عرصه کي امان غواړې
دلته ځان خلاص د دنيا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تې = و تا ته يې، و ما تې = و ما ته يې. (۲) اصل: هسي ضعيف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر مى تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامــت د تــرازو کــانې کــم نــه دئ — ملامتــو لــره دلتــه ځــان تیــار کــړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې — توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کې — ۲۱۵۲
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود د عادت د عاشقانو سر ورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هــره خــوا آه و فغــان د رنځورانــو — ۲۱۲۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړي(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دي مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولې د زړه تر کوره — په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس وورکې — له اوله دغه زړه(۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واړه پربږده — بې له دې چې د ګلرخو(۴) ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" — ۲۱۷۰
لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه

که دي زلفې اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(۵)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چې له تارې(۶) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو — زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېوني دئ — په صحرا کې نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري — ۲۱۷۷
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (2) چاپي دیوان: غواړه. (3) چاپي دیوان: خراب زړه. (4) چاپي دیوان: بې له دې چې له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (6) له تارې = له تاره یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوبانو سره مه کړه استهزه
مه له دوی سره د بحث آس تېزه(1)

لمرچي ګرزي کور په کور کچکول په لاس کي
دا کوي د دوی د حُسن د روېزه

و کتو ته يې د سترګو حیرانېږم
چي مې(۲) ګل هډونه کړه رېزه رېزه

د خط زغره، د ناز آس، د وروځو تُوره
جنګ تې(۳) وا خسته په کین د قد نېزه

په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع
پر دفتر د جمال کړي جائزه

په دیدن مې زړه پاره شو نه رغېږي
زخم لا خراب وي الماس رېزه

۲۱۸۴ سخندان چي واروي ستا شعر "حنانه" ۲۹۵
بې تکلیفه بې(۴) د غوږ کړي آوېزه

له خوبانو سره مه کړه استهزه
مه له دوی سره د بحث آس تېزه(۵)

خوبرويان که ناز کوي بې ځایه نه دئ
بې نمکه طعام نه لري مزه

چي وفا غواړي په عشق مجازي کي
د بادرنګ له بوتي غواړي خربوزه

دا مې نه درلود د یار د وصل قدر
چي هجران مې کړه هډونه را رېزه

د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه
که هر څو خورم د وصال د قند کوزه

دا له خیاله د ګلرخو نه دئ څه دئ
چي لېمه مې شوه په وینو کي بوزه

۲۱۹۱ څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي ۲۹۶
د "حنان" د مرګ کافي ده ستا غمزه

تنها نه یم زه بې آب د زړه له لاسه
عالمونه دي خراب د زړه له لاسه

په دفتر کي به ځای نه شي(۶) که يې کاږې
چي ګیلې کړم در حساب د زړه له لاسه

چیرته و وینې یو مخ پسې مې بیایي
پر بستر نه کېږي خواب د زړه له لاسه

په امید د نمکین دلبر مدام یم
د هجران په اور کباب د زړه له لاسه

په کوڅه د بدنامۍ کي چي يې ګډ کړم
را ته شوئ دا خطاب د زړه له لاسه

زه دلې دی په کوڅه کي د یار ګرزي
یم هر ګوره په عذاب د زړه له لاسه

۲۱۹۸ بل څه نه دي زه "حنان" چي مدام سوځم ۲۹۷
د هجران د اور په تاب د زړه له لاسه

پر سپین مخ يې خط پیدا نشته تر اوسه
دا سبزه پر دا صحرا نشته تر اوسه

په ماتم د خط يې زلفي نه دي سکښتي
پر سپین مخ يې لا غوغا نشته تر اوسه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع یوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بیتونه يې له اصل سره توپیر لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکینۍ غزلي سره یو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځایېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر يې لا خط نه دئ تاريک کړئ　　دا تياره پر دا روڼا نشته تر اوسه
مشق د قيد يې(1) په مکتب کې د خط کم دئ　　پر کاغذ يې دا انشاء نشته تر اوسه
هر رنګ سترګي يې و مخ ته دي حيراني　　پر آئينه يې لا هوا نشته تر اوسه(۲)
دا د مخ ګلشن يې هسې رنګ تازه دئ　　د ريحان د ګل ګياه نشته تر اوسه(۳)
پر مهتاب يې لا هاله له خطه نشته　　احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه(۴)
باد د خط ځراغ د خط نه دئ ګل کړئ　　له دي شپي يې لا پروا نشته تر اوسه(۵)

۲۹۸　　زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي　　۲۲۰۷
پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه(۶)

د يار د زلفو نسيمه راشه　　مشک عنبر دي راباندي پاشه(۷)
خاوري د يار د قدم را واخله　　زما په سترګو کې توتيا شه(۸)
د زړه غونچه مي په تا خلاصېږي　　بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه　　موميايي د ماتو اعضا شه
د هجر درد يم ريزمرېز کړئ　　د دغه درد مې ته مسيحا شه
رقيبه راشه چې سوله وکړو　　جنت دي ستا وي، کوځه يې زما شه

۲۹۹　　پر وخت د بوس يې حيا مانع شوه(۹)　　۲۲۱۴
"حنان" يې چار تر نازو ادا شه

سرو قده موی ميانه راشه راشه(۱۰)　　د رنځورو زړو درمانه راشه راشه
چې طوطيان دي منتظر دي و ګفتار ته　　تر طوطي شيرين زبانه راشه راشه
چې دي زلفي لکه جيم پر ملاکړي دي　　خوش اندامه ميم دهانه راشه راشه
چې مخموره له شرابو برايي شوي(۱۱)　　هيڅ خبر نه يې له ځانه راشه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د بانو ولې　　شَست دي صاف ابرو کمانه راشه راشه
په دا عصر کښې دي سيال د حُسن نشته　　له کشميره تر ايرانه راشه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کيد. (۲) دا بيت په چاپي دېوان کې نشته. (۳) دا بيت په چاپي دېوان کې نشته. (۴) - (۵) دا دوه بيته بيا په اصل کې نشته. (۶) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مي حاشيې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې　　له حنانه چې و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دېوان:

د يار د خواوی نسيمه راشه　　مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاوري دي بولم ياره　　زما په بستر کې ژر توتيا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائي ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

300 بلبلان د ګل پر مخ باندې چغېږي — بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه 2221

پـه ژوندون يو وار لـه عقله بېګانه شه — نور ورځـه لـه هغـه یاره هـم خانـه شـه(1)
بارګاه یې د دويي لـه نقشـه خلاص دئ — غـوا‌ړې هلتـه ورسـېږې يګانـه شـه
د عشـق لار رهبري نـه غـواړي لـه عقله — کـه عاشـق يـې هنـر پرېـږده دېوانـه شـه
رنـد عاشـق لـره بهتـر ترعاشـق نشـته — عشـق کـوه لـه خپـل ځانـه بېګانـه شـه
هسي نه وايم چي تل پـه دغه رنګ شه — ګاه بلبـل شـه د چمـن، ګـاه پروانـه شـه
د دنيـا طالـب انثـی عقبـا خنثـی دئ — تـه طلـب د دواړو پرېـږده مردانـه شـه

301 د دنيـا حـب سـر د کـل خطـا "حنانـه" — ځنـي واخلـه لاس، طالـب د جانانـه شـه 2228

خيـال دي يـو وئ(۲) پـه تـاراج لـه مـا دلرېشـه — دا د صـبر متـاع کمـه وه کـه بېشـه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فریاد کړم — د تقـوا خرقـه يـې وکښـه لـه درویشـه
زما پـه بـاب د عشـق خـواري ده اې ناصحه — دا د پند خرخی دي بس که(۳) مه يې ورېشه
لـه رقيبـه څخـه نېـک خلقـت محـال دئ — لـه زنبـوره څـه فايـده ده بـې لـه نېشـه
مـخ دي و ياسـته د خـط پـه محصـلانو — صـد سـاله شـيخان يـوه ګـړۍ لـه کېشـه
خبر نه يم چي پـه عشـق کي وړاندي څه دي — نـړۍ لار کـړه نالیـدلې خـدای را پېشـه

302 اې "حنانـه" صـبر وکـړه مـراد بـه مـومې — د فلـک ژرنـده پـه وار ده پـس و پېشـه 2235

د مـخ ګـل لـره دئ تـل خـزان لـه خطـه — دي کښـتۍ تـه رسـي دا توپـان لـه خطـه(۴)
پـر تېـر شـوي کـار لاس نـه رسـېږي ځکـه — نوخطان دي(۵) همېشـه پښېمان لـه خطـه
د ګـل پـاڼي پـه خـار کلـه خرابېږي — لکـه مـخ د هـر ګلـرخ ويـران لـه خطـه
په سل جوره يې د حُسن ملک خراب کړ — نـه مـي و پـه زړه کـي دا ګُمـان لـه خطـه
لکـه بـد خـط چـي پـر ښـه کاغـذ رقـم کـه — و ښـه مـخ تـه هسـي رسـي(۶) زيـان لـه خطه
چـي شـکرو د بوسـې ارزانـي وکـړه — د مـخ ښـهر تـه راځـي کـاروان لـه خطـه

303 كـه يې سل خاره د خط پـه صورت څرخ شي(۷) — ګـرزولای نـه شـي مـخ "حنـان" لـه خطـه 2242

يو دي نه وړه شم له ځانه دريغه دريغه(۸) — هـيڅ توښـه لـه دې جهانـه دريغـه دريغـه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: يووړ. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرويان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دريغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بازاره د دنیا دي څه یو نه وړه   هیر له زیانه له نقصانه درېغه درېغه
وادي نه خیسته دوا له دې بازاره   هسې ولاړې بې درمانه درېغه درېغه
د سفر د توښې زېرمه یو څو ورځې   وکړه وخت دي دئ نادانه درېغه درېغه
چي فردا دي(1) نامه درکاندي په لاس کښېي   ستا کاغذ ډک له عصیانه درېغه درېغه
چې پله دي د ګناه هوري درنه شي   فکر نه کړې له مېزانه درېغه درېغه

۳۰۴   په دنیا کښې دي عمل د ښو و نه کړ
خالي لاس ولاړې "حنانه" درېغه درېغه   ۲۲۴۹

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا کړ   توري سترګي یې په کښنه(۲) د زړو بلا که
توري زلفي په درازي د خضر عمر   او لبان دي(۳) د مسیح د درد دوا که
باریکي ته یې د ملا و بېښته حیران دي   تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
یو کاږه کاته یې دواړه ګونه ارزي   چي نظر د سترګو یو وار تر قفا که
مرجان زړه له وینو ډک دئ(۴) ستا له لبو   خجالت دي له غابښو دُر یکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي   چي نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵   نه کړې ضبط د خولي بلبل پر وخت د ګلو
دغه ستا د مخ لیدو(۲) "حنان" ګویا که   ۲۲۵۷

هیڅوک نه که هغه کار چي خدای رضا که(۷)   د قرآن تعظیم د پاره د طلا که
دا اطلس چي پر مکه دئ غوړولئ(۸)   که په دبر کښې وي هلته اقتدا که
د جبریل له سره وري بګړي د عقل   له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چي له امیره سره کښېني   ناروا له خوشامده ور دوا که
ګدای نه پربږدي د خدای پر لاري باندي   و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چي زه څه کړم   شي ببغمه چي د بل عیب رسوا که

۳۰۶   د قرآن سماع واجب ده "حنانه"
غوږ پري نه نیسي، غزلو ته هوا که   ۲۲۷۳

ببلتانه دي هسي و یستم له واکه   چي وهي مي هرمېږي و مچ ببباکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره   چي وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده   شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چي یې ستا په جدایي و ازمویلم   د فلک به(۹) اوس چاودلي وي تناکه
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي   که مي یو وار یار(۱۰) ګُذر وکړ له خاکه

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان يې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۲) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې (١١) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي	هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

٣٠٧ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه ٢٢٧٠

سپړېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که	له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو (1)	بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده (٢) مرم خدای را خبر دئ	چې د یار د زنې خوند څه لره (٣) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه	آینې له پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ	له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بېمارۍ یې زړونه یووړه	دا ستا سترګې (۴) عجب مکر عجب فرېب که

٣٠٨ چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که ٢٢٧٧

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه	ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه (۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولې	تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي	خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور	که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده	په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ... (٦) نشته د بد بختو	په دریاب نه شوه کاسه د ... (٧) ډکه

٣٠٩ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندي و نه کړه
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه ٢٢٨۴

په هر زړه کښې چې د عشق خویونه (٨) لار که	هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې	ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي (٩)	طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده	هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګې نه خېژي هرګز له خپله خطه	لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زېږي	چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

٣١٠ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که ٢٢٩١

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که	د عشق شور مې نمکدان کاسه د سرکه

---

(١)چاپي دېوان: ستا د سترګو. (٢) چاپي دېوان: له شکه. (٣) چاپي دېوان: ځرنګه. (۴)چاپي دېوان: دا سترګې.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (٦) - (٧) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (٨) ب: د عشق خوبونه. (٩) پسې زغلي. (١٠) بې = به یې.(١١) چاپي دېوان: ضرر.

چې له رمه د آهو یې ګهواره ده
هغه طفل څه آرام زما په بستر که

ما وې حال بې[10] د بیمارو سترګو کاږم
د بیمار د رګ طپش تار د مسطر که

هنرمند ته له هنره خطر[11] رسي
د صدف کښتۍ توپان آب د ګوهر که

څه حاجت ستا باڼوګان[1] لري په زړه کې
چې محراب ته د ابرویو تل نظر که

که د مات لښکر امید د ظفر نشته
مات مژګان یې لا د زړونو ښکار ببشتر که[2]

۳۱۱ پـه صندلو سر درد وایي ورکېږي ۲۲۹۸
صندلي رنګ د "حنان" زیات درد سر که

د ګلرخو له قربته څوک پرهېز که
له څراغه پروانه کله ګرېز که

د دیدن طاقت یې هیچا څخه نشته[3]
چې په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که

لا یې سترګې د صیاد نه وې لیدلې
د هجران قصاب یې غوښې رېز مرېز که

چې په سِرِ د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ
له مکتبه طفل ځي[4] چې سبق تېز که

ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر
ښیښه ګوره چې له سنګه ډېر پرهېز که

د ګلرخو په دیدن عاشق ګویا شي
د ګلانو په موسم کې بلبل رېز که

۳۱۲ کې[5] د لبو و بوسې ته نه رسېږي ۲۳۰۵
اې "حنانه" تور کاکل یې دستاوېز که

کوم ګلرخ دئ چې بیا سیل د چمن که
چې بلبل په ذوق و شوق هسې ګفتن که

کې[6] د لبو د شهید خاوره مار وخوري
د حیات اوبه به تویې له دهن که

خپلې سترګې یې و خط ته دي حیراني
که آهو دئ په سبزه کې چریدن که

توري زلفې[7] یې باج اخلي له سنبلو
دغه سپین رخسار یې ناز پر نسترن که

کوم شوخ چشم نن په سیل د صحرا ځي
چې آهو تر پخوا مشق د رمیدن که

که شاهان تاراجوي په زور ملکونه
خوبرویان د زړو تاراج[8] په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعریف[9] د هغو غاښو کړې "حنانه" ۲۳۱۲
مسخري مدام په دُرو د عدن که

چې د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که
هغه څوک دئ چې جلب د آه نګاه که

د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره
د زړه وینې چې غذا سبا بېګاه که

نصیحت د چا په کار نه دئ په عشق کې
جاهل پیر مرید یوه ګړۍ ګمراه که

چې دښمن شي[10] ملایم احتیاط بویه
په نرمۍ اوبه د لاندې، کار د کاه که

خپله غېږ چې خالي وینم ژړا راشي
په هغه دم چې هاله په غېږ کې ماه که

---

(۱) چاپي دیوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دیوان: د زړو ښکار لا ببشتر که. (۳) چاپي دیوان: "هغه څوک دئ چې د دید طاقت یې راوړي".
(۴) چاپي دیوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۲) کې = که یې. (۷) اصل: توري سترګې.
(۸) چاپي دیوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دیوان: چې تعریف. (۱۰) چاپي دیوان: شو. (۱۱) چاپي دیوان: په صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خيـال دي قتـل كـړم پـه صـف(۱۱) د بانوګـانو   د پادشـه لـه مخـه جنـګ واړه سـپاه کـه

۳۱۴ هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي "حنانه"
اوس حاصـل د کـلام دا قصـه کوتـاه کـه ۲۳۱۹

لـه غـروره چـې و لـوړه(1) تـه خاتـه کـه   عاقبـت بـه لـه دې لـوړي پربوا تـه کـه
لـه خامۍ د عشـق بلبـل پـه نـارو سـر دئ   پتنـګ پتهـه خولـه(۲) پـه اور کـي الواتـه کـه
چي دي خيال را څخه ولاړ شي(۳) پـه هغـه دم   روح رخصـت لـه تنـه(۴) وغـواړي واتـه کـه
پـه يـوه نظـر مـي زړه پـاره پـاره کـړي(۵)   د تېـرو تـورو ګـُزار د يـار کاتـه کـه
د فـردوس د ګلـو بـوی مـي پـه دمـاغ شـي   چـي دي خيـال زمـا و لـوري تـه راتـه کـه
د دراز عمـر لـه ونـي مېـوه وخـوري   هـر عاشـق چـي د معشـوق(۶) د زړه ساتـه کـه

۳۱۵ ګُمان مه کړه څو يې سر وي په تن پوري
چـي "حنـان" بـه سـتا لـه دره جار واتـه کـه ۲۳۲۶

دغـه سـتا ګـرم کاتـه زړه دېوانـه کـه   مـخ دي کـور(۷) د آئينـې پـري خانـه کـه
چي دي خيال د خط وخال ساتم پـه زړه کـي   عاقبـت بـه مـي لـه عقلـه بېګانـه کـه
بيـا بـه نـه مومي څـوک وصـل سـتا لـه زلفـو   مګـر زړه شـګاف شـګاف لکـه شـانه کـه
چـي توسـن د هـوا ميـل کـه و تاخـت تـه   ژر بـې(۸) سـم پـر لار د هجـر تـا زيانـه کـه
چـي زاهـد يـې د ديـدن طاقـت را نـه وړ   پـه اوراد يـې ځـان مشـغول کـړ بهانـه کـه
چي د تنګي خولې يې خيال و چاته پېښ شي(۹)   ځنـي پاتـه صـومعه و بُتخانـه کـه

۳۱۶ څـه غـرور کـړې د دنيـا پـه سـرای "حنانـه"
يـو سـاعت بـه يـې فلـک در ويرانـه کـه ۲۳۳۳

څـو عاشـق د مينـي اور لکـه دود نـه کـه   د رقيـب مـخ بـه تـر هغـه کبـود نـه کـه(۱۰)
هسـي رنـځ دئ د عشـق رنـځ ورڅـه طبيبـه   پـه معجـون د افلاطـون هم بهبـود نـه کـه
هـردم کېـږي لـه عاشـقه هسـي چـاري   چي په درست عمر يې ګبر و جهود نه کـه
نـور بـه څـه طمـع د مهـر کـړې لـه ښـکلو   چـي پـر زړه اثـر اوراد و درود نـه کـه
بـې محلـه بـاران نفعـه د کښـت نـه وي   پـه پيـرۍ دنـدامت اوښـي سـود نـه کـه
هر چي خدای که هغه کېږي، هيڅ سړی بـه   قسـمتونه د چـا بـود و نـابود نـه کـه

۳۱۷ مخامخ چي خپل اشنای ورسره ناست وي
"حنـان" ميـل د رکـوع و سـجود نـه کـه ۲۳۴۰

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په يوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بې=ژر به يې. (۹) چاپي دېوان: "خيال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې د ګلرخ هواداري که — له چشمانو دي د وینو رود جاري که
و نخجیر ته د خپل زړه په دا حیران یم — چې کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولې — له غلافه کښېنه(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د بانو خنجر د قد نېزه خط زغره — سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم — چې د زړونو لوټول په بېماري که
په اول قدم دي سر ورته پیشکش که — هر سرې چې د ښه مخ خریداري که

318 — چې د عصر بتان حُسن په زر پلوري — 2347
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري که(۲)

څوک چې مینه په راستي که — زر په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي — چې عاشق یې په نیستي که
د عشق ځای معین نه دئ — مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چې په دماغ شي — تر بار لاندي اوښ مستي که
چې د عشق سواره پر راشي — نور(۳) د عقل آس سُستي که
څوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴) — د مېړه کار تنګدستي که

319 — "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست — 2354
چې رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه — برې څوک وړي ستا له جنګه(۲)
تر اورنګ یې دماغ لوړ شي — چې یې کښېني ته له ځنګه
په مزاج دي نه پوهېږم — له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې — چې نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلې تاته ښایي — باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولې شوه — غونچه هسې په زړه تنګه

320 — د عشق خوی "حنانه" زده کړه — 2361
په سکوت کې له پتنګه

برې څوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه — هر بانو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه — کې(۸) ساتي کې په عتاب ولې له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ — چې مې مځکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مې هومره پروت د غم غبار دئ — چې آئینه مې شي په دید د که له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کې — له دا غمه چې غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو څه حیراني ورکړه — چې آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: زر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۲) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۷۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله
چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله[1]
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ
لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي
غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسي مه کړه
هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ
لکه کاڼی جلوه که له آب زلاله[2]
که هر څومي در ته کړې زاری جګیّه[3]
خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له[4] جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله
ماتوم توبه د میو په پیاله[5]
صبحدم د ګل ګرېوان پاره پاره که
راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي
خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کښي ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسي په سرو لبو کښي ښکارېږي
په پیاله کښي د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه
دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښي حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واورم ستا له مخه څخه کله[6]
د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکر مه کوه د یار د ملا په خیال کي
سودایي به شي په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي[7]
د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوي سترګي همسایه یو
یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کېږي له کاږه بخته را رسېږي
چي مدام زما یوه ده ستا پر بله[8]
لکه خس د سېلاب[9] خلاص له ګمراهی یم
پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي[10] ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي[11] "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۶) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه رښتیا راغله ‌ ‌ ‌ که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴) ‌ ‌ ‌ ژړ ولاړ شو چي د هجر تنا راغله
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي ‌ ‌ ‌ چي د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) در ته کوله له رقیبه ‌ ‌ ‌ نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ ‌ ‌ ‌ کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ ‌ ‌ ‌ ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵ ‌ ‌ د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو ‌ ‌ ۲۳۹۲
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳)

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴) ‌ ‌ ‌ بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که ‌ ‌ ‌ لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښي سرو قده ‌ ‌ ‌ و نشتر ته چي رعشه باد واچوله
چي غوښته مي تل رشته د اشنايۍ ‌ ‌ ‌ د جفا مقراض دي یو وار وشلوله(۵)
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي ‌ ‌ ‌ که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم ‌ ‌ ‌ خپله رېږه که زاهد نه و شکوله

۳۲۶ ‌ ‌ ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ ‌ ‌ ۲۴۰۳
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله ‌ ‌ ‌ ما پخپله بلا ځان لره بلله(۶)
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي ‌ ‌ ‌ دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ ‌ ‌ ‌ آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو ‌ ‌ ‌ ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ ‌ ‌ ‌ د قرآن زېبایي کېږي له جدوله
مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم ‌ ‌ ‌ د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷ ‌ ‌ چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم ‌ ‌ ۲۴۱۰
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه ‌ ‌ ‌ امید نشته د دې دور له دوامه(۷)
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم ‌ ‌ ‌ په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي ‌ ‌ ‌ د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چي سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو ‌ ‌ ‌ ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه ‌ ‌ ‌ دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې ‌ ‌ ‌ نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

---

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسي دُر پېيي "حنان" د يار د وصف ۲۴۱۷
چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه

عشق دي بيا راته زانګو کړه غر و سمه — که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګيله مه کړه — دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)
تن مي هسي کړ ضعيف د فراق اوښو — چي ګيله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي — آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ — چي پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ — ډک له ګرومه زړه به قبر لره وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو ۲۴۲۴
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴) — زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي — ږغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ يو څو ورځي په جسد کښي — دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
يو څو ورځي د توښې زېرمه په کار ده — بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه
چي همزولي(۲) دي همه په مرګ تمام شو — ته غره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه — په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي ۲۴۳۱
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه — مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه
خيال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸) — لکه د رومي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹) — تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱) — سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه
په ښيښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته — د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چي په قيد د ضبط کښېوزي — چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې ۲۴۳۸
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"

د يار جبين دئ تر لمر روښانه — خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۲)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷) — لبان يې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۲)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ور پسي ولاړې؟".(۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده".(۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کي د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه".(۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۲) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه".(۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موتې زاغ د تصویر دئ — که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي یې بِه[1] د نرګس تر ګل دي — عُـذار یـې زیـات دئ لـه ارغوانـه
بانو یې غشی وروځي لېندۍ دي — خطـا یـې نـه ځـي تیـر لـه نښـانه
زمـا پـه ژړا یـې مـخ تـازه تـر شـو[2] — ولـي تـازه شـي ګـل لـه بارانـه

۳۳۲ — د یـار جفـا وي تـر حـد تېـری کـه[3]
لـه عشـقه لاس واخلـه میـرزا "حنانـه" — ۲۴۴۵

عشـق دي کـړم لـه عقلـه هوښـه بېګانـه — بـدنامي مـي شـوه عـالَم تـه افسـانه
د عاشق پـه مانې ډېر معشوق نرمېږي — شـمع ژاړي پـه سـوختن د پروانـه
څو یې غم زړه اوبه نه که[4] نه رسېږي — و صـدف تـه د ګـوهر یـوه دانـه
رنګ و بوی چې د وفا نه پکښې ویني — عُنقـا نـه کـه پـه ګلشـن کـي آشـیانه
زلفي نـه دي پـر مـخ پروتـي بې موجبه — دي د طلسـم د امـاران دا خزانـه
لـه غیرتـه مـي زړه سـل ځایـه اره شـي — چي دي ګـوتي پـه وېښـتو وهـي شـانه

۳۳۳ — دا د کـوم دلبـر د زلفـو و ځنځیـر تـه
"حنـان" شـو لـه ډېـره شـوقه دېوانـه — ۲۴۵۲

سـتا د مـخ پـر شـمع کـل عـالم شـو پروانـه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښیار که دېوانه[5]
زه قدیم اشنا ستا د زړه ویني مي خوراک دئ — حـال د خپـل دي دا دئ آه پـر حـال د بېګانـه
خوی د جفا بس کړه د وفا خویونه زده کړه — ولـي چـي پـاتېږي پـس لـه مـوږ دا افسـانه
خیال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام یوور — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پـروت وي مـار لـه سـره همېشـه پـر خزانـه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تیاره شوه — مـا وړانـدي لیـدلې وه د تـور طـالع... کانـه[6]

۳۳۴ — ویښ یې ویده بخت شي د "حنان" زما دلبره
چرتـه کـه ځـای مومي سـتا د در پـر آسـتانه — ۲۴۵۹

ګـل لـه تـا نـازکي زده کـړه ګلبدنـه[7] — سـنبل خـم شـو سـتا د زلفـو لـه شـکنه
د انـار لړمـون لـه وینـو پـه دا ډک شـو — چي رنګ واخیست د باغ سېب ستا له ذقنه
سـتا د قـد پـه تمـا شـا لـوړه هـوا کـه — دا چـي سـروه پـور تـه کېـږي لـه چمنـه
لـه وطنـه بـه مشـک و باسـي بـې قـدره — سـتا د زلفـو بـوی کـه ور شـي تـر خُتنـه
سـتا لـه لبـو سـرې[8] هـیڅ مناسـب نشـته — کـه ابـداره عقیـق راشـي لـه یمنـه
د نـرګس سـترګي حیرانـي سـتا تـر سـترګو — مـخ دي یـووړه صـفا یـي لـه نسـترنه

۳۳۵ — د "حنـان" لـه خـولې کـه واروي[9] د یـار وصـف
بلـبلان بـه واړه کـوچ شـي لـه ګلشـنه — ۲۴۶۶

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي یې زیاتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د یار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو یې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره یې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خویي رقیب در وښوده بد خوی شوې — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عیب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سیوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي — که تر زلفو دي روښا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې — پر د بوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲ — په دیدن د ګل بلبل هر دم چغېږي / ستا په دید "حنان" اشنا شو له سخنه(5) — ۲۴۷۳

کښېنا سته یې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاڅول یې پا څوي سل قیامتونه
چي د خط په خیال یې سر پر زنګون کښېږدم — تحویلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چي په تور و سپین(8) مي اړوي پوهېږم — چي کوي را باندي نور از مو یښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چي دي غوږ کړه(10) د رقیب حکایتونه

۳۳۷ — د ګلرخو مینه تند ره ده "حنانه" / رېز مرېز یې کړه د تن عمارتونه — ۲۴۸۰

څه به وایم د شوخ چشمو له افسونه — چي تاراج یې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خیال د چا د زلفو لار ده په کښې کړې — چي زړه سوری شو د ځنځیر له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګې پاشي څوک دئ — په هیڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غیرتې(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوې — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چي رکاب یې د پېري له سترګو جوړ وي — په میدان کي بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي یاده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸ — د اوبو رېغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17) / د "حنان" اوښو په څرخ کړه اسمانونه — ۲۴۸۷

لړ یې و وته له زړه څخه کینه — چي یې راکړه یو څو داغه پر سینه
چي یې خیال د لبو ګرزوم په زړه کي — زما سینه شوه د یاقوتو خزینه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چي اوبه لږ شي ګل د رومي تر چینه

---

(۱) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي.(2) چاپي دېوان: لېونی سوې(3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل د ستي له چمنه".(4) چاپي دېوان: "که تر زلفو بې روښا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته(6) چاپي دېوان: که بې ناسته وي(7) چاپي دېوان: "نوی خط بې ځکه زما د زړه پای بند شو".(8) چاپي دېوان: پر تور و سپین(9) چاپي دېوان: را سره یار و اوښت.(10) چاپي دېوان: چي بې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي(12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځیر له دې تاخونه".(13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غیرتې = له غیرته بې.(15) اصل: په رکاب کي بې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: یاده وه.(17) چاپي دېوان: وخوابته

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي — زړه مي خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چي يې تقسیم د برخو وکړ(1) — ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چي زاهد و ته د عشق خبري وايي — لکه جنګ لره چي باسي ارتینه

۳۳۹ — د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه — ۲۴۹۴
چیرته نن ورځ خدمتګار او د پرینه

ښه چي مي ولیدې په تن سیمینه(3) — مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښي — آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو — زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه — ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي — څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده — خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ — په وصل و هجر دي نه پوهېږم — ۲۵۰۱
"حنان" دي ویوست له آن و اینه

تویوي مي په ستم بې پروا وینه — په جفا مي له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو — تویوم چي تل پر ځای د ژړا وینه
چي يې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو — د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چي يې کړ ځان ستا له رخساره — ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ — د ګل توی کړه په چمن کي سبا وینه
ستا د خولې پیاله يې نقش وه په زړه کي — له خندا سره چي قی کړه مینا وینه

۳۴۱ — چي محروم له ګلرخساره سم ناصحه — ۲۵۰۸
زما "حنان" له سترګو دروم مي په دا وینه

ستا وصل مي نصیب شو که اختر دئ نازنینه — طالع مي یاري وکړه چي مي زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم — قیمت د ګوتي څه دئ چي شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که — له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړي — ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یاوه ګوی له خپله ګفته — خندا د زرکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه وو — د ړانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ — چي کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو — ۲۵۱۵
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو "دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم يې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه   چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله   و اشنای ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه   که هر څو مي زړه په صبر ټنګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي   ګل چي مخ[1] دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي یې ستا د عشق خوارۍ وارو پدلې   که رستم و تال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې   چي ځنځیر د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳   چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه   ۲۵۲۲

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه   زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کي هسي   په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه   آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسي   چي ملاخمه د لېندۍ هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي[2]   دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چي ته ورغلې باغ لره ګلرخه   له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴   په طمع یې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه[3]   ۲۵۲۹

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه   د تن وینه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کي   چي باقي څه وینه پاته وه[4] شراب شوه
جای نشینه په کښې[5] خیال د کوم مهروی دئ   چي مي خونه په رڼا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي[6]   نا آرامه مي سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي[7]   هره سترګه چي مي موج د درياب شوه[8]
دا د چا په خیال زړه هسي پروانه دئ   د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵   بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه   ۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربایه   چي هډو لره مي نه راځي هُمایه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو[9]   مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولي نه جارېږم   چي هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک یې   چي په زړه کي څه لرې را ته یې وایه[10]

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي درياب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1) کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۲۵۴۳ هيڅ يې نه ورسېدي په غور ولي؟ ۳۴۶
د "حنان" تل گذران دئ له واي وايه

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا په نه که کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې گل دئ ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ گل يې تل اخلي د رنگ سبق له رويه(4)
په خبرو هسي رنگ شکر افشان دئ چي طوطي يې تعليم وړي له گفتگويه
جلوه گر دئ، ستم گره،(5) ناز پرور دئ دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۲۵۵۰ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه ۳۴۷
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه

و لېمو ته تويېده مه ورښيه و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ و آهو ته رمېده مه ورښيه
د بوسي په غلا کښي ډېر هوس استاد دئ گل او طفل تولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته څوک دربدای نه شي و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ يخ خوړلي لړزېده مه ورښيه

۲۵۵۷ د عشق اور مي په سينه کښي دئ ناصحه ۳۴۸
و "حنان" ته گرمېده مه ورښيه(6)

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي چي له درده دي لبان دي را ته مښتي
له غير ته د شاني مي زړه اره شي چي بې فهمه دي په زلفو وهي گوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه چي مدام گرېوان پاره يم(7) خبري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي که له قهره را ته که(8) خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9) چي ريښې يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي د مړو و جنگ ته نه وزي عورتي

۲۵۷۴ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي ۳۴۹
ستا په در کي يې د ميني موږي نجتي(11)

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم گردئ. (6) ب: گرمېده ورښيه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره گرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یــار در تــه مــي نفــس ځــي و راځــي   په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مــي نــه لــري اثــر[1] راتــه معلــوم شــو   کـه و لـور تـه د دا درس[2] ځـي و راځـي
پــه صــحرا کــي د جنـون مـي زړه بېتابـه   همېشــه لکــه جــرس ځــي و راځــي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته   شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقيب کړي[3] د لبو څه شو   شېريني ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي   بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰   په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي   ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي   دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو ميل که ښايېږي   د دې ميو اثر کله له مينا ځي
که يې جمع که څوک دُر دي بې قيمته   پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشين شه   قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې[4]   دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي يوه ډوډۍ په درست[5] جهان قسمت که   لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱   طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چي بيا له باغه[6] په غوغا ځي   ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي   و څراغ ته پتنګ ځي،[7] نه چي مګس ځي
په درياب کي دي د غم بېتا دلبره   د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله يې بله شي په زړه کي   و سره اور ته په هوس[8] لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ   چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقيب کړي[9] تر ما پورته عيب نه دئ   په درياب کي ګوهر لاندي پر سرخس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي   تر منزله په فغان، په شور[10] جرس ځي

۳۵۲   چي جفا يې له ګلرخو ده ليدلې
دا "حنان" به بيا په تُرکو پسي پس ځي   ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره[11] خوځي   دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش ديد زړه له سرې ګلرخان يوسي[12]   له اوله اور لګېږي[13] په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ   کې له مخه پرده نه وای د اوريځي

---

(١) چاپي دېوان: تاثير. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقيب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته يې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقيب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که ‌‌ ظاهري جامې څه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم ‌‌ که فلک(1) مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور يې زما زړه، (2)هېونه وسوه ‌‌ وچ که لوند وي په ځنګله کي اور يې سوځي

۳۵۳ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ(3)
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي ۲۵۹۲

د زړه وينې ترلېمو بېتا هردم ځي ‌‌ له ګلابه چي لمر و خېژي شبنم ځي(4)
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم ‌‌ زما روح يې له قدمه سره سم ځي
دستبوسي به دي په هيڅ زمان پرې نه ږدم ‌‌ که مي سر هره ګړۍ لکه قلم ځي
تر سينې به په ګل ښخ لکه قلم وي ‌‌ چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم ‌‌ لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه ‌‌ برګ کشي ده د مېړيانو چي پرنم ځي

۳۵۴ د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي ۲۵۹۹

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي ‌‌ کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي(5)
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته ‌‌ د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي ‌‌ له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ ‌‌ د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي(6)
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه ‌‌ همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه واى(7) ‌‌ د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي(8)

۳۵۵ د وصال ښادي دي(9) ورکړه رقيبانو
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي ۲۶۰۲

چي په زلفو کي دي ګوتي د شانې ځي ‌‌ دا په دا مي له لېمو څخه چينې ځي
چي مې زړه و آشفته د مخمور چشمو ‌‌ بوی د ميو مي له زخمه د سينې ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي(10) ‌‌ پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښې مقيم دئ عيب نه دئ(11) ‌‌ که د ګلو بوی زما له ديرونې ځي(12)

---

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هېونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي ‌‌ د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي يې. (10) چاپي دېوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښې تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

که یې ولیده سپېدي ستا د دندانو — په هغه دم آبداري له دردانې ځي
همېشه یې(1) پر سپین مخ زلفي پرتې دي — ښامار کله په تدبیر له خزانې ځي
352 باده خوره د یار په بزم کې "حنانه" — بوی د مهرو محبت له پیمانې ځي 2213

هر چې بد وي هغه بد په عقبا پاڅي — ړوند محال دئ چې له خوبه بینا پاڅي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ — و دریاب ته ځي چې سېل له هرځا پاڅي
د زاهد خوی تبدیل نه مومي له عشقه — کوم جاهل دئ په دوا چې دانا پاڅي(2)
مشغول مه اوسه په غم د سیم و زرو — د دنیا له ډېره فکره سودا پاڅي
د لږ عمر خوشالي له ګله زده کړه — چې و خار ته هر سهار په خندا پاڅي
دا زما په ژړا خط د یار زرغون شو(3) — چې باران د پسرلي(4) اوري ګیا پاڅي
357 بې له خدا چا ته امید مه کړه "حنانه" — د سائل په ډېره طمع حیا پاڅي 2220

د بهار پر موسم سیل د صحرا دئ — هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ
زرغون فرش دئ د سبزې پر غوړولئ — د هرګل سایه یې چتر د هُما دئ
سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه — زرغونه عصا په لاس کې هر ګیا دئ
مجنون بېد زلفي له خیاله ځړولي — له هوسه سور او ژړ رعنا زېبا دئ
څراغان د شګوفې دي په هر باغ کې — هر طرف بلبل جداجدا ګویا دئ(5)
صراحي غونچې په غېږ کې ده(6) اخیستې — لا له جام پر لاس نیولئ مهیا دئ
358 د بهار سیل له یاره سره زېب که(7) — و "حنان" و ته زندان شو چې تنها دئ 2227

د هر چا چې زړه په تور کاکل اشنا دئ — د هغو د پرېشانۍ سفر په خوا دئ
څو آئینه غوندي(8) حیران نه شي په عشق کې — تر هغو یې د دیدن طاقت د چا دئ
چې طاقت یې د دیدن راوړي دا څوک دئ(9) — د قیامت تر لمر یې مخ ډېر مصفا دئ
له شوخۍ یې درس د ناز په زړه کې نشته — چې هر چین یې د جبین موج د خندا دئ
شوخ چشمان که نه رام کېږي عیب نه دئ — له سایې خپلې، آهو ته رم پیدا دئ
تنګه خوله یې په مثال د مېږي سترګه(10) — نه غلط شوم چې مثال یې ناپیدا دئ
359 نن "حنان" هسې فنا په خیال د ده دئ — چې کافور د ده د مرګ(11) صبح فردا دئ 2234

(١) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جداجدا بلبل ګویا دئ". (6) چاپي دېوان: په غېږ کې دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي". (8) چاپي دېوان: آئینه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چې د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چې کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشیې مخ دي کتاب دئ — ویل عقل د دانا پـه کښې خراب دئ[1]
ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ — ویل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي — ویل لیري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي — ویل هر دیدن قاتل د شیخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعریف د خولي کولای — ویل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ویل عالم دي قتل کړه نور بس کړه — ویل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۲۰ مـا ول مـړې دي کـړ "حنـان" پـه درد د هجـر ۲۷۴۱
ول[3] پـه عشـق زمـا د مـړو کـم حسـاب دئ

چي رخسار یې ښایسته تر ګل ګلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهـو مشـق د رم لـه هغـه څخـه زده کـړ — خوشه چین چي یې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه یم[4] — چي لیدلئ یې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې[5] د خط حُسن شو بېهوښه — چي نیم پروت دئ په سایه نیم په آفتاب دئ
د ملا خیال یې کړم ضعیف[6] تر هسي حده — چي و ما ته د مېږي او ښکه دریاب دئ
و ابرو ته یې مژګان دوعا په دا کـه — نوې میاشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنـان" حـال و هغـو تـه[7] معلـومېږي ۲۷۴۸
چي د عشق په عظیم بحر کي غرقاب دئ

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چي پکښې اخلي لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل[8] د سیاه چشمو — چي تر سترګو یې روان د زړه زهوب دئ
نه یې شوه په خط بیده فتنه د سترګو — عبث وایي چي شبرین د پسرلي خوب دئ
بری نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري — بې د یار له بانوګانو، دا یې لوب دئ[9]
دا واړه د عشق له فیضه نه دي څه دي — چي رقیب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپی رقیب نه پرلار کېږي — همېشه د ګاو خره تعلیم په چوب دئ

۳۲۲ تـورو زلفـو یـې طـالع د "حنـان" تـور کـړ ۲۷۵۵
چي استاد شاګرد یورنګ شي سرېتوب دئ

عیادت په ظاهر شکل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زیات عیادت دئ[10]
نقصان نه لري پو ښتنه د بیمارو — زیات له لویو خلکو ښایي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي "ماویل. (3) ول: ویل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته یې. (6) چاپي دېوان: ضعیف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د یار وصل. (9) چاپي دېوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه "کي همدا پنځه بیته ده. د پنځم او شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پرې ایښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بیته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، ښایېږي — د مېږي کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي — دم په دم لحظه لحظه یې زیادت دئ
۳۲۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ ۲۲۶۰

څه شو که یار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ — لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته یې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو — او شکر خند یې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي یې د خولې په کونج کي وینې، نه دئ — دغه هندو دئ پر کنار د حیات آب ناست دئ
څوک به یې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه — چي کښلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي یې تار د زلفو دئ حلقه — دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره — چي ګنج د عشق یې همېشه پر زړه خراب ناست دئ
۳۲۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا یې وکړه
چي په امید دا ستا د لبو د عناب ناست دئ ۲۲۶۷

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ — ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته — د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذ باد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه — دا مریی(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکېښ — افرین یې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پیدا کړه — د حیات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هیچا پیدا نه کړه — که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ
۳۲۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ ۲۲۷۴

نن مي زړه بندي د هغه پریزاد دئ — چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسي اشنایي ده — چي په عمر مي له عیشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم — پر هر مخ چي شم مین هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بږي ورځ د وصل — ګذران مي د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره یې مدام آه و فغان کړم — له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده — ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ
۳۲۶ چي دا هسي رنګ حریف لري "حنانه"
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ ۲۲۸۱

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا غلام (3) چاپي دېوان: کامیابي. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ — که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه — که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو — بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښېته ځغلي — مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه — که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مې دي زړه له واکه[5] ویوست — چي شراب، پیاله که مې[6] دئ که خمار دئ

۳۲۷ په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ ۲۷۸۸

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ — ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مې د عُذار په بوسه وکړه — چي قرار ونیسي زړه مې نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم — بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو — یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم — چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بیني ده — ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" ښخوده
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ ۲۷۹۵

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ — ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي — ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي — آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته — په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي — د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچي وینم[11] — د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12] ۲۷۰۲

ستا د مخ د شغلي اور دئ — چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي — که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ — پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و ېرېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږي — د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

په ژړا مي هسي خاندي ... لکه ګل په باران خپور[1] دئ
که رقیب له ما څه وایي ... دروغ وایي مخ يې تور دئ
دا يې ستر ګي خط ته ګوري ... که آهو يې سنبل خور دئ

۳۷۰ ستا د ستر ګو له تاثیره
"حنان" هم د مجنون ورور دئ ۲۷۰۹

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ ... د دې باغ د ګل غونچه سر د منصور دئ
د یار خیال ته مي خالي کړ د زړه غولی ... مېلمانه لره تیار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که یو دم د زړه له نمه ... په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وینې
څه ښه رسم دئ د عشق په شریعت کي ... وچښي دم زدن کله د ستور دئ
هیڅ پروا نه که زما له ساړه آهه[2] ... د ښایست په میو مست هسي مغرور دئ
ستا رقیب په بدو ښو خبردار نه یم ... د یار خیال په هر ساعت را ته حضور دئ

۳۷۱ په خوبانو کي مدام که په دا فخر
چي "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ ۲۷۱۶

ما وې زړه مي ستا په زلفو کي اسیر دئ ... ویلې[3] هر زمان مجنون لره ځنځیر دئ[4]
ما وې ستا مژګان مي ولیده په خواب کي ... ویلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبیر دئ
ما وې داد به له تا غوارمه په حشر ... ویلې تا رنګه هر یو مي دامنګیر دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعیف یم ... ویلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبیر دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ ... ویلې جبین مي په ښایست بدر منیر دئ
ما وې زلفي، خال و خط را ته لښکر شو ... ویلې تور خال مي لا وګوره امیر دئ

۳۷۲ ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر
ویلې هر چیر ته زما د قتل ویر دئ ۲۷۲۳

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ړدي ... زما یار له مغروري فتنې تر سر ړدي[5]
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بویه ... و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ړدي
د کاکل له خوشبو يی يې څه تعریف کړم ... چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ړدي
چي لذت د یار د سرو لبو پیدا که ... هغه کله بیا پر جام خوله د کوثر ړدي
له دا هسي[6] درده ورک پر صحرا ښه یم ... چي پر کور بېمار په روغ عالم ضرر ړدي
د نه دید ګیله له مستو سترګو مه کړه ... کله مست قدم پر لاري برابر ړدي

۳۷۳ په را تله د یار د خیال د مهمانۍ دئ
چي "حنان" له ژبي هسي دُر ګوهر ړدي ۲۷۳۰

---

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ویلې = ویل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ړدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي[۱] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نوم نه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره دروم مي در پوهېږم[2] — چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴ بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره — پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي ۲۷۳۷

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده[3] — چي له څنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ[۴] دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ[۵]

۳۷۵ له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه" — هر نظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ ۲۷۴۴

زړه اخته[۶] دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي څوک روضه بولي ښایېږي[۷] — چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ[۸]
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم — له دا غمه[۹] مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې[۱۰] د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي[۱۱] هو مره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ[۱۲]
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ[۱۳]

۳۷۶ ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ — و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ ۲۷۵۲

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده. (4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه څوک روضه بولي". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ[1] که سنبل دئ   اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه   درد و غم، بلا و صبر[2] و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته   آه فغان، ناله فریاد[3]، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو   بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو[4] په ساغر کي   ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم   ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ[5]

۳۷۷ یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" ۲۷۵۹
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ   چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ[6]
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم   چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم   له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه   د رقیب کاږه ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي   چي دښمن پر ما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه" ۲۷۶۲
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ   د فقیر خرقه ده زغره[7] خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بایده ده   د قیامت[8] په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در څخه کېږي   د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلٰی[9] کړې   پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایي   لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه   بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ[10]

۳۷۹ اعتماد وربا ندي مه کوه[11] "حنانه" ۲۷۷۳
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ[12]

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه   نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته.(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترلې يې د يار د دراحرام دئ　　پر هغو د بېغمۍ خوب حرام دئ[1]
پوخ مين د يار له جوره فرياد نه كه　　چې د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چې د زړه وينې[2] خورك وي په هجران كې　　و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصيحت كله را ګرزي　　له ازله چې[3] اخستئ د عشق جام دئ
چې يې ستا زلفي رخسار ګرزي په زړه كې　　هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ
ستا د خولې بوسه د ستركو پرما يو ده[4]　　و مستانو ته يو پسته بادام دئ

۳۸۰　　لكه توان چې د اور سوي يو ځاى نه وي
دغه حال پرما "حنان" على الدوام دئ　　۲۷۸۰

توري زلفي چې دي هسې پيچو خم دي　　كه دي سل زره عاشقه دي لا كم دي
دا ستا ستركې مې ليدلي سبب دا دئ　　غزالان چې مكرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده　　او نرګس دي دواړه ستركې د ارم دي عيسٰى
پاخي په آرزو دا ستا د لبو　　دمه كل دمونه ستا په دم دي
عاقبت به مې جهان اوښې توپان كه　　ډېري خوني وراني كړي دغه زيم دي
دا پخپله راته قهر خښم كاندې　　كه رقيب درته ويلي زيات و كم دي

۳۸۱　　"حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري
په تاراج يې رقيبان ځكه خُرم دي　　۲۷۸۷

څو مې[5] ايښئ ستا په مينه كي قدم دئ　　له هغه راهيسې مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سكروټه　　دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ
ستا و ستركو ته شوخ چشم حيرانېږم　　چې يې مړ كړ كل عالم لا وايي كم دئ
تماشې د سروي نه شم كړاى دلبره　　چې قامت مې ستا له قد له خياله خم دئ
ګل ورقې د خپل ځان وركړې و باد ته　　چې[6] ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چې په وصف ستا د خولې مي لبان[7] خلاص كړه　　تر سينې مې زبان شق له قلم دئ

۳۸۲　　د "حنان" د ستركو تور كه سپين شي ښايي[8]
ستا رخسار لره[9] دا ديد هم نا محرم دئ　　۲۷۹۴

سوي ناري د بلبل وګوره پر ګل باندي　　دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي[10]
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره كله وزي　　كه د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
كې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د　　ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي
ګلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي　　او توري زلفي يې ناز كاندي پر سنبل باندي

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته(2) وينې = ويني يې.(3) چې= چي يې. (4) دا ځاى په اصل كي لږ څه مغشوش دئ ما له بلې نسخې څخه سم كړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې= چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: كه سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو كي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي بېځا — ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس — بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳ — چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي — ۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ — ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو — نرګس هم سر ځوړلئ پر دامان[1] دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره — و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چي روزي مومي ځان سلیمان که — پل د ژرندي د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه — د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح[2] ګران دئ
مشقت غواړي چي کاني ښیښه کېږي — څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴ — پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ — ۲۸۰۸

چي د عشق شور یې په سر کښېي وي شادان دئ — د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ[3]
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه — و انسان ته دا بار ځرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو — دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته — ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله — وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي — بې له عشقه چي هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵ — ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ — ۲۸۱۵

بیا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي[4] — چي اواز مي تر خوله نه وزي د باندي[5]
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي — تیمم نه شي چي وي اوبه بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ — هر سحر په ویره خوله چي ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مي بیا و نه لید — که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب — دا په دا دئ عاشق هرځای سجده کاندي
چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که — لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶ — په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي — ۲۸۲۲

---

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـوري زلفـي دي خـورې پـه رخسـار بانـدي[1]   د شـاهين وزر خـواره شـي پـر ښـکار بانـدي[2]
زمـا د مـرګ احـوال سـاتي د يـار لـه سـترګو   نـه کـوي د مـرګ خبـر پـر بيمـار بانـدي
سـتا پـر زلفـو بانـدي زړونـه سـره ټـول دي   لکـه جمـع شـي چـوغکي پـر مـار بانـدي
چـي دي غشـی تـر زړه ووت پـه خبـر نـه شـوم   آفـرين دي وي پـر هسـي ګـُزار بانـدي
مـخ دي هسـي دئ ښـکاره پـه نـوي خـط کښـي   لکـه ګـل چـي وغـوړېږي پـر خـار بانـدي
پـه خپـل ځـای بانـدي هـر کـوږ ترسـم ښـه ايسـي   لکـه زلفـي د نګـار پـر عـُذار بانـدي
۳۸۷ زه "حنـان" بـه سـر ور پورتـه کـړم لـه قبـره   کـه مـي يـار وکـړ ګـُذر پـر مـزار بانـدي ۲۸۲۹

سـتا پـه غـم کـي بـه تـر کومـه يـم بنـدي   مګـر نـه لـري بنـدي سـتا خورسـندي
دا د غـم شـپې بـه ترکومـه تېرومـه[3]   چـي مـدام[4] زمـا زاري ده سـتا تونـدي
عاشـق کلـه د رقيـب خبـره وړای شـي   لـه حريفـه سـره تـل بويـه ګونـدي
پـه خبـرو يـې بـاور مـه کـړه دلبـره   چـي رقيـب مـي هـر سـاعت درتـه غنـدي
سـر و قـد کـه سـازش نـه کـه عيـب نـه دئ   سـروه نـه ده چـا ليـدلې پيونـدي[5]
پـر يـوه قـرار ثابـت دا جهـان نـه دئ[6]   پيـدا شـوې ده پسـتي و بلنـدي
وارہ سـتا د بـې نيـازۍ نـه دئ نـو ځـه دئ   چـي دي زه د درسـت عـالم کـړم ريشـخندي[7]
۳۸۸ وعـده وکـړې پـه دروغـو دا څـه کـار دئ   لـه "حنانـه" سـره مـه کـوه رنـدي ۲۸۳۷

دا څـه زلفـي، څـه رخسـار او څـه ذقـن دئ   څـه سـنبل او څـه ګـلاب څـه نسـترن دئ
دا څـه مـخ دئ دا څـه زلفـي دا څـه خـط دئ[8]   څـه لالـه، څـه بنفشـه، څـه ياسـمن دئ
دا څـه خـال دا څـه جبـين دا څـه تمکـين دئ   څـه پادشاه دئ دا څـه تخت، څـه نشسـتن دئ[9]
دا څـه قـد دئ دا څـه سـترګي دا څـه مـخ دئ   دا څـه سـروه، څـه نـرګس دا څـه ګلشـن دئ
څـه سـبزه ده څـه ګـلاب دئ څـه غونچـه ده   دا څـه خـط دئ څـه عـُذار دا څـه دهـن دئ
څـه مژګـان دي، څـه ابـرو دي څـه کاتـه دي   دا څـه غشـی، څـه لينـده دا څـه زدن دئ
دا څـه لـب دئ، دا څـه غـاښ دئ دا څـه نـاز دئ   څـه مرجـان دئ څـه ګـوهر دئ دا څـه فـن دئ[10]
۳۸۹ دا څـه يـار دا څـه "حنـان" دا څـه اغيـار دئ[11]   دا څـه ګـل دا څـه بلبـل دا څـه زغـن دئ ۲۸۴۵

د دوزخ تـر اور بتـر د يـار بېلتـون دئ   پـه سـينه کښـي مـي زړه سـوئ انـدرون دئ
چـي را يـاد يـې خيـال د زلفـو شـي هغـه دم   د نـافې پـه دود غـذا مـي د زړه خـون دئ
لکـه کونـډه د اشـنای لـه غمـه ژاړي   کـه رسـتم د زمـانې کـه افلاطـون دئ [1]

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

کـه قیامـت چـا پـه دنیـا لیـدلی نـه دئ | جـدایي د یـار قیامـت، بلکـي افـزون دئ
شـپه و ورځ چـي د اشـنای لـه هجـره ژاړم[2] | یـوه سـترګه مـي دجلـه بلـه جیحـون دئ
کبـاب کـړئ جـدايي د خپـل اشـنای یـم[3] | چـي لـه درده مـي پـاره پـاره لړمـون دئ

۳۹۰ پـه مـرګ هـیڅ سـړی رضـا نـه وي "حنانـه"
د وداع پـه سـاعت مـرګ بـه، تـر ژونـدون دئ ۲۸۵۲

هسـي نـه چـي یـو عاشـق تنهـا محـزون دئ | ګـذران د درسـت جهـان پـه ځګـر خـون دئ
چـي لـه طمـع لاس کوتـاه کـه تـل بـه خـوښ وي | پـه ځلـور فصـله د سـروي پـوښ زرغـون دئ
لار و زړه تـه نـه لـري کـړي خبـري | د درګـاه د حلقـې ځـای ځکـه بیـرون دئ[4]
د غفلـت ګـرز پـاځوي د سـهار اوښـي[5] | د ژونـد چـرک لـره[6] پیـري سـپیدي صـابون دئ
چـي یـې کـور پـر انـدازه د خپـل بـدن وي | مچمچـی پـه دود یـې تـل شـیرین ژونـدون دئ
چـي لـه نفسـه سـره ښـه کـړي لا بتـر شـي | لېـونی سـپی د احسـان کلـه ممنـون دئ

391 لاس بـه وا نـه خلـي تـر مرګـه سـتا لـه مینـي
پـه دا جهـل کـي "حنـان" هغـه پښـتون دئ ۲۸۵۹

بیـايي لاس د چـا پـه وینـو کـي رنګـین دئ | دا شـوخ چشـم چـي فتنـه د اهـل دیـن دئ
څـو بـه ګـرزوم پـه مـخ کـي سـپر د صـبر | چـي پـه لاس کـي یـې نیـولئ تیـغ د کـین دئ
چـي د مـخ پـه خیـال کـي تـل پـه وینـو ژاړم[7] | زمـا لـه اوښـو یـې کوڅـه خلـد برین دئ
چـي یـو ښـکلی چیـري وینـي[8] ځغلـوي مـي | زړه مـي نـه دئ دا دښـمن پهلـو نشـین دئ
پـه آئینـه کـي چـي ځـان ګـوري پـه غـلا ګـوري | ښایسـته دلبـر مـي هسـي شـرمګین دئ
سـتا د زلفـو پـه سـودا کـي مـي زیـان نشـته | پـه تکـرار مـي پوښـتېدلئ شـانه بـین دئ

392 پـر "حنـان" بانـدي د مشـکو بـاران اوري
چي پـه خیـال کـي یـې دیـار خـط مشـکین دئ ۲۸۶۶

دایـې لاس د کـوم مظلـوم پـه وینـو سـره دي | چـي لـه ګوتـو یـې د وینـو تویېـده دي
مشـق د چـا د خـونریزی کـړي خبـر نـه یـم[9] | چـي لـه سـترګو یـې د وینـو څڅېـده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم | دغـه شـپږ زمـا پـه قتـل سـره ملـه دي
لـه نوخطـو[10] خواسـت د زنـي د سـبب بویـه | د پخـې مېـوې لـه ښـاخه پرېکېـده دي

لکه کونده چي ژړا کا هسي ژاړي | د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو". (8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو　　تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي　　د زارۍ واښه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393　و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مستته شېره(2) سره څه دي　۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ　　دبو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره　　دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته　　کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته　　آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره　　تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم　　چې تا ويني حيران نه دئ

394　ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ　۲۸۸۰

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ　　پر دواړه لېمو باندې مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم　　حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره　　چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي　　حال راته وايه چې دي ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېرى را باندې وکړه　　زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ　　سلام د يار چې مې اروېدلئ(4) دئ

395　د وصل ګل بې "حنانه" بوی کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ　۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروی دئ　　چې طبيب له دغه درده په وی وی دئ(5)
لکه نی مدام فرياد و فغان کاندې　　هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سوری دئ
خواست پر وخت باندې کوه د نوخطانو(6)　　مسافر د بل هيواد په زړه نری دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته　　ستا د زنې يو عجب عميق کوهی دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله　　هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه　　د خاوند له مخه سپی لکه زمری دئ

396　ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونی دئ　۲۸۹۴

---

(۱) چاپي دېوان: واښه و ترکو ته (2) چاپي دېوان: د مست شېره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اوربدلی. (5) دا غزل په اصل او "ب" کې نشته. (6) دا بيت دوې څپې کم دئ د (باندې) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې چالیدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي چي ګداز نه که د عشق ګره ناري [1]
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي پر سرکوزو [2] باندي نه کېږي سواري

397 چي مي [3] یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه ۲۹۰۱
له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري

پر چمن پیدا شو خط زنګاري ساقي راوړه نن شراب ګلناري [4]
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه دا چي هسي ده د ګل چهره ناري [5]
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم [6] و مي نه لیده [7] خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده [8] چي ور پېښ شوه [9] ستا د سترګو بیماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي د خیال باز مي د مضمونو [10] دئ ښکاري

398 چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که ۲۹۰۸
صُنع وګوره "حنانه" د باري

چي یې [11] سترګي کړې د ناز په رنجو توري له کتو یې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سحر [12] د فرنګ دئ چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي لکه کله [13] په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه [14] ادا کړم شوخو سترګو چي خوړلئ مي دئ غشی [15] پوري ووري

399 له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته ۲۹۱۵
چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري [16]

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړي ناري ".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان چي بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: " ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته " (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار بې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري — هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چي سیالي کوي د یار له شوخو سترګو — همېشه لکه بادام کاڼي پر سر خوري
چي ارمان د یار د خولې لري په زړه کي — د غونچي په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چي یې شي خیال د باڼو ګانو — هغه هر ساعت[1] پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي — زهر هم[2] سړی له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي[3] — لکه زلفي د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګرداګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" — مورچه ګان سره تېول شوي دي شکر خوري ۲۹۲۲

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري — که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري[4]
سر و کار چي د دنیا په سود و زیان شي — توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چي سفر له ځانه وکه په خپل کورکي — د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چي بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته — د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه — دا په دا چي له سیاهیه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6] — محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ — دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري ۲۹۲۹

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري — له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکي ګل پر سترګو کېښېږدي — چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه — ودانۍ کړي رېز مرېز چي مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم — چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه — پر خاطر چي مي[11] د مشکو باران اوري
په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم — چي یې سترګي کړې د ناز په رنجو توري
چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع — تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه وېښ کړه "حنانه" — دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14] ۲۹۳۷

ناچاری کړم له اشنایه څخه لیري — چي تل اروم د رقیب سړي خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه" — چي د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په سوي يو زاهده ته پرهېز کړه — عاشقي نه ده تحقيق دئ او ر د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي — چي مدام د يار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده — عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې ليري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي — چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
چي تعريف د شکر لب د خولې په کاږم — د قلم له نی مي تويي شي(1) شکري

۴۰۳ "حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحره(2) ۲۹۴۴
ولي نې(3) را نيسي هيڅوک په کودري

عاشقي راته يکسان کړه نژدې ليري — لکه يو وي پر ړانده لوړي ژوري
را ښکاره يې نه شو هيڅ د لبو لعل — تويوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي(4) چيرته وصل شم له ياره — اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تويوم د ده خندا ده — وي و ورکي ته يکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه — چي يې وکړې زما د مرګ په باب خبري(5)
کاروانسرای مي شوه سينه د سلو لارو — چي مدام پر اړوي د غم ميسيري(6)

۴۰۴ د هوا مرغان يې واړه په ژړا کړه ۲۹۵۱
چي "حنان" وايي د يار د غم سندري

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي — پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قيامت کړي(7)
په محراب کي ستا د وروځو بي له خياله — چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي — روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که — دا د خط سياهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لري څه شو — عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره — دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ که خبر شي څوک دا ستا د دلبريه ۲۹۵۸
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې — نور به زما له پرېشانيه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تويېږي — تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
ميخا نې دوې، دوه محرابه پر يوه ځاى — ستا بې وروځو سترګو نشته که نظر کړې(8)

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلو فر[1] به دي شي نن له ثقالته | که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي | ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي | شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي[2]

۴۰۶ چي و تنګي خولي ته لار د عقل نشته[3] ۲۹۶۵
ښایي دا غزل "حنانه" مختصر کړي

لا تر څو بېغمه خوب پرپالنګ پاس کړي | او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړي
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي | ته لا څه[4] هوا هوس د زین و آس کړي
بیا هاله که ارمان کړي فایده به نه که[5] | چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړي
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو | ته لا فکر د اسباب و د اساس کړي
د دنیا که چیر ته وران در څخه کار شي | هغه دم له خدا خفه شي کوز و پاس کړي
میخانې ته په څه ذوق و په شوق ځغلي | او کعبه[6] چي د خدای کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷ باطن خوري د سرو غوښي ببره نه کړي ۲۹۷۲
و "حنان" و ته ځان خضر مهترالیاس کړي

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړي | د جهان ښادی به واړه فراموش کړي[7]
د منصور مقام به مومي تل تر تله | که د عشق د خاکسارۍ حلقه په ګوش کړي
همېشه به و حشت خوري له خپله ځانه | که له جام حقیقي څه باده نوش کړي
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي | که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړي
هم هغه ساعت به ورشي تر مطلبه | که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کړي
د غونچې په دود د زړه وینې غذا که | که هوا د ګلرخانو د آغوش کړي

۴۰۸ ته به خپلي خر مهري پرېږدي حاسده ۲۹۷۹
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړي

چي[8] رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ | له درګاهه[9] دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه | چي دا ستا[10] په عبادت کاندي ځان ستړی
په آسانه به د غم له څاه و خېژي | چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن[11] پړی
د غافل دا د دنیا لو یي ببځاده | لکه باد واخلي اسمان لره خسری

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده د زرق د پاره سر ګردان یو[1] ... ته رازق زموږ د رزق یې[2] پوروړی
دا سوړ زړه به له سیني د باندي باسم ... ساته نه شي که هرڅو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه
چې یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ ۲۹۸۷

بیا دي دواړه سترګي توري په جادو کړې ... مسخري ځکه په سترګو د آهو کړې
سیاه بختي چې را ولې زما و زړه ته ... دا په دا ته[3] شانه ګډه په ګېسو کړې
د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه ... چې له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولې[4] ستا له زلفو ګله کاندي ... قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مې سینه پاره پاره کړه ... په وصلت که مې[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مې نه ورکېږي اې طبیبه ... که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰ چې تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم
چې "حنان" به په دې اوښو کې لاهو کړې ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړې[7] ... له ګلشنه د ارم به یې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښې کړې دلبره ... منفعل به ځنې ګل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال درته ښکاره شي ... آئینه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو ... موی قلم که له مژګانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده ... عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي ... خو بروبان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز ښېږدې
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې ۳۰۰۰

ما وې بیا دې پر مخ زلفې را خورې کړې ... ویل ستا په خوله مې بیا خاورې ایرې کړې
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کې ... ول[9] منګولې که مې ستا په وینو سرې کړې
ما وې کله به مې وژنې چې خبر شم ... ول[10] چړې مې د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله به دا ستا له غمه خلاص شم ... ول[11] کباب که مې دا ستا د زړه قطرې کړې
ما وې کله به په مهر را ته ګورې ... ویل[12] سترګې چې د وینو فوارې کړې

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړِ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وې سترګي مي د وینو فوارې دي … ول[1] له غمه چي سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول[2] هاله چي اند ېښني له غیرو پرې کړې ۳۰۰۷

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملایې کړې … او په زړه کي دي پټ[3] زهد ریایي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته … په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلي بې فهمۍ وتلای نه شې[4] … افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام دربانديي یو دي … غولونه[5] په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دي د شیطان جلب نیولئ … په ظاهره تسبیح واخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ځخه تښتې … له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کي دي "حنانه"
بیا و نورو و ته څه شکر خایي کړې ۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکندې[6] رغړي … بل دي[7] زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستئ … که و بوتې ته لاس کړم له بېخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه … چي و زلفو ته دي ما لاسونه وړي[8]
چي کښېنې پر زړه مي کښېنې سل آفته … چي پاځېږې پاځوې د لحد مړي
دا چي بیا نن مصلحت کړي له رقیبه … له دغه هیبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ را پېښ شوئ[9] … عقل و هوش شوه په دوا را پوري سترې

۴۱۴ چي تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي ۳۰۲۱

چي له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ … خود به اوړي دغه ستا د خیال بېړۍ[10]
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې … که دي ږېره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دي ځای وي … رسوې پر څه آسمان لره ماڼۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ … ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چاري مه کړه په پیرۍ کي … له سپین ږیرو سره نه ښایي څړۍ

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلي بې عقلۍ دوا کړای نه شې". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي ولیدې دا ستا زلفي تاوکړي". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې ... قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه" / دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړۍ ۳۰۲۸

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي ... د یوه یوه په لاس د مجاز پړي

که له لمره څخه باج غواړم ښایېږي ... ستا له مخه مې د حُسن زګوت وړي

ماهانه مې[1] ستا د حُسن په دولت کې ... دوې بوسې دي بخت مې دا برات راوړي

تن مې وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم[2] ... له سېلابه سره څه که نېزه وړي

و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي ... چې یې داغ لکه لاله له ځا[3] راوړي

ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم ... چې شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم / که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترۍ ۳۰۳۵

چې مې ولیدې د ترکو سترګي غوړي ... نه خلاصېږم په هېڅ شان له دغه کوړي[4]

سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه ... په سره اور مې کړوي د صورت دړي

ګردۍ خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې[5] ... زما و مخ تې اچولي دي سل اړي

اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې ... په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي

نرۍ ملا او نرۍ ګوتي، نرۍ شونډې ... تر و ښېته یم نرۍ کړئ دغه کوړي

د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه ... بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي / په پښتو کې له حمید سره جګړي ۳۰۴۲

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي ... رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي[6]

ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته ... د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي

ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې ... رقیبان مې نور پر څه غوږونه مروړي

له رقیبه په هېڅ وخت کې نه خلاصېږم ... نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي

چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم ... رقیبان که ژر نخرې را باندې جوړي

د بخت آس مې دئ په ختمه کې بوښت شوئ ... رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړي

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه" / رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي ۳۰۴۹

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.

(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کتـو لـه زاهـدانو ښـه تـوان وړي ‌ ‌ ‌ د مـخ خيـال يـې لـه عاشـقه خـان و مـان وړي
پـه خبـرو پـه مـانې[1] ، پـه نـاز پـه جـور ‌ ‌ ‌ زړه په هرصورت له ما ښه آسان وړي ترازو له
کـې[2] هـر څـو شـونډو تـه ګـورم نـه مړېـږم ‌ ‌ ‌ سـترګو لـوزه کـوم مرجـان وړي[3]
د جنت مېـوې يـې مـخ کـړي لـه مـا هېـرې[4] ‌ ‌ ‌ بـې تکليفـه مـې زړه سـېب د زنخـدان وړي
چـې هسـتي مـې وه د صـبر اوښـو يـووړه[5] ‌ ‌ ‌ خـس و خـار لـه آبـادۍ ښـه طوفـان وړي
خيـال بـې[6] څـه يوسـي زمـا لـه خـوار صـورته ‌ ‌ ‌ لـه خرابـه ملکـه بـاج کلـه سـلطان وړي

۴۱۹ ‌ ‌ ‌ کـې هـر څـو ځنـې سـاتم نـه سـاته کېـږي
خوبرويـان پـه کرشـمه زړه د "حنـان" وړي ‌ ‌ ‌ ۳۰۵۲

چـې کچکـول د ګـدا يـې پـه لاس نمـر ګـرزي ‌ ‌ ‌ دا د چـا د مـخ پـه خيـال در بـدر ګـرزي
دا د چـا د تـورو زلفـو لـه پـر تـوه ‌ ‌ ‌ پـه د مـاغ کښـې چـې مـې بـوی د عنبـر ګـرزي
خيـال د چـا د مـخ د شـمعې را پـېښ شـوی ‌ ‌ ‌ چـې پتنـګ رنګـه اسمان مـې پـر سـر ګـرزي
ډېرو اوښو مي اسمان پـه ګردش کښېيوست[7] ‌ ‌ ‌ هـره ژرنـده د اوبـو پـه قـدر ګـرزي
دا د چـا د زنـې څـاه مـې پـه خـوب وليـد ‌ ‌ ‌ چـې پـه خيـال کښـې مـي چشـمه د کـوثر ګـرزي
لـه فتنـې د تـورو سـترګو بـېغم مـه شـه ‌ ‌ ‌ لـه آهـو سـره ښـکاري پـه هنـر ګـرزي

۴۲۰ ‌ ‌ ‌ و نظـر تـې سـينه ونسـه "حنانـه"
دا پـه دا و تېـره تـُوري تـه سـپر ګـرزي[8] ‌ ‌ ‌ ۳۰۷۳

هـر قاصـد چـې زمـا يـار لـره نامـه وړي ‌ ‌ ‌ لـه جنونـه پـر خپـل ځـان کلـه جامـه وړي[9]
زه هغـه شـوخ چشـم قتـل کـړم بـې دريغـه ‌ ‌ ‌ چې لـه سترګو يې پـه خواست آهو سُرمه وړي
کـه پـه ښـکار زلفـې کـږې کـه د ماهيـانو ‌ ‌ ‌ يـو د بـل لـه خـولې بې شَـست لکـه طعمـه وړي
سـتا د مـخ د ګـل لـه غمـه پـه ګلشـن کښـې ‌ ‌ ‌ بلـبلان هـر دم پـه زړه بانـدې تغمـه وړي
د هغـه ظـالم لـه ديـده امـان غـواړه ‌ ‌ ‌ چـې ايمـان لـه زاهـدانو پـه نغمـه وړي
حـذر کـړه د بوالهـوس لـه نـا ترسـيه ‌ ‌ ‌ چـې بوسـه پـه ډېـر حـرص لکـه لقمـه وړي

۴۲۱ ‌ ‌ ‌ کـه هـر څـو کـړي تـوبې پـر سـر شـي مـاتې
لـه "حنانـه" زړه پـه تشـه کرشـمه وړي ‌ ‌ ‌ ۳۰۷۰

عاشـقان دي د خپـل يـار د وصـال[10] تـږي ‌ ‌ ‌ رقيبـان يـې لا زيـاتي وهـې پـر پـړي
نـه مړېـږي سـتا پـه ديـد د رقيـب سـترګې ‌ ‌ ‌ مـاړه نـه شـي[11] پـه هـيڅ شـي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي دېوان: مانه. (2) کې = که يې. (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه يې مخ کړې له ماهېره ". (5) چاپي دېوان: "چي مي وه هستي د صبر اوښو يووړه ". (6) بې = به يې. (7) "ب" ډېرو اوښکو مي اسمان په ګردش کښېيووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا مونده لئ نه دئ څه دئ　　رقیبان چې دي و ما ته اوړي مُوړي
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور(1)　　واره زما په صورت اخته دي لکه سپړي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم　　له غیرته چې مې(۲) خوړین شوه اینه سړي
که هر څو مې زاری کړې رقیب خپل نه شو　　په احسان کله خپلېږي زوی د یړي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا(3) د دې زړ خوړي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسي را پېښېږي　　چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېری و شي و مخ ته　　تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسي ضعیف یم(4) ګلرخساره　　پر حُباب باندي(5) که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کي یې روح واخله بوسه را کړه　　دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته　　چې رېزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم(6)　　دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي(7)

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي　　چې غونچه له برګه و وته(8) وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري　　د مشک بوی په څو پردو کي رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته　　شوخي سترګي بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي　　ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره　　د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي(9)
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ　　د پتنګ په سول(10) د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولي ستا له مخه نه شرمېږي　　چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ　　چې د حُسن له چپاوه(11) دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه　　چې کا ته یې په رخسار باندي ښویېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم　　په نسیم د آه مي ولي نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو　　په سبزه د آهو لار کله بندېږي(۱۲)

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مي.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسي ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

په ژړا مې د تندي غوټه[1] وا نه کړه   ولې غوټه چې لنده شي لا ټینګېږي
زه که نه شم کړای خپل کار د بل تمام یم   که څه سم نه دئ سوهان بل په سمېږي[2]

۴۲۵ دا د زلفو واریې خط تېر کړ "حنانه" ۳۰۹۹
مور و مار پر یوه ځای کله چلېږي

د عاشق له زلفو ولې ګیله کېږي   شپه چې هر رنګه اوږده وي سهار کېږي[3]
زلفې خواست د چا کوي په خبر نه یم   بې تکلیفه یې هردم و پښو ته لوېږي
دا چې وایي شپه د حشر ډېره لویه   د هجران تر شپې هېڅکله نه رسېږي
تماشو ته یو وا رایشه دلبره   ستا د عشق په تور مې وژني غوغا کېږي
راز د عشق مې عاقبت اوښو ښکاره کړ   چې د حال طفل محرم کړې رسوا کېږي
زاهد اوښې د ریا و خدای ته توی کړې   ارمونی په مسجد کې مدام لوېږي

۴۲۶ د زاهد زهد هاله منم "حنانه" ۳۱۰۶
په کوڅه کې بې لاحول که تېرېږي

په رموز د یار د شونډو یار پوهېږي   د میخور حال له ساقي کله پټېږي
زړه مې ډک په خیال د زلفو[4] عجب نه ده   که د مار مهرې زما له خولې تېرېږي
چې قدم مې یار پر سترګو باندې کښېښود   که زما کوڅه کعبه بولې ښایېږي
له زړه و وت ګُلي خیال بې کړو وروځو   د خراب جماعت تل محراب ماتېږي
رقیب نه شي وړای بهره د یار له مخه   و خفاش ته د لمر څه نفع رسېږي
دا ورک زړه غواړم په اوښو پسې ځغلم   زخمي ښکار پر پله د وینو پیدا کېږي

۴۲۷ ته ناصح وا یې چې زوړ شوې مینه پرېږده ۳۱۱۳
چې زړېږم زه "حنان" حرص مې زیاتېږي[5]

ستا له سترګو را معلوم شو[6] افسون هسې   چې به ګډ که[7] په عالم کې جنون هسې
نوي خط دي هسې چاري په مخ وکړې   چې د ښمن پر دښمن نه که شبخون هسې
ګلرخان دي اعتماد پر حُسن نه که   ژر تېرېږي لکه ورځ د پرون هسې
لکه غوښه چې کباب لره کوفته شي   ستا جفا مې دئ کوټلئ لړمون هسې[8]
عرض حال و یار ته سم ویلای نه شم   لکه وایي پارسي ژبه پښتون هسې
لکه مور شي پر زوی بوره ډېره ژاړي   هره سترګه مې فراق کړه جیحون هسې

۴۲۸ عشق څېره د "حنان" ژړه کړه عالمه ۳۱۲۰
څېره نه ژړوي تب د طاعون هسې

---

(۱) چاپي دیوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کې نسته. (۳) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۲) چاپي دیوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دیوان: چې یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته.

دغــه ســتا د هجــر درد دئ چــي ســر نيســي　　خـلاص لا نـه وي بيـا يـې بـاردګر　نيسـي
خبـر نـه دي څـوک د زړه پـه حـال(1) بـې اوښـو　　هلکـــان لـــه لېـــو نيـــو(2) خبـــر نيســـي
کـه ناصـح(3) نصـيحت کانـدي زه يـې څـه کـړم　　چـــي خبــره وي ببځـــا کلـــه ســـر نيســـي
هــر انــدام مــي منتظــر شــي و پرهـــار تـــه　　چـي پـه لاس کـي دلبـر کلـه(4) خنجـر نيسـي
وار پـه وار يـې د مـخ پـاڼي خـط کـړې لانـدي　　هسـي ورو ورو لکـه تنـدره چـي لمـر نيسـي
ســتا د ســترګو و نظــر تــه مــي زړه ونيــو　　لکــه څــوک و تېــرو تــُورو تــه ســپر نيســي

۴۲۹　چـي پـه يـاد کـړي "حنـان" مـخ د ګلرخـانو　۳۱۲۷
زړه يــې داغ لکـــه لالـــه مکـــرر(5) نيســـي

پــه خبــرو چـــي غونچــه د ګلــو وا شـــي　　عنـــدليب زمـــا د زړه هالـــه ګويـــا شـــي(٦)
چيرتـــه زه، د تنګـــي خـــولې خبـــره چيرتـــه　　پـه ګلـزار کـي بـه زمـا کلـه غونچـه وا شـي
د مـلا خيـال دي تـر وينيـته يـم ضـعيف کـړئ　　هسـي رنـګ چـي د مېـږي را تـه هـوا شـي
کـه خبـري صـافي غـواړې خولـه بسـته کـړه　　د خـولې پټـي ښيښـې مـې د ېـر مصـفا شـي
کـه پـه حشـر ګيلـه سـر کـړم لـه مهرويـو　　رنـګ بـه ولاړ د لمـر لـه مخـه د جـزا شـي
چي يې و نيسـم د خيـال زلفـي پـه لاس کـي　　سـياه بختـي لکـه سـايه را پسـي را شـي

۴۳۰　لـــه تيـــارې ســـره خـــوی ونيســـه "حنانـــه"　۳۱۳۴
چـي د سـتورو څـراغ بـې غـوړو روڼـا شـي

چـي يـو ځـل د يـار پـر زلفـو برابـر شـي　　ژر پخپلـــه پرېشـــان هغـــه خبـــر شـــي
کاميـــابي پـــه حيرانـــي شـــي لـــه ګلرخـــو　　آئينـــې تـــه مـــدام وصـــل ميســـر شـــي
چـــي يـــې و وهـــل(٧) امـــواج د حُســـن بحـــر　　را برســـېره پـــر کنـــار د خـــط عنبـــر شـــي
د کـــږو خبـــرو لار و زړه تـــه نشـــته　　لـه کجـۍ د حلقـې ځـای بېـرون تـر در شـي(٨)
د دولـت اسـباب فلـک(٩) و نـاکس ورکـه　　هُمـای ګـوره چـي پـر وچ هـډو کي ور شـي(١٠)
خاموشي خـوی کـړه چـي خـلاص شـې لـه آفتـه　　د جـرس پـه آواز هـر رهـزن خبـر شـي
اضـطراب د زړه تـر بـاغ صـنوبر باسـي　　پـه ګلشـن کـي چـي قامـت يـې جلـوه ګـر شـي(١١)

۴۳۱　بـې رهبـره هـيڅ کـار نـه کېـږي "حنانـه"　۳۱۴۲
پـر هغـه کاغـذ قلـم ځـي چـي مسـطر شـي

عشـق د عقـل لـه تـدبيره تـازه تـر شـي　　چـي نمنـاک شـي خـار د دې صـحرا نشـتر شـي
نـه وي خـوښ صـاحب کمالـه پـه تشـهير خپـل　　اوبـه رږغ نـه کـه(١٢) هغـه وخـت چـي ګـوهر شـي
پـه نامـه کـي مـي حـال ټـول د سـوي زړه دئ　　پـر ببړېـږم چـي قاصـد بـه خاکسـتر شـي

---

(١) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (٦) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (٧) چاپي دېوان: چي يې و وهي. (٨) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (٩) چاپي دېوان: اسمان. (١٠) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښې ور شي". (١١) دا بيت په اصل کي نسته. (١٢) چاپي دېوان: اوبه نه که رږغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه   ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې(۱)   ګوندي وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه   چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمر شي(۲)

۴۳۲ ستا د خط تعريف(۳) "حنان" کاږي ښايېږي
له قلمه که يې توی مشک و عنبر شي ۳۱۴۹

زړه ور پسله مرګه لا(۴) ډېر دلاور شي   د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي(۵)
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي   که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښځا خبري فتنې پاڅي   د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم   چې له سپي ښځه ډېر ځغلي زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بيدار شي   په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعيَ ښځا ده   لينده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشې کړي "حنان" له توره بخته
شپه که هر څو وي اوږده آخر سحر شي ۳۱۵۷

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي   هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي(۶)
تواضع که تا نه کړم خفه مه شه   چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي(۷)
چې غوڅ شوي وي(۸) په تېغ د يار د سترګو   د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي   چې د نفس له مقتضْى ځخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه(۹)   چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ   چې پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي   چې له ديده د اشنا دلته محروم شي(۱۰)

۴۳۴ له ناموې بغل ډک دئ نه يې لولي
دا په دا، نه چې در ياد(۱۱) د "حنان" نوم شي ۳۱۷۴

په جفا جفا مې زړه له تا لرزان شي   خپلې سترګې بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې(۱۲) نه راځي په سيل   که مې هډ زرې زرې لکه ښبان شي
عجب نه ده که په رحم چېرته را شي(۱۳)   د مېږي کره مېلمه ګاهې سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم   و مېږي ته نرۍ جوی(1) لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړي مي دي ستا د قدم خاوري ".(2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف.(4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه.تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو.(6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي" دئ ماته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي" وکيښ.(۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې.(۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.
(1)چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که يې.(۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک.(۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي
(۷) چا پي دېوان: چي يې.(۸)چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟.(۹) چاپي دېوان: د خوار زړه.(۱۰) چاپي دېوان:
د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار.(۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګنهده.(۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم — لکه پېښ چې د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورله بِه دئ په پېغور کي — اور ته ځکه ستئ تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ — کبر جن اشنا يې کله غوږ پر نيسي
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي — ۳۱۷۱

آراسته چې د مهرويو انجمن شي — دا نشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي — چې لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کې(۲) کميس د ګل له بويه په ځان واغوست — عجب نه ده نيلوفر غوندي کې(۳) تن شي(۴)
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي — و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چې واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه — د ګداى رزق(۵) ورکوي که سپى دښمن شي
که ګلاب يې په سيالۍ د مخ څه وايي — تر ساعته نه پايېږي(۲) د روغجن شي

۴۳۶ — زه "حنان" چې د اشناى په کوڅه ګډ شم
تماشه را ښخه هېره د عدن شي — ۳۱۷۸

څو يې(۷) ويني د خپل ځان خون بهانه شي — د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو — څو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر — چې د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي(۸) څو نه شي ځني ورکه — د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاځکي له دريابه — د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه(۹) هسي قوي ده — چې خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷ — طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چې د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي — ۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي — د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
د حرِص مار هسي زهر پکښي توی کړه — چې يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
د نَا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ — چې له ننګه د عالم(۱۰) يې هيڅ عار نه شي
بوى د عيش له حارصه مشکل کار دئ — د ښورې له مځکي ګل(۱۱) د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوې — اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چې رام شي(۱۳) — توند توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ — دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه
چې "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي — ۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي — تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري(1) — دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو(۲) — چې زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" ښله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: مات شي. (۲) چاپي دېوان: په غبږ کښي کړي. (۷) چاپي دېوان: په چښل يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته   تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه   پر چینه(۳) باندې هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه دېغ نه بیداریږي   بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹   هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي   ۳۱۹۹
چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي

په رخسار یې زلفې نه دي غوړېشې   و سپوږمۍ ته د لړمو دي لښې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو   زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومې د ګلرخو   غونچه طوره که د زړه وینې نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم   دې نمرود ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له مینې   ولې خان سترئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه   بېهوده د پند خرخې را ته وربشې

۴۴۰   له "حنانه" پټ په تُرکو پسې ځغلې   ۳۲۰۲
اې زاهده ولې حق ویل پوشې

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفې   همېشه به وي پرېشانه لکه زلفې
چې هوا د لعلو لبو کړې د تُرکو   هغه تل وي اوېزانه لکه زلفې
که تسخیر د عالم کړې او له مات شه(۵)   زړه به یوسې له جهانه لکه زلفې
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله   بر به خورې له زنخدانه لکه زلفې
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې   شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفې
چې غذا یې د زړه وینې لکه مشک وي   ځای په غېږکې که(۶) آسانه لکه زلفې

۴۴۱   که دې زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې   ۳۲۱۳
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفې

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي   چې په چینه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره   تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چې کښېږدم   دواړه سترګې پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـن بـې غِشـه مـی سـاقي و مـا تـه را کـړه　　چـي د یـار د ښـه دیـدن(۱) شـم مشـتاقي
تـر پخـوا عمـر عبـث را څخـه تېـر شـو　　راوړه ژر پیالـه سـاقي، پیالـه سـاقي
پـر پیـرو(۲) مـي کـړې ثابـت د کـاملانو　　رسـوي بـار و منـزل تـه عراقـي

۴۴۲　　هـم را پـېښ کـړې هسـي حـال و مـا "حنـان" تـه
چـي بـې یـاره بـل ځـای نـه شـم اوطـاقي　　۳۲۲۰

څـه بـلاوه سـتا د وروځـو پـه محـراب کـي　　چـي یـې وا چـولم زه پـه اضـطراب کـي(۳)
د دې جـور شـپه لکـه ورځ را تـه ښـکارېږي　　چـي بنـدي شـوم سـتا د زلفـو پـه تنـاب کـي
سـیاه بختـۍ لـه هـري خـوا یـم اچـولئ　　سـتا د زلفـو پېچوتـاب پـه پېچوتـاب کـي
څـه ګیلـه کـړې د سـپین مخـو لـه شـوخیه　　آرام نـه دئ چالیـدلئ پـه سـیماب کـي
آبرویـي پـه قناعـت سـره زیـاتېږي　　ګـوهر ګـوره تـږی پـروت وي پـه دریـاب کـي
نـه یـې اروم نصـیحت پـه غـوږو کـوڼ یـم　　را تـه مـه وایـه ناصـح د عشـق پـه بـاب کـي

۴۴۳　　دا تـر زلفـو لانـدي مـخ ګـوره "حنانـه"
چـي د لمـر تماشـه کېـږي پـه سـحاب کـي　　۳۲۲۷

تماشـه یـې د خـط بویـه(۴) پـه رخسـار کـي　　د ګلانـو پرېـواني وي پـه بهـار کـي
چـي مـي وسـوه کـل هډونـه سـیل بویـه(۵)　　د سـره اور ښـه ننـداره وي(۶) پـه نیـزار کـي
زلفـي ورو شـانه کـوه چـي آزار نـه شـي　　چـي هـزار زړونـه(۷) یـې اړ دي پـه هرتـار کـي
خـط و خـال و زلفـو سـترګو ریـز مریـز کـړم　　رحـم نشـته د دې ښـار(۸) پـه هنـدوبار کـي
پخپـل خـط پسـي یـې خپلـي سـترګي ګـوري　　کـه آهـو دئ آرام کـه پـه سـنبل زار کـي
دا شـبنم د ګـل پـر پـاڼي بانـدي پـروت دئ　　کـه خولـه د ګلرخسـار ده پـه رخسـار کـي(۹)

۴۴۴　　لـه "حنانـه" قـرار څـه غـوارې ناصـحه(۱۰)
چـي رسـوا کـړ دا سـتا عشـق پـه قنـدهار کـي　　۳۲۳۴

سـرو قـده خـوش انـدام راغـئ پـه برکـي　　لـه هوسـه نـه ځـایېږم پـه کشـور کـي(۱۱)
پـه سـپین مـخ کـي یـې سـرخي د لبـو نمـایي　　کـه شـفق را تـه ښـکاره شـو پـه سـحر کـي
چـي نرحـور کـه شـاپېری دئ نـه پـوهېږم　　دغـه نـور نـه موجـود پېږي پـه بشـر کـي
تنګـه خولـه یـې جـز لا یتجـزا ده.　　آب نـه پرېښـو دنـدانو یـې پـه ګـوهر کـي
درک یـې نـه کېـږي د مـلا پـه باریکۍ کـي　　خیـال لـه خیالـه څخـه وزي پـه کمـر کـي

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي   که یې و ویني تش عکس په ساغر کې

۴۴۵ په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه"
هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کې ۳۲۴۱

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې   نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي   جوهر داره زغره[3] تل لري په بر کې
بیده بخت کله ویښېږي زما په غبړ کې   سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي   وي په میو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو   د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره   هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶ چې و فا له تُرکو غواړې په مجاز کې
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې ۳۲۴۸

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کې   نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې
په مژګانو سرې[5] یووار ادا نه کړم[6]   قوت نه وي د پېزۍ لیندۍ په تیر کې
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مې چوي[7]   شفقت نشته د عصر په د مګیر کې
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي   ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی   تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کې
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم   چې له وهمه ارام نشته په نخجیر کې

۴۴۷ چې د یار پر تورو زلفو لېونی شوې
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې ۳۲۵۵

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کې   د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره   مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه   و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سرکښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه   څو به یې له دې دښمنه په هراس کې
چې نرۍ شي میاشت آخره شپه راخېژي   پټوه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي   د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸ له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه"
ګذران د زمانې شو په لباس کې ۳۲۶۲

---

(۱) چاپي دیوان: "نه چې نن را ته پېښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دیوان: آئینه دي. (3) چاپي دیوان: توره.
(4) چاپي دیوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دیوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دیوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دیوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یـو کامـل و وي کامـل تـه دا پـه حـال کـي　　اچـولئ یـم زه عقـل پـه جنجـال کـي
دا زمـا مشـکل راحـل کـړه د رمانـده یـم　　مـدام ډوب یـم پـه دا فکـر پـه دا خیـال کـي
چـي د څـه د پـاره خـدای جنـت پیـدا کـړ　　چي بنـه نه راځي(1) هر ګز زموږ په افعال کي
هغـه بـل کامـل جـواب هسـي شـان ور کـړ　　چـي بنـه فهـم دلیـل وکـه زمـا پـه قـال کـي
چـي رحـیم دئ هـم قـدرت لـري(2) پـر هرڅـه　　دنیـا ځـای کـه د یـوې ماشـي پـه بـال کـي
مهربـاني یـې عامـه عامـه ده پـر هرچـا(3)　　نـور یـې څـه کـاوه دوزخ پـه دا احـوال کـي

۴۴۹　　الٰهـي ګنـاه راعفـو زمـا "حنـان" کـړې
چي دي لطف کمی نه کـه پـه هیڅ حـال کـي(4)　　۳۲۶۹

کـه د حُسـن صـفایي نـه وای پـه ګـل کـي　　د عشـق شـور بـه هـو مره نـه و(5) پـه بلبـل کـي
کـه مجـاز د حقیقـت منظـره بـولې　　پـر تېرېـږه او طـاق مـه نیسـه پـه پُـل کـي
لـه اسـمانه شـکوه کفـر ده(6) خبـر شـه　　مراد تـه نه پرېږدي هیڅوک پـه جز و کُل کي
لـه نظـره مـي فـاني شـو سـاقي واړه　　نـه پـوهېږم څـه بـلا ده(7) سـتا پـه مُـل کـي
پـه لیـده یـې پېچوتـاب شـوم خبـر نـه یـم(8)　　څـه بـلا وه د شـوخ چشـمو پـه کـا کـل کـي
تـر حلقـو د زلفـو مـخ دي معلـومېږي　　کـه ګـلاب را تـه ښکاره شـو پـه سـنبل کـي

۴۵۰　　دا یـې لاس پـه حنـا سـره نـه دي "حنانـه"
مضمحل یې کـړه ټول زړونه پـه منګول کـي　　۳۲۷۲

سـتا د زلفـو کـاړکوتو(9) حلقـو پـه دام کـي　　یـو جهـان زړونـه پـرا تـه دي پـه ارام کـي(10)
تـار د زلفـو دي پـر مـخ ترسـم کـوږ بـه دئ　　مـزه دار وي کـوږ ترسـیم پـه خپـل مقـام کـي
سـتا د وروځـو لـه قبلـې خلـق جـار باسـي　　دا عجبـه، کـه زاهـد وي پـه اسـلام کـي
سـتا د سـترګو کاتـه بـه دي سـتا تـر سـترګو　　د بـادام د ګـل زېـب نشـته پـه بـادام کـي
کـه تقصـیر لـه مـا واقـع دئ عفـو وکـړه　　د بخښـښ مـزه نـه وي پـه انتقـام کـي
چـي خبـري...(11) کـړي واړه یـو دی　　د سـړي کمـال معلـوم شـي پـه کـلام کـي

۴۵۱　　لـه سـپین مخـو وفـا مـه غـواړه "حنانـه"
چـي و فالـه سـره نشـته پـه دا قـام کـي　　۳۲۸۳

لـه ژړلـو نـه خلاصـېږم(12) پـه هجـران کـي　　آب بـازي نـه شـي هیڅکلـه پـه توپـان کـي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي　　چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دېوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص که　　چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښې

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

وصل و هجر پر حيرانو سترګو يو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي(1) وصاف د لوته سياه چشم — له سپېد يه آهو رم که په دامان کي(2)
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي(3) — ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تندۍ له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زيان کي

۴۵۲ — لاس پر ملا د نامېندۍ کښېږده "حنانه" / طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي — ۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر وېښته مي د فاختې په څېر(4) کوکو که — چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خيال(5) د لبو بيا موند — د برېښنا رونېا مدام وي(6) په باران کي
ګرېوان و تره مهرويه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خيال که آهو ځکه — لوړه غاړه ده(7) نيولې په دامان کي

۴۵۳ — په هيڅ وخت يې له هجرانه نه خلاصېږي / "حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي — ۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو ديمن کي — چي پيدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان ښاخ د ياقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په ياسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده(8) — کښې يې ږده د نوو مياشتو(9) په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه يووړ — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسيح په شان دوا راکړه مرده يم — د حيات اوبه دي ايښي په دهن کي(10)

۴۵۴ — له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن / مرغلري کړې را تويي په دامن کي — ۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي — بيا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانيسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي(11) — لکه تخم د ريحان وي په اوبو کي
په يوه کاته مي زړه را څخه يوسي — کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپين والي آهو رم که په بيا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خيال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي مياشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نيسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبســم یــې زمــا پــر تــن هــومره[1] اثــر کــړي　　چي هر هډ غاښونه سپین کړه په زخمو کي
چي لـه میني توبـه ګار شم ژر پښېمان شم　　هـی توبـه کـار مـي بتـر شـو پـه توبـو کـي

۴۵۵ فارسي خوانو د حیرت ګوتي پـه غـاښ کـړې ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي کـه پـه پښتـو کـي[2]

د دلبـر د سـترګو خیـال مـي دئ پـه زړه کـي　　د خُتن د ملـک غـزال مـي دئ پـه زړه کـي[3]
سـتا د وروځـو خیـال مـي نـه ځـي لـه خـاطره　　ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نـــه خلاصــــېږم د ایـــام لـــه بدبختیـــه　　چي دا ستا د زلفـو خیـال مـي دئ پـه زړه کـي
شــکوه نــه کــوم دا ســتا لــه خــال و خطــه　　ګڼـه هـومره لـوی جنجـال مـي دئ پـه زړه کـي
هجـــران و ســـوم وصـــل غـــواړم حیرانېـــږم　　ګـوره څـه فکـر محـال مـي دئ پـه زړه کـي
بــې غیرتــه زړه مــي لاس لــه تــا نــه اخلــي　　سـتم جـور د هـر کـال مـي دئ پـه زړه کـي

۴۵۶ غونچــه شــي راتــه بــې ده د اور ســـکروټه ۳۳۱۸
اې "حنانــه" دغــه حــال مــي دئ پــه زړه کــي

څــه بــلا وه د ابــرو پــه دنبالــه کــي　　چي یې کښې یستم په آه و پـه نالـه کـي
څـه دعـوه بـه کـه آهـو[4] دا سـتا لـه سترګو　　معجــزه نــه وي پــه هــره ګوســاله کــي
چــي یــې زړونــه رانیــولي وو پــه حُســن　　ور معلـوم شـوه اوس د خـط پـه قبالـه کـي
مــا وې نــوش بــه کــړم شــکري ســتا دلبــو　　زهـر راکـړه دا سـتا عشـق[5] پـه نوالـه کـي
د اســمان ښیښــه خــالي پاتــه شــوه ولــي　　د عشـق مـی نـه ځایېـده پـه دا پیالـه کـي
غــرور زیــات لــري نــوخط تــر ســاده رویــو[6]　　د چـین مشـک نـه وي پـه هـره غزالـه کـي

۴۵۷ یار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[7] ۳۳۲۵
"حنـان" رنګـه مـه شـه څـوک پـه کشـاله کـي

سر یې پور ته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي　　هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستا نه کي
چي شانه یې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه　　دغـه تـوره شـپه پخـوا وه مـا لیـدلې پـه شـانه کـي
خال دي هسي زه[8] بندي کړم چي له ځانه خبر نه یم　　حیرانېـږم څـه جـادو و پـه یـوه تـوره دا نـه کـي
لب دي لعل عقیق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده　　څه دولت دئ باري ایښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خیال بې ماوْی راشي[9] زما د زړه و کا شانې ته　　ولـي نـه لـوېږي لـه سـره دغـه لمـر پـه دا خانـه کـي
دا یې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو ښښتي[10]　　کـه آهـو ګـل د لالـه خـوري پـه دا هسـي دامانـه کـي

۴۵۸ که جلوه دي د یار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[11] ۳۳۳۲
دا په دا چي هیڅ رڼغ نه وي[12] د څراغ پروا نه کي

---

(۱) چاپي دیوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دیوان:
پارسي بان به د حیرت ګوتي په غاښ که　　چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (4) چاپي دیوان: څه دعوْی کوي آهو. (5) چاپي دیوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دیوان: "غرور زیات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دیوان: سور اور شو. (8) چاپي دیوان: هسي رنګ. (9) چاپي دیوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دیوان: زما د زړه په وینو ښښتي. (11) چاپي دیوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دیوان: رڼغ نشته.

چـي دي شَسـت زِه د کمـان کـړه پـه کمـين کـي   ارام نــه وکــړه هــيـڅ صــيـد پــه زمــين کـــي(1)
تـور زنګـي ناسـت و سـپوږمۍ تـه نـه پـوهېږم   کــه يــې خــال دئ جلـوه کانـدي پـه جبـين کـي
زلفـي خلاصـي کـړه چـي زړونـه واړه خـلاص شـي   ډېــر ډېــر بنــد دي ســتا د زلفــو پــه هـرچين کـي
د هــيـخ زړه کـــوتره نـــه پرېـــږدي و وار تـــه   رحــم نشـــته ســتا د ســتر ګو پــه شــاهين کـــي
دغــه ســتا د زلفــو بــاد ور بانــدي ومښـت   د آهــو نافــه خوشــبويه شــوه پــه چــين کـــي
لـــه قربتــه د ســياه چشـــمو حـــذر بويــه   تــوري ســترګي خلــل اچــوي پــه ديــن کـــي
۴۵۹ د "حنــان" د خــم قامــت شــرف پــه تـــا دئ   ولـــي وي قيمــت د ګــوتي پــه نګــين کـــي ۳۳۳۹

د عاشــق پــر رقيــب نــه رونېــږي ســترګي   لـــه ســايې ښخــه د دېــو تــورېږي ســـترګي
پــه وصــلت کــي يــې و مــخ تــه کتــاى نــه شــم   لـه ښايسـت يــې(۲) پـه رخسـار ښـوهېږي سترګي
ستا د خـط را تلـو رقيـب پـه سترګو ړونـد کـړ   د افعـــي(۳) پـــه زمـــرد ړنـــد ېږي ســـترګي
بــې اختيـــار يـــې و رخســـار تـــه کاتـــه کېـږي   د پتنــګ لــه شــمعي نــه چپېــږي(۴) ســـترګي
چـــي د غـــاښ لــه مرغلــرو يـــې محـــروم يـــم   د دريــاب پــه دود مــي(۵) تــل بهېــږي ســـترګي
دا د چـــا د راتلـــو زېـــرى(۲) خبـــر نـــه يـــم   چـــي مـــي هســـي(۷) پــه تلــوار رپېــږي ســـترګي
۴۶۰ دا لـــه غمـــه د کـــوم مـــخ "ميـــرزا حنانـــه"(۸)   لـــه ژړلـــو چـــي مـــي نـــه درېـــږي ســـترګي ۳۳۴۲

جګـــي جګـــي لـــه جفـــا کـــړه زړه خـــالي   تـــل بـــه نـــه وي زمـــا ژړا ســـتا خوشـــالي
چي يې زړه د خال و خط پـه خيـال(۹) اختـه شي   شـــي تـــرې پاتـــه مطـــول وي کـــه خيـــالي
د عاشـــق آه و فغـــان بـــه کلـــه اروي   چـــي پـــه غـــوږ يـــې(۱۰) د رقيـــب د پنـــد والـــي
چـي د عشـق د زمزمـې ږغ يـې تـر غـوږ شـي(۱۱)   نـــور بـــه نـــه اروي نيرېـــږ و فامفـــالي
و ديـــدن تـــه يـــې حيـــران دي عالمونـــه   کـــه ادنـــا دي، کـــه اوســـط دي، کـــه عـــالي
مړنــى ســړى پــه مــاتي کــي مــخ ســتون کــه   عاشـــق بويـــه(۱۲) چـــي آخـــر حُســـن پـــالي
۴۲۱ خپـل زړه ځيـري کـړه "حنانـه" کـه عاشـق يـې   پــه دا څــه کېـږي چـي ځيـري کـړې کـالي ۳۳۵۳

آه مـــي خـــط کلـــه لـــه قـــده آســـان اخلـــي   بـــاج لـــه ســـروي کلـــه بـــاد د خـــزان اخلـــي(۱۳)
شـــوخ مژګـــان رســـا کاتـــه ښکـــولي وروځـــي   دا نـــاوک هـــم دغـــه لا س دا کمـــان اخلـــي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفايې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۲) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښي مي غاښ پټ لکه صدف کړه   د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري   مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښي   دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي   دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۶۰

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلې   چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلې[1]
کږې وروځې کږې توري ایرانۍ دي   په تش دید یې د زړه ولي غوځولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و   چي آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ   رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ   چي کوټه مي ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم   پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کږلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې ۳۳۶۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ   لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ   دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ   په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم   چي په غبږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ   د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم   چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4]
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ   آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم   چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي   پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه   چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوکویني زړه یې داغ شي[6]   د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ   په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چي د عشق پر کانې سروي سولولئ ۳۳۸۱

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "د خپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب. (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ   که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنګ اندوه یې کاږم نه پوهېږم   چي یې غشی خطا دروغي ښکار لوېدلئ
دا عرق[1] پر سپین رخسار د ګلبدن دئ   که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ
د وصال د ګل په دید کله مړېږي   چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن[2]، غل در پسي دئ   لاس و پښې ځله ختلي[3] بار لوېدلئ
په حساب د سیم و زرو عمر بایلي   غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶   د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره
په سینه کي یې د عشق انګار لوېدلئ   ۳۳۸۸

ستا په سترګو چي له سترګو مي یې تللئ   نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ[4]
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده   له دا توري شپې هرګز نه یم و تلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو   د هیڅ ښکلي پر مخ نه یم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونیوه له هرځه   چي تعریف د خولې دي څوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ   چي سرو شونډو دي و مرګ ته یم بللئ
ستا د پښو په خاورو، خاوري دي د پښو یم   چي د پښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷   ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ   ۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې   خلقي دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وینو[5]   په رنجو د ناز دي سترګي تورولې
باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښې   نور د زړو[6] و ښکار ته چا وپارولې
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم   د وفا له خویه چا و درولې
آفرین را باندي و وایه ملکو[7]   چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ما وې زړه دي له ما یوو په سپینو غاښو   ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸   "حنان" و ژړل له ډېري نامېندیه[8]
ستا پخوا نېکی پر زړه چي تېرولې   ۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ   چي پیدا شوم عشق یې مه وای راښوولئ[9]
د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي   خدای هرګز په مینه مه وای پوهولئ
دا پر مخ یې خال و خط و زلفي نه دي   تور اطلس یې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترګو یې ګُلي خیال له ما یووړ   لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدی.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې(1) څوک سر لکه ګوی که په میدان کې — چې یې ما د نې سوارۍ جلب نیولئ
چې ببومه یې (2) له عشقه پارسایي ته — دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ ۳۴۰۹

له ګناهو څخه(3) نه کوي رم ولي — تل کوي پر زړه ستانو ستم ولي
په دنیا پسي اووه اقلیمه غواړي — او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځي لکه غشی — خدای ته نه شوي په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شي — دا چې اړوي وهلئ قلم ولي
توییوي مدام اوښې د مظلومو — نړوي د تن د ښوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلي پر کمزوري — زورور وته نه وهي دم ولي

۴۷۰ خرڅوي دین په دنیا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوي په دا غم ولي ۳۴۱۷

چې عاشق د عشق پر لار برابر درومي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي(4)
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم — بوی د ګل مې له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مې تر سر درومي
چې دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کې — له سیني څخه مې بوی د عنبر درومي
تول د زړونو ستا په خیال پسي عیب نه دئ — په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و"حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي
چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي ۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکې پیالې مې — چې په چښه یې(5) صد ساله مرده شي حې
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پې
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي(6) — پادشاهي په نظر نه راځي د کې
هسي جام د بېخودۍ را عنایت کړه — چې له فهمه مې فاني که همه شې
د اشنای د میني درد هسي سر سام کړم — چې دوا مې نه په ساز شي نه په نې
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کې — لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي(7)
تن پرور کله خبر دئ(8) په دا سوی ۳۴۳۰

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کې نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دیوان: له عصیانه څخه (4) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته (5) چاپي دیوان: په چښو یې. (6) چاپي دیوان: رباب دی.
(7) چاپي دیوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دیوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني ‌ ‌ ‌ دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده ‌ ‌ ‌ رېز مرېز یې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېوني دئ ‌ ‌ ‌ سر و مال(1) ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم ‌ ‌ ‌ چي دا هسي د رقیب شوم(2) خندني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي ‌ ‌ ‌ نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ ‌ ‌ ‌ د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳ ‌ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ
په کفارو کي زېب که مُسلماني ‌ ۳۴۳۷

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني ‌ ‌ ‌ اوس بې(3) کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته ‌ ‌ ‌ ژړ یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي ‌ ‌ ‌ چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو ‌ ‌ ‌ نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ ‌ ‌ ‌ دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه ‌ ‌ ‌ دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ ‌ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني ‌ ۳۴۴۴

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني ‌ ‌ ‌ کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره ‌ ‌ ‌ نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس(4) په تناره کي ‌ ‌ ‌ هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل دپاره ‌ ‌ ‌ د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو(5) مي اوښي ځي د یار له غمه ‌ ‌ ‌ بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي(6) یار په رقیب نه که ‌ ‌ ‌ دا په دا پر څښتن ګران وي سپي خوړوني

۴۷۵ ‌ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه(7)
له دې غمه غونچې څیري کړ پړوني ‌ ۳۴۵۱

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني ‌ ‌ ‌ غواړي خوند د هندوانې له مرغوني
د ریا زاهدژړا د خدای په کور کښي(8) ‌ ‌ ‌ قحبه کښېږدي(9) په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه ‌ ‌ ‌ تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه(10) ‌ ‌ ‌ ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به بې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېږه خويونه نه در ښخه کېږي | سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه | لقمه اخله(1) چې دي ننوزي په ستوني

۴۷۶ چې دي شعر نه غوړي باسي څوک "حنانه" ۳۴۵۸
د اشعار د آسو نسه(2) ملوني

د ښايست له مخې(۳) ځغلي سل فتنې | څو به راوړم(۴) ور ته تاب زه د سينې
يو ساعت مې بې ژړا نه دي دوې سترګې | نه پوهېږم چې کار بېز دئ که چينې
په سينه کې مې ټولېږي ستا غمونه | لکه جمع شي عالم پر سفينې
ستا د مينې ګرګ په هسې شان رنځور کړم | چې زهوب مې مدام درومي له اينې
چې رقيب دا ستا په در کي(۵) ځای پيدا کړ | زړه و سرې مې و راسته شوه له کينې
د ګلرخ د مخ په اور کې عيب نه دئ | که مې تن شي(۶) تار په تار لکه نينې

۴۷۷ په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم ۳۴۶۵
د "حنان" دي پاته شوي مهينې

دګلرخو له چا مه شه دښمني | کې له غمه ښخه مړ شي نې منې
هيڅ پر حال پوښتنه نه کړي د مهجورو | خدای دي نه کوري د دوی کبر و منې(۷)
د هر چا زړه له کوګله ښخه(۸) کاږي | چې جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسې راځغلي | لکه کور له ره چې درومي(۹) وطني
سپين غاښونې(۱۰) پر ګوهرو باندې نازکه | او لبان(۱۱) يې پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه ګلرخ(۱۲) بې تېغه | چې اغوستې يې قبا ده چمني
په زبان د خوبرويانو زه پوهېږم | ما د دې کبليو کړي ده شپني(۱۳)

۴۷۸ چې اغوستې يې د خط توره جامه ده ۳۴۷۳
د "حنان" رنګ شو په دا کُرګمنې

چې پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني | که رستم د زماني وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چې سره يو شي | هغه دم يې رويبار چپ شي(۱۴) تر ميان کښېني
په عرق يې هسې(۱۵) شان شي رخسار نرم | لکه پاڼې چې د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهمانۍ کړم | که يې خيال زما په زړه کې مهمان کښېني
چې بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته | ژر په ژړه پر اور د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دې ګلشنه والووت | چې شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

---

(۱)- ب: لقمه اخله، "بې ځايه اوړده حاشيه يې ور کړې ده "له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونيسه. (3) چاپي ديوان: له مخه. (۴) چاپي ديوان: څو را وړمه. (۵) چاپي ديوان: چي رقيب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي ديوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي ديوان: کبر مني. (۸) چاپي ديوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي ديوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي ديوان: سپين دندان يې. (11) چاپي ديوان: سره لبان يې. (۱۲) چاپي ديوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي ديوان: چف که. (۱۵) چاپي ديوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

479 کې یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني 3480

چې بتان شي هم صحبت د آئینې	یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو[1]	نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم	طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه[2] ځکه هسې	خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ[3]	فهم وکړه پر صفوت[4] د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي	په ایرو شي[5] شرافت د آئینې

480 چې د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه"
خوبان ځکه که[6] حرمت د آئینې 3487

یار هغه دئ چې ولاړ د یار پرېت[7] وي	که راحت ورته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور	د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره	همېشه یې دغه خوی دا یې[8] عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته	شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هرڅو جور و جفا له یارهویني	لا ور څخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله[9] نه ورته وایي	چې په سل طوره یې یار په ملامت وي

481 که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه"
د هغو سر فرازي به په قیامت وي 3494

څو دا مځکه اسمانونه بحر و بر وي	د ګلرخو استانه، زما دي سر وي[10]
کامراني په حیراني شي له ګلرخو	د دې باغ ګل د هغه چې لاس تر سر وي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي	په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر وي
د لاله په دود مې زړه د محبت وسو	د آه دود چې غوټه شي داغ د ځګر وي
چې په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که	و عالم ته به مخ روښی لکه لمر وي
ځای د امن مې هیچیري پیدا نه کړ	لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

482 بې له یاره په ګلشن کې تمام عمر
و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي 3501

نن مې بیاله غمه زړه را څخه چَوي	چې خوړلې د هجران د توري لوي[1]
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ	چې مدام پر هر زیارت لګوم څَوي

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته، د خطي نسخې په متن کې د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چې کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کې څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چې حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کې نشته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې دېوان يا حيوانان وي — پر هر ځای به باندي تول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ — چې مدام ځني بهېږي وينې زوَي
د کميس د خولو بوی بې(2) کله را شي — يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي — د هجران تشنک وهلي دي ککوي

483 — ۳۵۰۸
دي مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو
له فرياده د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي — همېشه به يې د ګل لمن بستر وي(3)
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو — د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې کړه عجب نه ده — که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې — هغه ګل غواړم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته — چې د ګل تولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي — پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 — ۳۵۱۵
چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر زړوي — بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وانښه په خوله تر ګوته نيسي — که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غواړم(4) نښايېږي — تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
نښادي نشته په خندا کې د ګلرخو — پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې — لکه تندره(5) په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم — بېهوده زاهد نمک را پړوي(6)

485 — ۳۵۲۲
له اسمانه پرېوا ته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله ياره(7) اړوي

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي — قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي(8)
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره — سترګې کې(9) بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما — عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره — تور خال يې د زړه په ورو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي — خوله يې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نريه ملا لري — زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هيڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز ٣٥٢٩
ځکه دا شيدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

د عاشق پر زړه اورونه بلوي — د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم — په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو — په غمزه ياغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي — لخ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه يم — دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقيبان يې [1] په خپل وصل سر فراز کړه — پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2] ٣٥٣٦
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مايل وي — د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4] — له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنيا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ — چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که — چي آيات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بايلي — که يې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د رابانديوکړه — رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي ٣٥٤٣
قند او کورت پر هغه يو وي چي جاهل وي

په دنيا کي به تر هغه څوک خُرم وي — چي ملګری يې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي — چي يې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9] — د کېميا خيال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
مور د عشق و غره ته شاده لګولې — له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپين مخ باندي تور خط د يار ضرر دئ[12] — خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي — چي په فکر د دينار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته ٣٥٥٠
چي په خيال د يار د وروځو مدام خم وي

---

(١) اصل: رقيبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي". (5) چاپي دېوان: هر يو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آيات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه". (10) چاپي دېوان: د دنيا خيال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ[1] چي ته یې یو جانان وي
هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي

خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي
د لبرېزي پیالي ډېر ساقي پاسبان وي

چي و باغ ته خرامان شي کله کله
هغه دم ګل آشفته نرګس حیران وي

که دي زلفي پر مخ پروتي باک یې نشته
دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي

چي یې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي
هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي

مدام غم تر لمن نیسم زړه تې[2] بولم
پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490
په قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي[3]
د میرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي
۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي
له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي

د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي
چي یې سر و آئینه ته[4] د زانو وي

چي خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو[5]
ځای یې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي

دُر د غاښو لعل د لبو بې[6] تلي څوک
چي یې کانۍ وي شبنم[7] ګل ترازو وي

د کرېږو ورځو تصویر به یې څوک کاږي
کې د توري په جوهر، قلم[8] د مو وي

چي په خیال د یار د قد د سروي بندي شي
د فاختې په شان یې[9] تل ذکر کوکو وي

491
دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي[10]
۳۵۷۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي
که آخر پسي د هجر زحمت نه وي

وصل و هجر د یار دواړه خور و ورور دي
په دنیا کي بې زحمته راحت نه وي

سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم
که یودم مې د ګلرخو صحبت نه وي

له وطنه څخه څه که دي د پلار وي
چي بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي

خواره نه دي هغه غوښې د بدن دي
چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي

که هر څو ښایسته نجل وي مخ دي واوري[11]
چي په ناسته په ولاړې[12] عصمت نه وي

492
ملامت کړه ځان د لې "حنانه" واروه
کانۍ کم د ترازو د قیامت نه وي[13]
۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښایي
رسا حُسن لره جور رسا ښایي

له حیا په آئینه کي کتای نه شي
که کوي بېګانګي له اشنا ښایي

که له لاسه مې نن بوی درومي د عطرو
چي خلاص کړئ مې دئ بند د قبا ښایي[۱۴]

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چي خدای قاضي محمد شفیع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئینې ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترګو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کانۍ د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

چي [1] تغير يې سپين مخونه کړه د ترکو
که يې و بولم خط توره بلا ښايي

چي له خياله و آفتاب ته سم نه ګوري
پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښايي

چي په آه د زړو يې کج واړه مژګان شوه[2]
کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښايي

493 په اکسير د زړو يې کلپ د زړه خالص کړه ٣٥٧٨
که "حنان" لافي وهي د کېميا ښايي

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنايي
ورکړه لار ګوندي به وکړي دوايي

تر الفت دا ستا د وروځو حيرانېږم[3]
چي يو موی يې تر ميان نشته جدايي

ملاقات ته دي حيران يم د مژګانو
چي هر دم سره کوي دلربايي

ستا د زلفو خيال ځنځير کړا تر غاړه
ځکه اوسم تمام عمر سودايي

ځنځير نه لوېږي د عشق و هري پښې ته
څو تېر نه شي تر مجنون په رسوايي

که عشق پټ ساتي عاشق[4] ور لره ښايي
کېمياګر کله کوي خود نمايي

494 رقيب بيا څه ور ته و ويل حيران يم ٣٥٨٥
له "حنانه" چي کوي بې پروايي

تمام عمر په غفلت کښي نا پکاري يې
لږڅه و ګرزه و خدای ته که هوښيار يې

که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس
په جنت کښي به له حورو سره يار يې

که اغزي د چا له لاري څخه واخلې
په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار يې

د ضعيف له اُوږو بار دَ لته واخله
په صحرا کښي د محشر به سبکبار يې[5]

چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6]
په جنت کښي به دا خل بې انتظار يې

که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو
په عرصه کښي د محشر به لکه مار يې

495 نصيحت و بل ته څه کوې "حنانه" ٣٥٩٢
ته پسې مدام د خلقو په آزار يې

چي يې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته يې
چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته يې

چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه يم
چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته يې

چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه يم
چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته يې

چي حيران ضعيف له درده هغه زه يم
چي پسې تل په آزار دئ هغه ته يې

چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه يم
چي د زړو په وړو هوښيار دئ هغه ته يې

چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه يم
تور کاکل چي يې تور مار دئ هغه ته يې

496 چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" يم ٣٦٩٩
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته يې

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه يې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه — که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه — که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړېوي له سترېزړه پوښتنه — چا بې اېښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم[1] په مینه کي هر ګوره
یار مې ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چي خبر یې د تلو وشو ناګمانه — لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چي یوسف مي شو ملګری له کاروانه — شو یعقوب زما د زړه پسي پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه — د ژوندون طمع مې وختله له ځانه

چي ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
ستر ګي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به شوک پر لاري وي ملګري — چي ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترېا به یې زړه نه غواړي خبري — په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري — اړوي به باندي تل د غم پتیري[2]

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چي پر سر مې را پرې نه و ته دبره[3]

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي — خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي — له سترېا به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې دېو و دد[4] ملګري سېر وي — پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چي ترې پاته شوم په کومو ستر ګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزي ښورم[5]

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم — چي نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم — نې له هجره څخه زه خیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم — دی پخوا را پوهېده چي دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای   په نغري کي بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مي ییلي[2] کالي خیري سر سرتور وای   په اندوه سره مي ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مي ترا وسه سر په ګور وای   ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای
صد رحمت دي وي د ده پر دا نايي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا يي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته   نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته   له دغه غمه مي شوه اِینه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته   په ناکام که چيري خلاصه کړي پسته
تف زما په اشنايي شه بېوفا يم
چي بې ياره لا ترا وسه ژوندی پايم

يار مي ولاړ شو په سفر پسي زهير يم   له دا غمه[4] تل اخته د ځان په وير يم
ريشخندي د هر صغير و د کبير يم   چي په غم لا د قليل و د کثير يم
زخمي کړئ ببلتانه دغم په تير يم   همېشه د دغي چاري په تدبير يم
چي تر کومه به بې ننګه يم بې عاره
چي لا طمع کړم د عيش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غريب کړي   د وصال ښادي مي يو وار په نصيب کړي
تللئ يار راسره وصل عنقريب کړي   مشرف په دغه ګل دا عندليب کړي
د هجران نا سور مي روغ په دا طبيب کړي   خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبيب کړي
په کرم سره د خوږو زړو دوا يې
چي لار ورکه کړي هغه پر لاري بيايې

و سيله مي کړې مجاز و حقيقت ته   خاموشي مي کاميابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طريقت ته   را تر غاړه کړې[7] ځنځير ستا و قربت ته
ډېر طامع دي يم د وصل[8] و شربت ته   بې پوښتني مي لار و کړې[9] و جنت ته
غير خيال مي کړه له زړه ځخه جارو ته
دغه زهر مي که[10] په ستوني کي دارو ته

---

(١) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه
(5) چاپي دېوان: -
چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې   ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مې خیرې زړه رفو کړې روبرو مې آئینه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې فسادونه مې له زړه څخه جارو کړې
بې ویلو مې پوره هره آرزو کړې ما "حنان" د بیم په اوښو کې لاهو کړې

497 که مې چیرې یې بللئ له اخلاصه ٣٧٤٣
په کرم مې کړه له غشه(1) سینه خلاصه

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ څو په بحر د عشق زه یم کښېوتلئ
زړه مې هیڅکله آرام نه دئ موندلئ په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ
د ګرداب په میان کې ګرزم لکه خلې

آبادي مې د تن مینې کړه اوجاړه چې هستي مې وه د صبر(2) هغه ولاړه
چې د عشق محکم ځنځیر شو را تر غاړه د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو یې دئ هان نتلې

وصل و هجر د دوو کانو تر میان کړم بېلتانه یې په ژوندون پوري حیران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبیر د ځان کړم د دې هسې رنځ علاج په څه درمان کړم(3)
چې پر زړه یې یم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار یم بېلتانه یې مدام سوئ په انګار یم
ډېر په وصل کې(4) له هجره ناقرار یم همېشه سترې ستومان پر دغه لار یم
د فراق غمونو ښه یم پېژندلئ

چې مې یار را څه تللئ دئ عالمه له اندوه یې(5) نه پر غریم نه پر سمه
دا بلا چې مې پر سر اوري له کمه(6) حیرانېږم چې لا مړ نه یم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ(٧)

یار مې قصد د سفر وکړ سوربدو ته دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته(٨)
ځان مې نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته اوس راضي یم د لعنت و بارېدو ته
چې تر اوسه مې ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنایت کړې ضلالت مې کل بدل په هدایت کړې
مشغولا مې د قرآن په تلاوت کړې له جمله فسق وفساده مې نفرت کړې
د هغه په روی چې تا دئ راستولئ

---

(١) چاپي دیوان: له غشو.(2) چاپي دیوان: د زهد.(3) دغه نیم بیتی په اصل کي نسته(4) چاپي دیوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دیوان: له فراقه(6) کمه = کومه(7)چاپي دیوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پایېدلئ ".(٨) دا بند په اصل کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیـــا لـــه اشـــتغاله امـــان را کـــړه ‌ ‌ ‌ ‌ لـه هوسـه لـه عیشـو مـي بېنـوا کـړه
پـه خپـل فضـل سـره تـرک زمـا هـوا کـړه ‌ ‌ ‌ ‌ لارزمـا و خپـل قربـت تـه را پیـدا کـړه

امیـــد وار دي یـــم و در تـــه درېـــدلئ

څـو بـه ګـرزم پـه عـالم کـې تـازه تـر ‌ ‌ ‌ ‌ چـي اشـنای را څخـه ولاړ شـو پـه سـفر
د بخـــت نخـــل مـــي وکـــړئ[1] دا ثمـــر ‌ ‌ ‌ ‌ اوس "حنانـــه"دا مقـــال کـــړه مختصـــر[2]

۴۹۸ ‌ ‌ پـه لاس نـه درځـي اشـنای پـه سـفر تللئ ‌ ‌ ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څـه وخـت څـه زمـا نـه شـوه را پیـدا ‌ ‌ ‌ ‌ پـه نـاحق، پـه ظلـم هـر سـړی رضـا[3]
پـه ښـکاره کـوي ناحقـه هسـې چـاري ‌ ‌ ‌ ‌ چـي نـې شـرم شـي لـه خدایـه نـه حیـا
د یـوې روپـۍ چـي خپلـه نفعـه وینـي ‌ ‌ ‌ ‌ د بـل سـل روپـۍ کـه زیـان شـي، لـه بـلا
پـه یـوه سـودا کښـي سـل قسـمه و خـوري ‌ ‌ ‌ ‌ د ایمـان پـه فوتېـده بـې محابـا
نـه غنـي انصـاف لـري نـه مفلـس دواړه ‌ ‌ ‌ ‌ هـر سـړی ظـالم پخپـل قـدر تنهـا
کـه محکـم شـي د دوو کسـو تـر میـان کښـېني ‌ ‌ ‌ ‌ بـې مرضـی یـې هرګـز نـه زده بلـه خـوا
ګناهو نـه صـغیره کـه کبیـره دي ‌ ‌ ‌ ‌ هسـې کانـدي تـه وا نـه لـري جـزا
هـم زنـا، ربـا، غیبـت دائـم الخمـره ‌ ‌ ‌ ‌ لواطـت خـون د سـړي ګڼـي روا
هـیخ پـه کشـر کښـي ادب نشـته لـه مشـره ‌ ‌ ‌ ‌ نـه شـرمېږي پـلار لـه زو، زوی لـه ابـا
خپـل عمـل د نیـک و بـدو دلتـه تـول کـړه ‌ ‌ ‌ ‌ د قیامـت پـه تـرازو کښـي نشـته غـلا

۴۹۹ ‌ ‌ الٰهـی لـه هسـي قومـه نجـات ور کـړې
و "حنـان" تـه پـه خپـل فضـل ربَنـا ‌ ‌ ۳۷۸۱

؟ ؟ ؟

عمـر درومـي پـه شـتاب ‌ ‌ ‌ ‌ دم قـدم دئ پـه حسـاب[4]
تـه تـر څـو بېغمـه ناسـت یـې ‌ ‌ ‌ ‌ مشـغول یـې پـه خـورد و خـواب
دا سـتا کـار نـه پـوره کېـږي ‌ ‌ ‌ ‌ ګـاه نیمګـړی ګـاه کریـاب
کـار دي سـم د دنیـا نـه کـړ ‌ ‌ ‌ ‌ او د دیـن دي کـړ خـراب
پـر نـس هـیخ نـه معلـومېږي ‌ ‌ ‌ ‌ کـه پـه و خـورې شـهدناب
هـر چـي ور شـي واړه ډوب کـه ‌ ‌ ‌ ‌ جـوړ کاسـه د ده ګـرداب
رحـم نـه لـري هیڅکلـه ‌ ‌ ‌ ‌ نـه پـر شـیخ و نـه پرشـاب
تـل پـرده د پیـرۍ کانـدي ‌ ‌ ‌ ‌ پـه وسـمه و پـه خضـاب
نـه دي شـرم شـي لـه خدایـه ‌ ‌ ‌ ‌ نـه حیـا کـړې لـه احبـاب
تـه هـم زوی د فرشـتې نـه یـې ‌ ‌ ‌ ‌ چـي دا نـور بـولې دواب
پـه ظـاهر لکـه سـپین زر یـې ‌ ‌ ‌ ‌ او بـاطن لکـه سـیماب

(۱) چاپي دېوان: ورک کړئ (2) چاپي دېوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښایي ... چې پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه ... دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شې ... هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو ... بوخت یې لکه قصاب
باز چې غوښې تل د قام خوري ... ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده ... د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ ... ځه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو ... ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که ... نیم نفس لکه حُباب(1)
چې له هره کبرجنه ... تل بېزاره دئ وهاب

٥٠٠ ... کې په غوږ کړې دا څه دُر دي ... ٣٨٠٣
د "حنان" ویل خوش آب

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل ... څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کان ؤ ... د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مست ؤ ... ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل(2)
بل رحمان سرېښی د پېښور دئ ... په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال خټک ویل کل نصیحت دئ ... په ظاهره مسخرې دي یو د بل(3)
بل عبد القادر شاعر د خوشحال زوی ... ښه دېوان(4) یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر ... څه به وایم نا سفته(5) دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و(6) ... ښه آبدار دُر یې له ژبې(7) تویول
ملاحسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کې ... جوړول یې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې(10) ... په هر بیت سره یې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح ... ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل(13)
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14) ... آفرین دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کې ډېر استاد و ... سیال یې نه و د خپل عصر د ویل(16)

---

(١) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کې د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې ... هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کارکړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کې په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ(1)   په تکلیف تیاروي واړه غزل(2)
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وایي   ډېر ښه پوه دئ د بیتو په نښلول(3)

501   د سکوت(4) مهر پر خوله کښېږده "حنانه"   3819
ځه غرض دي دئ(5) د خلکو په ښوول

؟ ؟ ؟

نه رسېږي ستا و وصف ته(6) دلیل   عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروۍ چي دي شوه پورته   د کسرٰی پر ډمامه یې و کیښ نیل
و لوبي ته دي د عقل چاره نشته   د در خاوري دي رانجه کړې جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللې پورته   ستا و لور ته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ   ګفتګوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبرې(7) در ته وکړې   ځوک د ګوی ځوک د مګوی د ځو وکیل
در ته وې ښو وې واړه د سِر خبري   ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست   ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و   که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته   دا آدم صفي قبول شو په تعجیل(8)
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند   چي ور وېښو دغه ستا مدد سبیل(9)
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و   له سره اوره چي سالم و ووت خلیل(10)
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو   او فرعون یې کړ غرق په رود نیل(11)
د عیسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و   که یې ستا اسم پر ژړه نه وای دلیل(12)
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته   ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل(13)
برکت و واړه ستا خیر البشره   چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل(14)
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي   له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي   د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقیل(15)
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره   خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل(16)
هېروه مي مه هر ګز ابو القاسمه   هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل(17)
له فرمانه چي دې(18) سر غړاوه څه شو   په قیامت به شرمنده پاځي ذلیل(19)
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره   حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل(20)
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي   میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل(21)
چاچي نه وکړ باور منافقان شول   چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل(22)

502   د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه"   3844
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل

؟ ؟ ؟

(١) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته.(4) چاپي دېوان: د سکون مهر.(5) چاپي دېوان: څه غرض لرې.(6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته.(7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته.(18) دې: دي یې.(19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري　　نږدې که لیري ور ته نولېږم[1]
په مخ گلابه، زیات له آفتابه　　د مخ و تاب ته دې کباببږم
زلفي عنبره، په قد عرعره　　باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انگبینه　　په خوی شېرینه بې تا کهېږم
د پسرلي گله، زلفي سنبله　　مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم　　بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله　　زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمگینه په زړه حزینه　　ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، گلاب رخساره　　پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم　　مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه　　ابرو کمانه، کاږه مژگانه
یم دې ویشتلئ، په تیر پېیلئ　　په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر گل خندانه، مخ ارغوانه　　تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳　　"حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم
پره زړه نا سور یم چې نه رغېږم　　۳۸۵۸

؟　؟　؟

څو غافل گرزي انسان　　په خپل ځان پوري حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ　　حذر نه کړې له عصیان
ته الا لِیعبُدُون یې　　د خوړو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده[2]　　په خطا پسې روان
همېشه د رزق د پاره　　مرور یې له اسمان
کُل شَیٌ هَالِکٌ دئ　　الا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ　　نَه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ　　دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ　　پر واړه ذېروح یکسان[3]
فهم وکړه لږ منزل دئ　　ستا تر گور تر گورستان
مه کړه خوب د بېغمی ته　　پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې　　چې سر کاږې له فرمان
په پیری عبادت نه شي　　گټه اوس په کار ده[4] ځوان
چې پیدا بنی آدم دئ　　زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازي نه یې　　ستا په رنگ دي صد چندان[5]

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) چاپي دیوان: دینار. (3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان". (4) چاپي دیوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ　　　　اسمان ژرنده سرګردان
ژر به ورسې تر مطلبه　　　　ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو　　　　واړه ولاړ ځنې پرېشان
که ما قبل و که بعد　　　　تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته　　　　واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ　　　　وزه ته له دې زندان
لِلانسَانِ عَدُوا دئ　　　　ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې　　　　چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو　　　　واړه ولاړ په زړه پرېشان

٥٠۴　　　نصیحت و ځان ته وکړه　　　٣٨٨٣
بل ته څه وا یې "حنان"

؟　　؟　　؟

بیرته ځغلې در بدره　　　　خبر نه یې نا خبره (1)
غابن و تلئ ږیره سپینه　　　　په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه　　　　نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګمان(2) غاپې　　　　له ما بنامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي　　　　هیڅ نه اروې کور وکړه
عبادت ته خدای پیدا کړې　　　　ته خوردن کړې ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري　　　　تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه　　　　بیده پروت یې بې اثره
مغروری لېونی کړئ　　　　ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې　　　　چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه　　　　پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازده دي　　　　د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه　　　　د یوې ونې له بره
ته په څه د چندن بناخ شوې　　　　چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې　　　　په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنګ کې　　　　پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده　　　　دستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) دا برخه په اصل کې نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چې و بل ته وا ډېره.

پر عاجز مېږي قدم ږدي — خبر نه يې له داوره
همېشه د بل و زيان ته — ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته — د دنيا په کار کي غوره
د دنيا په زيان نامرده — شي له خدايه مروره
له بنده ښځه شرمېږي — نه له خدا ښخه، کافره
خداى په هر نفس حاضر دئ — ته ګناه کړې بې هنره
لږ ښځه و ګرزه و خداى ته — توبه و کړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غوږ کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره ۳۹۰۸

چي د حق پر در رويدار بابا ولي دئ — خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ[1]
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ — حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سليمان رنګه يې دي تر حکم لاندي — انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غيبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو — د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي — د وليانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر يې خاوري سره زر کېږي — هغه ښوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ — هم يې فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هيچا ښخه نه که — مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنګسه دربانديي در شي تر ده ورشه — چي له خوا، يې سروکار بابا ولي دئ
چي يې ښوک قبر ته ورشي فيض مومي — چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف يې هغه رنګ لکه په ژوند و — ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ
هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي — پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندې فيض د حق اوري — له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي — ناز بردار پر لوى دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دى پوهېږي — په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۲ زه "حنان" يې په اخلاص يم د در خاوري
په پيرانو کښي ابدار بابا ولي دئ ۳۹۲۴

(قصيده)

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه[2] — غابښ په خوله کښي نشته عمر ولاړشو نه راځينه[3]
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته — زه هم پسې ځم توښه مي نشته يم غمګينه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف — نقد بخښ لرې دا جنس مي رانيسه متينه
را ښځه عمر شو په لهو په لعب کښي — نه را ښځه وشو کار د دين هرګز په مينه

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه‌دا قصيده نه‌لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لرم عمل لایق چې در یې ورېم درګاه ته
ته مې پرده وکړې یا ستار العالمینه

غرق په ګناهونو یم امید مې تاته ډېر دئ
ته مې لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه

تادي فر مایلي چې لا تقنطو خوشحال یم
فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه

ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره
هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه

پټ کړه قبایح مې د اعمال له دښمنانو
ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه

ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم
خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د بو لعینه

هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښې
پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه

وقت د زکندن مي له شیطانه په امان کړې
مژده لا تخافو را باندې وکړې له یمینه

ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده
ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه

عیب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مي کار دئ
ړوند له خپله عیبه یم اِلٰهُ العالمِینه

دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه
بحر د احسان لرې حبیب التوابینه

ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه
تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه

و مې نسه لاس زما دستګیره افتاده یم
نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه

را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې
ډېر ډېر وارخطا یم یا امان الخایفینه

لار چې مستقیمه پر هغه مي برابر کړې
هسې لار چې ورشم تر خاتم النبیینه

ډېر په ګناه بار یم سترګي نه لرم و تا ته
ته مې عذر وغواړه د لیل الحائرینه

نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که
بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه

ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق
هلته مي جار باسې په خپل فضل له سجینه

روح چي مي له تنه څخه وزي ذوالجلاله
ته یې په کرم ورسوه تر علیینه

نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولئ
ته مي پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷

ډېر مي دئ امید زما "حنان" تاته رؤفه
مه مي کړه نامېنده یا اِلٰهُ العالمینه

۳۹۴۹

۹ ۹ ۹

الٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې
په عطا په کرم حل المشکلات یې[1]

نامېندي ده ستا له دره څخه کفر
د هر چا د غم کافي المهمات یې

ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه
عفو کړونئ د همه وو خطایات یې

څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم
ته خالق د اوو مځکو سماوات یې

بې بدۍ بل عمل نه را څخه کېږي
ته خبر په واړو سِر و خفیات یې

خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله
دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

(۱) دا مناجات په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هـیڅ سـړی نـا امیـد نـه ځـي ‌‌ — زه هـم نـه ځـم تـه واهـب العطایـات یـې
کـار زمـا غریـب پـه خپـل فضـل پـوره کـړه — لاس مـي و نیسـه رفیـع الـدرجات یـې
پـه کـرم مـي د مهـم قفـل را خـلاص کـړه — یـا فتاحـه تـه کاشـف المشـکلات یـې
خواسـت بـې تـا لـه چـا روا نـه دئ کریمـه — بـې لـه شـکه تـه سـامع المناجـات یـې
لـه عدمـه آدم جـوړ کـړې تـه قـادر یـې — ور کـوونئ و ذرې تـه د حیـات یـې
منـزه یـې لـه ادراک، لـه وهـم و فهمـه — مبـرا د چـون چـرا د کـم و زیـات یـې
وَلَقَـد کَرمنـا تـا دي فرمـایلي — و انسـان تـه بخښـنده د کرمـات یـې
نفس ظـالم دئ، زه مظلـوم غـور مـي وکـړه — تـه غیـاث د مسـتغیثو هـر اوقـات یـې
زمـا توبـه ده ذوالجـلال والاکرامـه — د هغـو لـه دیـده تـه چـې ځنـي مـات یـې(1)
تـا ویلـي دي فلاتَنهَـر، سـائل یـم — زمـا حاجـت را کـړه لایـق د دې صـفات یـې
مـا رسـوا نـه کـړې پـه ورځ د حشـر و نشـر — عفـو کړونـئ د ګنـاه پـر عرصـات یـې
مـا عاصـي دیـن پـه دنیـا دئ بـایلولئ — تـه دلیـل د حیرانـانو د حـالات یـې
زرغـو نـه ګیـاه پیـدا بـاران پـر و کـړې — تـه صـانع د همـه وارو مصـنوعات یـې

۵۰۸ — د "حنـان" حاجـت پـه خپـل فضـل پـوره کـړه — ۳۹۷۹
قبلـوونئ د دوعـا پـه هرسـاعات یـې

﴿فالنامه﴾

پـه نامـه د پـاک الله کـړم ابتـدا(2) — بـل پـه نعـت د رسـول مجتبـٰی ﷺ
دایـره د فالنـامې د دې کتـاب — نوشـته پکښـې مطلـب دئ د هـر بـاب
څـوک کـه فـال پـه دایـره کـې نیسـي ګـوره — هـم الحمـد قـل هـو الله وایـي وروره
نـور دې ګوتـه پـه یـوه خانـه کـې کښـېږدي — مخ پـه کښـته دې حسـاب کـه لـوړ دې پرېږدي
حـرف دې کـاږي پـر کاغـذ یوولسـم — چـې ور و رسـي تـر پایـه پـوري سـم
دایـره دې بیـا لـه سـره راشـماري — چـې یـې مـراد د زړه تـر سـره کـه بـاري
حـرف دې بیـا یوولسـم شـماري نیکرایـه — چـې نیـو دئ وي حـرف تـر هغـه ځایـه(3)
او دا لـوړ حسـاب دې لـوړ کـاږي دینـداره — پـر هغـه بانـدي چـې کښـلئ وي لـه واره
د غـزل د سـر مصـرع بـه شـي تـري جـوړه — مګـر تـه غلـط شـوې مـه کـړه ماتـه غـوره
هـر مطلـب چـې وي پـه زړه کـې وایـه کېـږي — پـه ویلـو یـې د فـال ښـتن پـوهېږي

۵۰۹ — د هـر چـا دي خـدای حاصـل د زړه مـراد کـه — ۳۹۸۰
دا "حنـان" دي پـه یـوه الحمـد یـاد کـه(4)

---

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید
چې سلطان العارفین و هویدا

هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي
او عاصیان که سره جمع ربنا

فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي
زه به و ګرزوم واړه له دا خوا

د سلطان ابو سعید مرید حاضر ؤ
چې یې وا وریده په غوږو دا وینا

و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ
د حضرت بازید له قوله په رښتیا

سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده
چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا

هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه
له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی

د بازید بسطامي له لاسه نه شي
د عاصیانو خلاصېده ده تمنا

تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه
وې لید له ورځ د حشر تن تنا

په هغه شان عاصیان واړه سره جمع
چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا

چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو
چې له مخه یې پر هر لور تجلا

او د نور په ځنځیرو یې و تړلي
ملائکې په حساب وې زر اویا

امر وشو له خالق بېچګونه
چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما

چېري نه وي چې ګُذر وکه دوزخ ته
او کفار ځني بېرون که سر تر پا

چې سلطان ابو سعید له خوبه وېښ شو
وې ویل چې آمَنا و صدقنا

ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي
بې له شکه ناز بردار دئ د مولا

د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي
دغه حرف چې بایزید ولي الله

۵۱۰ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ
ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا ۳۹۹۸

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني
چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا

شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ
چې حب نه لري په زړه د دلربا

په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو
له هډوکي بنیۍ ډکه بولئ دا

په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو
لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

۵۱۱ چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ۴۰۰۳

؟ ؟ ؟

---

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــــه عـــــدد د ابجـــد بـــــه درتــــه وایـــم　　یـــو څـــو چیـــزه برابـــر دي پـــه حســـاب[1]
کـه کشـمش دي کـه نخـود[2] پـه حسـاب یـو دي　　هـــم بنګـــي او ملحـــد[۳] یـــو دئ پـــه دا بـــاب
د درازو د بېعقـــــــل[۴] عـــــــدد یـــــــو دئ　　هـــم کاکـــل و ګـــژدم[۵] یـــو، مـــه کـــړه عتـــاب
د عـــدو او د ســـګ[۶] یـــو رنګـــه عـــدد دئ　　خواجـــه ســـرا او خرســـیاه[۷] ســـره تنـــاب
هم صـهبا او پیالـه مـی[۸] پـه یـوه رنګ دي پـه　　قلعـــه بـــرج[۹] هـــم برابـــر پـــه دا اســـباب
حســـاب کـــي دغـــه لـــوک او مایـــه[۱۰] یـــو دي　　هـــم دغـــه رنـــګ برابـــر ســـهو حســـاب[۱۱]

۵۱۲ ﴿د کال نو مو نه﴾[۱۲] ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنګ دئ　　پس لـه دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ　　"بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه یې هم پر څنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه　　کـه دي نـه زده لـه مـا واروه دا فرهنـګ دئ[۱۳]

۵۱۳ ؟ ؟ ؟ ۴۰۱۲

اوربـدو مـي چـي یـو ښـکلی لکـه لمـر و　　وا یـې خیسـت لـه یـوه تـوره ډېـر عبـرت
وې یـې تـه یـې تـوره شـپه زه لکـه ورځ یـم　　پـر چهـره دا سـتا د مـخ راځـي حسـرت
تــور وې دواړه د یـــوه آدم اولاد یـــو　　تــه پرڅــه کــوې لــه مــا څخــه نفــرت
کـه زمـا د رنـګ یـو څـاڅکی پـر تـا وشـي　　هغــه ســتا د حُســن خــال شــي د کثــرت
او کـه څـاڅکي پـر مـا وشـي سـتاله رنګـه　　تمــامي عــالم مــي پــیس بــولي صــورت
مــې بایــد چــي زه لــه تــا څخــه کنــار شــم　　تــه پرڅــه هــومره انــدوه کــوې حســرت

۵۱۴　　دا قطعـــه "حنـــان" ویلـــې پـــه رښـــتیا ده　　۴۰۱۹
ګونـــدي واخلـــي مهرویـــان ځنـــي عبـــرت

﴿قطعه﴾[۱۴]

چـــي مـــي و کاتـــه پـــه رای و پـــه تـــدبیر　　نشـــته بِـــه تـــر خاموشـــي زیـــاتي خصـــلت
هســـي نـــه چـــي ســـترګي و ګنـــډه خولـــه بنـــده　　چـــي مقـــام یـــې وي هالـــه کـــړه مقالـــت
کلـــه بحـــث کـــړه د علـــم ګـــاه درس وایـــه　　چـــي پکښـــې وي امـــر و نهـــي د لالـــت

۵۱۵　　ګـــاهي شـــعر ګـــاه شـــطرنج ګـــاه حکایـــت کـــړه　　۴۰۲۳
پـــه قـــدر چـــي طبـــع نـــه کـــړې ملالـــت

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212.
(۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسیاه=876. (۸) صهبا=پیاله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مایه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ　　چي دی و په هغه علم کښي کامل
چي بهتر دئ موسیقي علم تر نظم　　ده وېل زه یم په دا دواړو کښي عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته　　اورېده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي　　هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چي زینت په زېور کاندي　　د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ　　دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې　　چي زېور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ　　کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲　　دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه　　۴۰۳۲
مـا "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1)

۹ ۹ ۹

دا ثو کاره له دا ثو طایفو نه شي　　دا خبره آزموده ده په ثو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه　　رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شېرازي ثخه مه غواړه　　نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کي رحم هرګز نشته　　نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمېری صبر　　طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښانه ثخه مه غواړه　　نه به چیرته بلوڅ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کي حیا شرم　　نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷　　دا قطعه به مطوله وه "حنانه"　　۴۰۴۰
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره

۹ ۹ ۹

﴿سراپا﴾(2)

اې چي زړونه وړې له شاهه له ګدایه　　خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم　　په دا باب کي له خرواره موټی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي　　له دریابه که یو ثاڅکی ولاړ شي، ثه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر　　ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یوه سروه ده نازکه　　په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، ثه قد دئ او که نخل د ارم دئ　　که د ګل ښاخ دئ چي زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شاني که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفي یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکي دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د ځورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانېې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کي
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کي

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګي، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګي دي مستي ځني تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایي څه د باڼوګانو په غضب کي
وي مدام د خونرېزۍ په طلب کي

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کي رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځني تویېږي
صفا یې په نزاکت ځني څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځني و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کي ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتي د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکي ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

---

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډې چې د زړه وينې(1) خوراک دئ
له اندوه يې د غونچې پرسينه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
په تنګي يې غونچه و ايسته له شکه
خوله يې مه بوله يوه د ميم حلقه ده
چې و مرګ تې(2) رسولې خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
و بوسې ته يې نيولې ما، شومي ده
غاښ يې دُر دئ د عدن بې لا قيمته
چې په تش آرزو يې خلاص شوم له زحمته
دا څه غاښ، په تجله يې لبان وسوه
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا يې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې(3) مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
ولې طعم يې دئ له ناکه يو په سل
وه، څه زنې ده هيڅ رنګه تعريف نه شي
کې د خيال په خوله کې و نيسې او به شي
سپين غبغب چې يې له موجه مالا مال دئ
او لو بدلئ ګويا يو پر بل هلال دئ
چې ښايست يې په هردم و وهي موج
لوتوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وايم يوه قبه له نوره
خوشبويي يې په زور يووړه له کافوره
غاړې(4) نه ده ګلداني ده د بلور
چې په تش آرزو يې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د ميو صراحي ده
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده او به پکښې ښکارېږي
دا زما په خوله يې کله تعريف کېږي
دا سينه ده که د څورلسم مهتاب ده
که تخته د سپينو زړو که سيماب ده
تر وربښمو يې پسته هسې سينه ده
و بغل تې(5) د زاهد خوړينه اينه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
لکه سنګ چې په اوبو که ليده کېږي
دوه ساعد يې دواړه شمع کافوري دي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
خَلقې يې په ديدن پسې توپان دي
څه مړوند چې څوک يې نه لري اصلا
يو يې وړه ضيا له لاسه د بيضا
پرېنجه باندې دلاس پروته حنا ده
پر نقره باندې ورقه د طلا ده
ګوتې نه دي نوي مياشتې سره تولې
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان يې لس غوټې دي د ګلابو
چې رنګ شوي دي په وينو د احبابو
څه تعريف به و کم زه د هغې ملا
چې په خيال کې نه کښېوزي د هيچا
زي(6) په خيال کې ضعيف شوئ هسې رنګ يم
چيري و وينم مېږې ځنې پر ځنګ يم
وه، څه ملا ده لکه موى هسې باريکه
پر مېږي يې کړه د صبر لار تاريکه
نس يې مه بوله پېروى دئ د شير
که صندل دئ له شيدو سره خمير
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ
يو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وينې=ويني يې. (2) تې=ته يې. (3) زنې=زنه يې. (4) غاړې=غاړه يې. (5) تې=ته يې. (6) زې=زه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهین دئ ناف یې
په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ

مه بوله غوټۍ ده د سمن
که نافه ده دا له مشکو د ختن

دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم
ننباسي جمع زړونه په هردم

وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده
چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده

پس له نافه به څه وایم زیات و کم
له حیا شو دلته مات سر د قلم

که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم
خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم

پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي
کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي

دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي
د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي

هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي
په امید سرې(2) د زړه غوټه خلاصېږي

وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي
او که شمع کافوري د انجمن دي

د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي
کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي

سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي
د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي

وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي
له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي

سر ترپایه دي تعرف پر "حنان" پور و
چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکور و

موافق له خپله توانه مدح ستا یم
ګنه کله هومره شي چي یې ادا کړم

518 ولي نه شو دا تعریف له ما ادا
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا 4121

؟ ؟ ؟

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا
له زړه و باسه بېله هوا ستا

ما سوا بېرون کړه زما له خاطره
مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

؟ ؟ ؟

مخ دي سیالي کوي له آفتاب
زه یې کړم ویلي له ډېره تاب

سایه د زلفو را باندي وکړه
تور بخت مي ویښ که له شکر خواب

؟ ؟ ؟

ګل چي خندا کوي له عشرت
مغرور په حُسن دئ له سیرت

چي ته داخل شې نن په ګلشن کي
ګرېوان به څیري کړم له حسرت(3)

؟ ؟ ؟

---

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مې د یار شو راته حادث — نور یې ته ولې پر مرګ باعث(1)
چې مرم د یار غم به راسره یوسم — څه به مې یوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج — فراق دي ویستم له رسم و رواج(2)
بوسه د لبو را عنایت کړه — موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح — د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسې فتوا ورکړه — د عاشق قتل معشوق ته مباح(۳)

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ — په ځاه کې ولوېدم ستا د زنخ(3)

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي — تر هغه پېش چې اجل دي که لاندي
دنیا په باغ کې خندا په کار نه ده — خپل سر ژر وخوري پسته چې خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د یار په رخسار — یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وایم چې دېوانه وې — کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته ته مه وایه د مینې راز — حذر کړه مدام له غماز
ولې ته نه وینې چې یوې ښځې — محمود کړ بېل په دروه له ایاز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې — خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ — پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس — عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
ببرېږم دا چې په عرصات کې — خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش — چې باسي صوفیان شیخان له کېش(4)
زلفې یې شلوي زنار د کفر — سترګې یې یوسي زهد له درویش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص — که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه — چې یې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

---

(۱) چاپي دېوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث — نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کې نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوارۍ وکړو یار ته ما عرض — لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض(1)
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو — بدبختۍ زما کړ بې مدعا عرض

؟ ؟ ؟

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط — رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسې چاري په دښمن نه که — لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

؟ ؟ ؟

له ګلو واخیست باد سبا حظ — یو وړ قمرۍ له سرو بالا حظ
پتنګ هم ځان کړ فدا پر شمع — مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

؟ ؟ ؟

چي مي ولیده د مخ شعاع — را څخه ورک شو کلي صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم — چي رقیبان شوه راته سباع

؟ ؟ ؟

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ — چي به به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم — له دوا نا امید شي د ناسور داغ

؟ ؟ ؟

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف — ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه — تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

؟ ؟ ؟

خپل چي ورکېږي تل له نفاق — ځبله یو یوسي تول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي — مچان عسل وکه له اتفاق

؟ ؟ ؟

هسې دي زه کړم فراق پایمال — چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني — تر موۍ باریک شوم(2) د ملا له خیال

؟ ؟ ؟

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم — همېشه باج وړي د زړو له اقلیم(3)
نه نه غلط شوم معجزه طوره — د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم(4)

؟ ؟ ؟

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-
نه نه غلط شوم دا معجزه ده — ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خال د وروځو په میان د عینین ... یو آهو دئ(1) په میان کې د حرمین
او که دا نه دئ(2) حجرا سود دئ ... اطلس یې پروت دئ پر طرفین

؟ ؟ ؟

شور وماشور د قیامت حضور شو ... چې د یار مخ(3) مې را څخه دورشو
ورشي و باغ ته(4) ګلان سره واوړي ... د مېلمه په راتله(5) د مفلس مخ سور شو

؟ ؟ ؟

زلفې دي طعن پربت د چین که ... شوخي سترګې دي تل غارت د دین که(6)
چې خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته ... پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

؟ ؟ ؟

علم مومي چې یې شپږ چیزه حاصل شي ... حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي ... هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

؟ ؟ ؟

تل به اخته د ځانو په ویروي ... چې پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم ... چې غاړه مې بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهي ام﴾ ۴۱۷۷

زما پلار محمد حسن د دین پنجه ... خدای دي ور کړي په جنت کې سراچه
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه ... راتې(7) و ویل تاریخ شو مرغ چه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند ﷺ﴾(9) ۴۱۷۸

چې ولي و د خپل وقت فاني في الله ... نا امیده یې څوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښې دغه و وې ... دا تاریخ میاجان محمد رضي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهان مرګ مې پر زړه اور بلاوه ... په پوښتنه مې همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې ... له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه(12)

۵۲۲ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چې دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چې یو کال تېر وتنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابحدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاريخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبرمات کړم پر ملا — چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳ — 1270 ۴۱۸۴

﴿تاريخ وفات قبله گاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم — شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — ویل تاریخ دی لهُ اَجر عَظیم

۵۲۴ — 1259 ۴۱۸۲

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره — ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و — لس یې خولې او د ېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵ — ؟ ؟ ؟ — ۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو — درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره — چې مَه ځیري سوه په میان کې یې دین ونیو[4]

۵۲۶ — ۴۱۹۰

﴿ابيات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یو څو بیته در ته وایم معنوي — نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب — هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام — د دېوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته — زیاته نه ده ابتدا ءتر نهایته
ده نور خپل د ېوان پر دا بحر تیار کړ — ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره — یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وګکوه قلم د عفوي یاره — دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملا لېږم — و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرِ سُفتن — ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري — و رانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه — د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښې دغه و وې — چې تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـخندان چـي وي پـه دا ویـل پـوهېږي | د سـفله خیـال و دا حـال تـه نـه رسـېږي
و صـراف تـه معلـومېږي چانـدي زر | جـواهر جـوهري وړي سـفله خـزر
پـه اتمـام کـي چـي مـي وکـړ استفسـار | عقـل و ویـل تـاریخ اختصـار[1]

٥٢٢ سـخندانو تـه عـذر د "حنـان" دئ
چـي انسـان سـره لـه سـهوي لـه نسـیان دئ ۴۲۰۴

؟ ؟ ؟

(١) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالګۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احول: چپک- هغه څوک چي سترګي يې کږې وي، يو شي دوه ويني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
آرهټ: لوی کوهی چي په غويو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتياج.
اسفل السالفلین: د کنايې په ډول د اوومدوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي يې بيان راغلئ دئ.
اُضحِيَه: قرباني- د قربانۍ پسه –غويی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کیمیا "غیاث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
اُنثی: ښځه- ماده "د نر ضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل –امهال مهلت ورکولو ته وايي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزيه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمی.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر يا پيسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چي کالي يا مړي په پرېولي.
بَروس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پرور- کاه- منځ خالي.
بونبت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبې په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین" یې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشیح: او به ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند يې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبری: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.

حامِد: ستایونکئ.

حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.

حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.

حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".

حَلاج: نداف.

حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.

حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خت- ختي: کمیس.

خدنګ: غشی.

خزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.

خِراج: د مځکي محصول.

خرخوړی: ببکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.

خړی: پروړ- خس.

خُف: د غبار په معنا- خوپ.

خفاش: شوپرک – کڅلکی.

خلدبرین: جنت.

خَلي: خس – خاشه.

خمیازه: د ستړیا په وخت کي د لاسو غزول.

خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.

خنثی: نرښځی.

خَوي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله – د جګړي وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ▀ ته استولې او آنحضرت ▀ و حضرت علي ﷺ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو ځاروي.
دوړَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) –د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خیز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان د لاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تېښتېدل.

رَمق: وروستی ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وڅکي کشمش زړخوږی: وږی- هغه ځوک چې د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپړل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر-کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړې اوږدې خاشې لري، په کندهار کې جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پروېز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتې جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چې غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چې باز په آموخته کوي. د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریېم بیت) کې په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُرياني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَميم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: يو ډول لرګی دئ چي و سوځول سي ښه بوی تري ولاړېږي.
عَينَين: دوې سترګي.

﴿غ﴾

غابوړي: يو ډول تريخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غرند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتيانو په خدمت کي به وي "غياث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ويل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاچ.
غَيتان: پنځه تاريزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زينت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسيقي يو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زين په معنا.
فُتور: خرابي- وراني.
فندق: يو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضي الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قَبا: چوخه – چپنه.
قُبه: ګومبته.
قبيح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قَقنَس: يو مرغه دئ چي ويل کېږي موسيقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکی.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبين: هغه ملايکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستي ځپه دئ" قمچين- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرٰی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سيال.
کک: ذره.
ککوی: يو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک يې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دين.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اينې "جګر" يو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګېند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅی- اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿م﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلې ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار ځنې اخلي.

مَشاطه: ډمه-آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَنده.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَعِ الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.
مُنَزه: پاک.
مُنفَعِل: شرمنده.
منقار: مشوکه.
مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.
موړَه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".
مؤذن: اذان کوونکئ.
موقوف: درول سوئ.
مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.
مهجور: بېل سوئ – پردېس.
مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.
ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.
ناوک: غشی.
نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"
نتلی: خوار وزار: زبون.
نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.
نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.
نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.
نَخل: د خرما ونه.
نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.
نَسیان: هېره- فراموشي.
نسیه: پور- د "نقد" ضد.
نصاب: هغه اندازه مال چي زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.
نعیم: جنت.
نفس اماره: سرکښه نفس.
نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".
نمایي: ښکاره کېږي.
نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.
نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.
نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿و﴾

والی: غوږوالی –گوشواره.

واهب‌العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.

وَت: **د وتلو ځای**- درز- **تنگه دره**.

وَرَتېوَرَتې: د بره ژړا- رینگټې.

وربشه: وراشه- **خبري**- **گفتگو**.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَېلی: لوڅې- بربنډې.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library